ΣX—STENCE

3•17

ANARCHISTICKÁ REVUE

Potřebujeme utopie



ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE

Existence *je anarchistickou tiskovinou, která vycházela nejprve v letech 1998–2002 a znovuobnovena byla počátkem roku 2010. Vydává ji Anarchistická federace (AF, dříve ČSAF) coby čtvrtletník s rozsahem zpravidla 40 stran. Proč tištěné médium v době internetu? Každý prostě nemá rád čtení delších textů z monitoru a navíc tištěný text nemizí tak rychle jako ten virtuální. I tak je ale každé číslo hned po vydání volně ke stažení na webu federace.* Existence *má za cíl přinášet informace o dění v rámci domácího antiautoritářského hnutí, zprostředkovávat teoretické texty, ale i praktickou inspiraci. Každé číslo je z nemalé části věnováno jednomu hlavnímu tématu, na které se snažíme mimo jiné nahlédnout z anarchistické perspektivy. Tento časopis je určen zejména do řad antiautoritářského hnutí, ale rádi bychom oslovili či něčím zaujali i ty, kteří s anarchistickými myšlenkami přišli do styku jen okrajově.*

3 / 2017
V POŘADÍ 45. ČÍSLO
VYDÁVÁ ANARCHISTICKÁ FEDERACE (AF)
AFED@AFED.CZ
WWW.AFED.CZ
NAKLADATELSTVI.AFED.CZ

DOPORUČENÝ PŘÍSPĚVEK NA POKRYTÍ NÁKLADŮ: 45 KČ

DISTRIBUČNÍ MÍSTA

Kde můžete *Existenci* (popř. další publikace Nakladatelství AF) přímo pořídit či objednat:

Kamenné obchody:
* Infocentrum Salé (Orebitská 14, Praha 3 – Žižkov; sale.451.cz),
* Rekomando (Trojanova 9, Praha 2; rekomando.eu),
* Autonomní sociální centrum Klinika (Jeseniova 60, Praha 3; 451.cz/klinika),
* Klub Futra (Masarykova třída 1000, Orlová; futra.cz),
* Antikvariát Černý pes (Sedláčkova 20, Plzeň),
* Družstevní kavárna Inkognito (Husova 24, Plzeň; inkognito.cz),
* Tři ocásci (kpt. Jaroše 18, Brno; triocasci.cz).

Internetové distribuce:
* xBASTAx (xbastax.cz/produkty/a-b-c-collections),
* Papagájův hlasatel (phr.cz),
* Chyba crew (chyba.a-punk.cz),
* Miruus Levyt (miruuslevyt.cz).

Pro zájemce ze Slovenska doporučujeme objednávat na:
* Salto Mortale (sust@riseup.net).

OBSAH

EDITORIAL

Letní číslo anarchistické revue *Existence* se věnuje tématu, které je podle nás neoprávněně opomíjené, jako kdybychom si už nechali vnutit jeho nevhodnost, utvrzovanou „zdravým rozumem" a „nutností být realisty". Jenže oba pojmy jsou pouhé konstrukty poplatné své době a vládnoucí ideologii. Téma jsme nazvali „potřebujeme utopie" a chceme jím poukázat na neoddiskutovatelnou důležitost představivosti v procesu odporu proti autoritě a v boji za lepší společnost.

Anarchistům se spílá do snílků a utopistů. Nejde však o nic, za co bychom se měli stydět. Ve skutečnosti je to naše přednost, kterou si nesmíme nechat za žádných okolností vzít. Bude nutná vždy a všude, a to i v případě, že bychom dosáhli takových poměrů, o nichž dnes sníme. Nikdy totiž není nic uzavřeno a je stále co zlepšovat a kam směřovat.

Utopie jako literární žánr se datuje od slavného stejnojmenného díla anglického humanisty Thomase Moora. Jde o literární tendenci vykreslující imaginární společenská zřízení nejprve v jiných koutech, později v jiných časech světa. Velká část prací, které se do této škatulky dají zařadit, ale konstruuje pevně daný a neměnný řád, často řízený nějakou osvícenou autoritou. Nás ovšem zajímají spíš ony utopie, pro něž je charakteristická svoboda, otevřenost a nenucená práce. V našem hlavním tématu tedy sledujeme především linii antiautoritářské utopie a snažíme se vysvětlit, proč je pro nás tak důležitá, co by neměla opomíjet a jakou cestou by se měla ubírat. Krátce se zamýšlíme i nad smyslem dystopií, které varují před různými formami totality, a antiutopií, které nás přesvědčují, že lepší svět prostě není možný, ať už by měl ten současný jakékoli mouchy.

Antiutopie dokreslují naši přítomnost, která je více než čímkoli jiným charakterizována neoliberální hegemonií, jež se řídí thatcherovským heslem „There is no alternative". Pod tímto heslem neoliberalismus zabíjí sny, nabízí místo nich konzumní náhražky a vyhlašuje konec dějin. Proto je důležité zpod dlažby vydolovat hesla pařížské revolty roku 1968, která hlásala „Všechnu moc imaginaci" a volala: „Buďme realisté, žádejme nemožné." Naše představy a na nich stojící činy totiž mají tu zázračnou moc posouvat hranice možného. Utopie minulosti jsou realitou dneška. Vládnoucí ideologové si toho jsou vědomi, a aby eliminovali účinný odpor, musí společnost atomizovat a zbavit sociální představivosti.

Anarchisté nemají ve zvyku konstruovat detailní plány budoucí společnosti. Naším základem jsou principy svobody a rovnosti. Od těch se odvíjí rozmanité organizační postupy, struktury a přístupy. Utopie je pro nás především pokusem formulovat kolektivní aspirace a touhy, a stejně jako u klasiků žánru prostředkem kritiky stávajícího útlaku a nerovností. Je třeba držet se těchto principů, diskutovat o nich a rozšiřovat prostor svobody. Jejich aplikace umožňuje mnoho cest, lpěním na jediné bychom se nijak nelišili od našich ideových odpůrců.

Rozhodli jsme se rozebrat tři literární a teoretické práce, které mohou posloužit jako výchozí bod k dalším představám, diskusím a projekcím vlastních. Nejprve se zabýváme knihou *Novinky z Utopie* (1890) od Williama Morrise, jeho pojetím osvobozené práce, vlivy, které na něj působily, a zároveň čím ovlivnil ty, kteří přišli po něm. Pak se přenášíme do Latinské Ameriky, kde ve víru argentinského anarchistického hnutí vydal Pierre Quiroule v roce 1914 svou utopickou práci *Americké město anarchistů*. Novější pohled na utopické myšlení pak přináší přiblížení knihy *Utopistika* (1998) od sociologa Immanuela Wallersteina. Ten na základě předchozího vývoje odhaduje, jaké jsou možnosti do budoucna. Téma doplňuje hledání utopického žánru v antické kultuře a několik postřehů z díla známého anarchisty, který se rád opíral o vědu, Petra Kropotkina.

Za jednu utopii se mimo jiné bojuje nedaleko evropského prostoru. Kurdské milice, které na místě podporuje i skupina anarchistických „interbrigadistů", srdnatě čelí Islámskému státu a nepřátelství státu tureckého. Zároveň se na územích, která se nacházejí pod jejich ochranou, realizují myšlenky demokratického konfederalismu. O jeho základech se dočtete ve starším rozhovoru (2011), který vedla Janet Biehlová s kurdským ekologem a sociálním aktivistou Ercanem Aybogou.

A co dalšího? Historii anarchistického hnutí připomíná důkladný popis mezinárodního sjezdu anarchistů, který se odehrál v Amsterdamu v roce 1907 a účastnili se ho i dva zástupci z Čech, Karel Vohryzek a Ladislav Knotek. Teoretický text Vadima Damiera se zabývá vztahem anarchismu a nacionalismu. A rozhovor s Mikolou Dziadokem přibližuje anarchistické hnutí, represe a odpor v Bělorusku. Na rozhovor navazuje úryvek z jeho knihy *Paralelní svět v barvě* líčící trestání samotkou v běloruských věznicích.

Tři recenze seznamují s feministickým časopisem *Drzost*, novým číslem anarchistického časopisu *A-kontra* a knihou Davida Graebera *Utopie pravidel*. A samozřejmě nechybí texty posledních tří čísel nástěnných novin *A3*, zpravodaj Anarchistické federace a přehled akcí místního antiautoritářského hnutí za poslední tři měsíce, kterému dominuje report z letošního Prvního máje, popis akcí na podporu squatingu či ohlédnutí za pátým ročníkem Anarchistického knižního festivalu.

Přejeme inspirativní čtení.

ENGLISH SUMMARY

The theme of the summer issue of *Existence* is "We Need Utopias". In our opinion, imagination is essential to any resistance against authority or struggle for a better society.

The utopia as a literary genre dates back to the celebrated Thomas Moore's work of the same name. It depicts imaginary societies around the world and in different time periods. A large part of utopian works is based on a fixed and immutable order. We are more interested in utopias that are characterised by freedom, openness and unforced work. Therefore, we follow anti-authoritarian utopias and it is crucial for us to explain why they are so important.

The present is characterised by neoliberal hegemony and its claim that "there is no alternative". This motto kills dreams, offers consumerist substitutes and announces the end of history. That is why it is so important to revive slogans of the 1968 Paris revolt: "All Power to the Imagination" and "Be Realistic, Ask the Impossible". Dreams and actions we build upon them have the power to push back boundaries of the possible. A utopia of the past is the reality of the present. Anarchists are not in the habit of making detailed plans for the future societies. Our movement is based on the principles of freedom and equality. From them, we derive organisational procedures, structures and approaches. A utopia is primarily an attempt to formulate collective aspirations and desires, as well as it is a means of criticism of the present oppression and inequality for the classics of utopian literature.

We have chosen three texts that may serve as a starting point for further debates and ideas. Firstly, it is *News from Nowhere* (1890) by William Morris because of his notions of liberated work and other concepts that influenced his work. Secondly, we take you to Latin America where in 1914, in the midst of the Argentinian anarchist movement, Pierre Quiroule published his utopian essay *La ciudad anarquista americana*. Thirdly, the paper on *Utopistics: Or, Historical Choices of the Twenty-first Century* (1998) by sociologist Immanuel Wallerstein brings us the latest views on the utopian thinking. In addition, we have also included several comments from the works by Peter Kropotkin and text describing the utopian genre in the ancient Greece.

Not far from Europe, people fight for a utopia. Kurdish militias are courageously facing the Islamic State and, at the same time, they attempt to realise ideals of democratic confederalism on the territories they protect. Democratic confederalism is discussed in an interview with Ercan Ayboga by Janet Biehl.

The history of the anarchist movement is reflected in a thorough account of the International Anarchist Congress of Amsterdam in 1907. A theoretical text by Vadim Damier deals with a relationship between anarchism and nationalism. In an interview with Mikola Dziadok, he discusses the current situation inside the anarchist movement, repressions and resistance in Belarus. The interview is followed by an excerpt from his book "The Parallel World in Colour" that covers the sentence to solitary confinement in Belarusian prisons.

The issue contains reviews of a new feminist zine *Drzost*, the latest *A-kontra* issue and the book *The Utopia of Rules* by David Graeber. Last but not least, you may enjoy an overview of local anarchist events that have taken place over the past three months.

KVARTÁL

Přehled veřejných aktivit širšího antiautoritářského hnutí za uplynulé tři měsíce od uzávěrky předešlého čísla Existence. *Ne všechny akce jsme navštívili, některé reporty jsou proto zprostředkované podle informací uvedených na webech antiautoritářských skupin a projektů.*

PODPORA PROTESTŮ V BĚLORUSKU

V sobotu 1. dubna se anarchističtí aktivisté a aktivistky z Prahy rozhodli vyjádřit svůj odpor k řádění běloruského režimu, který pronásleduje opoziční síly, aktuálně ve spojení s protesty proti dani z nezaměstnanosti, kterých se aktivně účastní také tamní anarchisté.

Solidární akce před běloruskou ambasádou v Praze spočívala ve vyvěšení transparentu s nápisem „Freedom for all political prisoners" a vylepení prohlášení ve třech jazycích (česky, anglicky a rusky). Vedle vyjádření solidarity s bojem proti represivnímu tažení šlo také o apel k aktivitě a vzkaz, že „každý střípek solidarity se přidává do mozaiky svobody".

V samotném prohlášení stálo: „My, anarchisté a anarchistky, odsuzujeme váš odporný útok na svobodu. Stavíme se proti agresivním metodám, kterými byly potlačeny demonstrace a pozatýkáni lidé, kteří protestovali proti diktátorskému režimu v Bělorusku (nejen) v několika posledních týdnech. Zažehli jste oheň vzteku a nespokojenosti lidí tak mocný, že jej nedokážete uhasit, a který, jak doufáme, spálí vaši diktaturu na popel. Proto vyjadřujeme naši upřímnou podporu všem zadržovaným osobám, anarchistům, antifašistům, aktivistům, odborářům, vedoucím představitelům opozice a všem těm, kteří nesouhlasí s ďábelským, diktátorským režimem v Bělorusku. Doufáme v rychlý převrat a podporujeme všechny potlačované revoluční tendence proti tomuto prohnilému diktátorskému režimu. Naší zbraní je solidarita."

Podobné projevy solidarity přicházely také z dalších koutů světa, např. z Ruska, Německa a nejradikálnější vzkaz přišel bezesporu od anarchistických „interbrigadistů" bojujících v Rojavě proti Islámskému státu. (-PAA-)

ZA KLINIKU, ZA MĚSTO

Žižkovské autonomní centrum Klinika už od svého vzniku čelí likvidačnímu tlaku ze strany různých pravičáckých politiků, neoliberalismem indoktrinovaných úředníků, policie, xenofobů a neonacistů. Nic nového pod sluncem, že si svobodomyslné a zdola organizované projekty musí tvrdě vybojovávat prostor přes nepřízeň vládnoucí ideologie, represivního aparátu, byrokracie a omezené (a o to víc omezující) reakce. Bylo tedy na čase vyrazit do ulic a dát najevo, co pro nás Klinika symbolizuje a že se jí jen tak nevzdáme. A tak jsme se sešli za slunného odpoledne v neděli 9. dubna na demonstraci nazvané Neničte Kliniku, neničte město!

Akce byla svolána od půl třetí na pražské náměstí Míru. Že se bude na místě plném velikonočních stánků něco dít, dávaly už víc než půlhodinu předem vědět nápadně nenápadné skupinky tajných fízlů. V avizovaný čas se prostranství před kostelem svaté Ludmily už slušně zaplňovalo a na místo za hlasitého skandování dorazil i klimatický blok aktivistů platformy Limity jsme my s transparentem „Klinika na Žižkov. Uhlí pod zem".

Kliniku přišla podpořit asi tisícovka lidí. Bylo pozitivní, že velkou část tvořili velmi mladí lidé, nikoli však dominantní. Zastoupeny byly takřka všechny věkové skupiny. Za zmínku rozhodně stojí rovné genderové zastoupení, a to jak mezi účastníky, tak mezi řečníky. Můžeme hádat, že je to odrazem rovnostářského prostředí antiautoritářského hnutí, které se snaží (a není to vždy snadné) nereprodukovat zavedená genderová schémata.

Každý si krátil chvíli do zahájení, jak uměl, takže desítky policejních kamer jely naplno, včetně monitorovacího vozu, aby zaznamenaly každou „závadovou osobu" – a že jich byl plný LEX. Velmi výmluvný byl v (nejen) tomto smyslu transparent „Já nemůžu pochopit, že uděláš cokoli pro prachy. Ty nemůžeš pochopit, že udělám cokoli pro svobodu". A kdo by snad pochyboval o smyslu policejní existence, měl možnost si na místě pořídit nové číslo anarchistické *Existence* věnované právě „ochráncům pořádku".

Jakmile odbila třetí, začalo se s proslovy. Jana Bednářová z kolektivu Kliniky shrnula činnost a principy centra a končila vzkazem všem subjektům, které se snaží pohřbít tento projekt: „Ničíte Kliniku podobně jako celé město." Následovalo skandování „Klinika žije, boj pokračuje", které doprovázelo velkou část pozdějšího pochodu. Petr Uhl začal anarchistickým heslem „Naší zbraní je solidarita" a zdůraznil, že záleží jen na nás, zda se ubráníme, abychom mohli žít své životy aspoň trochu podle svých představ, jelikož úředníci nevědí, co to solidarita je. Vzpomenout na vlastní mladá léta mu dalo skandování: „Revoluční mládež zdraví Petra Uhla." Pak promluvili za doprovodu svých ratolestí dvě členky rodičovského klubu MaMaTata a vysvětlily, proč je pro ně prostor na Klinice tak důležitý. Historik Michal Pullmann vzpomenul na dojmy ze své první přednášky na Klinice a překvapení z rozsahu jejích aktivit. Varoval před dvěma hrozbami, které nejsou nijak oddělené – před vše zasahující ekonomizací a před skutečností, že autokrati přijímají kulturu a vzdělání jen ve služebné roli.

Chvilku nato se vyrazilo na pochod. Tomu mimo jiné dominovaly makety bývalých squatů Ladronky, Milady a Cibulky. Čelu vévodil transparent „Braňme rozmanitost, Klinika zůstane!", po stranách bylo možné vidět transparenty s nápisy „Make Klinika a threat again! Proti státu. Proti kapitálu. Proti patriarchátu", „Bořte stereotypy, ne Kliniku", „Klinika musí dýchat. Autonomie, solidarita, samospráva", „Feminismus do každého baráku" nebo „Město pro lidi, ne pro zisk". Nad hlavami se tyčily nápisy mnoha piketů, na nichž stálo např. „Klinika patří lidem, ne státu", „Kliniky namiesto väzení", „Oživený dům není problém", „Míň kanclů, víc Kliniky" či „Klinika mi dává naději". Dynamice pochodu napomáhaly rytmy parádního, skoro dvacetičlenného růžového samba bandu. O další hudební doprovod se staraly mobilní sound systémy. Ale asi nejvíce se neslo mezi domy skandování hesel, na čele např. „Hop, hop, hop, squaty patří na Žižkov", v klimatickém bloku pak: „Otevřete domy, zavřete lomy!"

V Žitné došlo na drobný konflikt s Konvičkovým příznivcem s českou vlaječkou na klopě, který nerespektoval přání lidí nefotit je zblízka. Teď už sice nemá čím fotit, ale způsobilo to zajištění jednoho demonstranta policií. Několik lidí z průvodu ho tedy šlo podpořit a k demonstraci se opět v závěru připojili. Následně se Krakovskou došlo na Václavské náměstí. Někteří z demonstrantů se snažili novodobým estébákům znepříjemňovat práci, když jim vlajkami a cedulemi bránili v natáčení lidí. Z Václaváku se pokračovalo Washingtonovou ulicí, kde bylo ve čtvrt na pět jedno z plánovaných zastavení, a to před domem, který je ve vlastnictví státu a dlouhá léta bez jakéhokoliv využití. Během proslovů, v nichž zazněl dotaz, proč stát neposkytne SŽDC třeba tuto budovu, která se navíc nachází hned v blízkosti hlavního nádraží, byl na jeho vstupní bránu vyvěšen velký kruhový transparent „I mě nechává stát ladem".

Na místě promluvili zástupci ostravské iniciativy Probuď domy, kteří se hrdě přihlásili ke Klinice jako ke zdroji své inspirace a končili heslem „Myšlenku nevyklidíš". Proslov zástupce Anarchistického černého kříže byl nekompromisní obžalobou státní autority a jejích represivních nástrojů. Věřit, že nám úřady a policie, i když se sebevíc zlepší, přinesou něco dobrého, je naivní. Represe má společného jmenovatele, kterým je kapitál. Svobodu nám dát nechtějí a ani nemů-

žou. Zdůraznil, že Klinika je projevem přímé akce, která se neptá mocných na svolení. Připomněl policejní operaci Fénix, případ Igora Ševcova a ve vazbě se nacházejícího Lukáše Borla i to, jakým postihům, jakkoli absurdním, čelí. Systému nejde ale o těch pár lidí, které potenciálně stihnou vysoké tresty, jde o paralyzaci odporu a výstrahu ostatním. Následoval telefonický přenos, v němž zazněl hlas Igora, který byl v té době přinucen trávit svůj čas na policejní stanici, aby se nemohl účastnit probíhající demonstrace a svobodně vyjadřovat své postoje. Paradoxně ale právě díky snaze státu perzekvovat tohoto anarchistu se stal jeho hlas mnohem silnějším a jeho autentický pozdrav vzbudil největší ohlas a nadšení. Řekl, že ho mrzí takto zbytečně marnit čas na fízlárně a že je debilní, že nemůže být s ostatními v ulicích. Zdůraznil, že musíme stát za Klinikou a bránit ji, a vzpomenul na vězněného Lukáše. Po mohutném potlesku promluvil jeden ze squaterů vyhnaných při monstrózní policejní akci ze statku Cibulka. Připomněl řadu bývalých pražských squatů, které byly násilně vyklizeny pod záminkou jejich smysluplného úředně schváleného využití, a přitom tyto objekty dál a dál chátrají. Svou řeč zakončil řečnickou otázkou směřovanou uniformovaným i neuniformovaným strážcům kapitalistického pořádku: „Stálo vám to, drazí policisté, opravdu za to?“ Ostatní přítomné vyzval k rozšiřování svobodných prostorů na všech úrovních společnosti.

Pochod pokračoval Opletalovou a zamířil do Dlážděné, kde se nachází sídlo SŽDC. Tady krátce před pátou bylo slyšet Arnošta Nováka z kolektivu Kliniky, jak mluví o podivných skutečnostech provázejících převod budovy Kliniky na SŽDC, kdy předpisy, tolik proklamované úřady, najednou pro někoho neplatí, o účelovém vymýšlení důvodu využití budovy a zbytečném plýtvání prostředky státu. Svou řeč shrnul tím, že nakonec nejde o nějaké předpisy, ale o ryze politický spor, jak má město fungovat. Spor, kde na jedné straně jsou potřeby lidí a na straně druhé zájmy developerů, spekulantů a ideologicky zaslepená byrokracie. Poté dostala slovo zástupkyně organizace Jako doma, která se zaměřuje na společností ignorované ženy bez domova. Zdůraznila, že právě Klinika je výjimkou, která tyto ženy vidí a neopomíjí je. Odpovědí jí bylo skandování „Naší zbraní je solidarita“. Po dalším proslovu, jenž byl zakončen slovy „Jiný svět je možný. Ať žije Klinika!“ se pokračovalo v pochodu ulicí Na Florenci na Těšnov.

K řízení dopravy tam policisté zrovna nějak chyběli, protože od Vltavské se vyřítila tramvaj málem do průvodu, zatímco ochránci pořádku řešili to, že se jim pod mostem zasekl monitorovací vůz. Na Těšnově proběhla poslední dávka proslovů, kdy promluvili zástupci již zmíněné iniciativy Limity jsme my a historička umění Milena Bartlová. Pak už následoval zasloužený odpočinek, živá hudba a všelijaká další zábava.

Demonstrace za Kliniku se opravdu vydařila, a to jak díky účasti a rozmanitosti přítomných, tak i díky skoro letnímu počasí. Akce nic neskrývala, takže měla otevřený antikapitalistický náboj, stejně jako akcentovala myšlenky feminismu či ekologie. Byl zde cítit tolik důležitý důraz na spojení jednotlivých bojů a jejich vzájemnou podporu. Navíc lidé prokázali své sebevědomí, když (spíše z principu) ztěžovali natáčení tajným fízlům, které to samozřejmě velmi štvalo a jednou se i marně pokusili o zadržení jednoho z demonstrantů. Vedle toho zcela zaniká těch pár výtek, které by mohly zaznít. Jako že mohlo být lepší ozvučení proslovů nebo lepší volba místa závěrečného koncertu, který byl odříznutý od zbytku civilizace, takže tam ani nemohli zavítat případní náhodní kolemjdoucí. (-KL-)

UKLÍZÍME TAKY

Skupina pražských anarchistů a anarchistek v neděli 9. dubna kriticky podpořila projekt Ukliďme Česko, aby mimo jiné upozornila, že otázka pohozeného odpadu a černých skládek se rozhodně nevyřeší jedním dnem v roce a že snaha předcházet znečišťování životního prostředí se nemůže omezovat na hranice jednoho státu, neboť jde o trvalý a globální problém.

Anarchistický kolektiv s černo-zelenou a černo-rudou vlajkou se v uvedený den postaral o úklid parku Parukářka, Prokopovy ulice, části Rokycanovy, Lupáčovy, Štítného a parku na Kostnickém náměstí, kde svou úklidovou akci také zakončil. Výsledkem bylo šest pytlů odpadu, navíc si účastníci akce podle vlastních slov „udělali výlet za krásného počasí a tímto drobkem přispěli za lepší a hezčí svět“.

Obdobná akce proběhla ještě 21. května v Hrdlořezech. (-PAA-)

ZINFEST BRNO

V sobotu 22. dubna se v brněnském Bajkazylu uskutečnil první ročník zdejšího Zinfestu, „festivalu fanzinů z československé podzemní punkové scény“. Ten se měl stát prostorem pro setkání jak tvůrců a tvůrkyň tištěných samizdatů a jejich fanoušků, tak lidí, kteří se s tímto zásadním DIY médiem teprve seznamují. A povedlo se to na výbornou.

Ačkoliv akce vycházela primárně z HC/punkové scény, kde se fanzinům daří tradičně nejlépe, zvány byly ziny všech subkultur a taky DIY distribuce, které se zinům věnují jenom okrajově nebo vzdáleně. Místo tak dostal i stánek Nakladatelství Anarchistické federace, který pomyslně uzavíral opravdu širokou paletu zúčastněných tiskovin: různá byla míra, do které byla v zinech kromě kultury zapojena i společenská nebo politická témata (některé se dokonce obešly zcela beze slov); k mání byly téměř profesionálně působící časopisy s barevnou křídovou obálkou a stejně tak několikastránková dílka sázená klasickou metodou „vystřihni&přilep“ a množená na kopírce; na některých se podílela větší tvůrčí skupina a další byly čistě osobní výpovědí autora nebo autorky… V průběhu odpoledne, s blížícím se koncertem, přibyla i distra s hudebními nosiči.

Nemálo výtvorů bylo na místě prezentováno přímo autory (některé si zde dokonce odbyly premiéru), takže se jim mohlo dostat kýžené odezvy, což je věc, která oproti jiným formám umění chybí u výroby tiskovin asi nejvíce. Celé odpoledne se neslo ve velmi družném duchu a moc mile překvapila vysoká účast jak vystavujících, tak i návštěvníků. Ti naplnili Bajkazyl téměř k prasknutí, takže se některé stánky musely tísnit v dosti provizorních podmínkách a lidem se nedostávalo místa k posezení a klidné diskusi.

Kromě této drobné vady na kráse však není prvnímu brněnskému Zinfestu co vytknout, takže nezbývá než doufat, že se dočkáme dalších pokračování této příjemné akce a snad i v prostorách, které její potenciál rozvinou naplno. (AF-BRNO)

NAŠE TĚLA NEJSOU VAŠE STAROST

V sobotu 22. dubna prošel Prahou „Národní pochod pro život a rodinu“, na nějž zvaly reklamy už dlouho dopředu. Pořádala ho organizace Hnutí pro život s cílem přenést boj proti právu na potrat do ulic. Nepřekvapí, že tato bigotní platforma spolupracuje s různými ultrapravičáky, např. s iniciativou D.O.S.T. Na akci dorazila víc než tisícovka lidí, přičemž nejpočetnější zastoupení tu měly rodiny s dětmi, které byly do Prahy dovezeny až z Moravy. S božím požehnáním vyrazili kolem druhé z Klárova s transparentem, na němž stálo „Kde jsou děti, tam je život“. Těžko tím ale měli asi na mysli „nekřesťanskou“ situaci uprchlických dětí v maďarských koncentrácích či v improvizovaných táborech v Řecku, Srbsku či Francii. Že to s tím životem při „pochodu pro život“ nebude zas tak horké, naznačili církevní papaláši, když se nechali na Klárově fotit před náklaďákem „Řeznictví a uzenářství“ s vyobrazením výtvorů z rozemletých tkání živých tvorů. Arcičernoprdelník Duka se pak jasně vyslovil ve smyslu, že je třeba zakázat potraty, aby se k nám nehrnuly pracovní síly, co se tady nenarodily.

Mladickou přitažlivost a dynamiku mělo pochodu dát angažování profesionální bubenické skupiny GrooveArmy, která paradoxně v loňském roce podpořila pražskou Prague Pride. Skupina pak napsala na svém FB profilu: „Najali nás a do telefonu nám řekli, že je to akce pro rodiny. Peníze nám poslali předem a ve smlouvách máme slušná storna. Rozhodně jsme nebyli nějak nadšení z dané situace… byli jsme v podstatě uvedeni v omyl.“ Takže o autenticitě některých stránek „národního pochodu“ můžeme mít oprávněné pochybnosti. Nepomohla ani rozdaná trička „Jsem kreativní, jsem pro život“, protože kreativitu aby tam jeden pohledal.

Na Mánesově mostě se stoupenci boží pravdy setkali s prvními protidemonstranty, kteří byli součástí feministické protiakce a dalo by se říci i provokace. Právě provokativní hesla dokázala strhnout žádanou pozornost. Na transparentech a cedulích feministek a feministů se skvěly nápisy „Bůh se dívá, když masturbuješ, a líbí se mu to“, „Nukleární rodina je nacionalistická konina“, „Bezpečný sex není hřích“ nebo „Orgasmus je víc než národ“. Papundeklové kříže doplňovala hesla „Ježíš měl dva táty“, „Klerofašisti ukřižovali Krista“ nebo „Bůh je trans“. A nechyběla ani nějaká ta duhová vlajka. Zpupné hochy a dívky však záhy odklidila z cesty policie. Tak alespoň skandovali „Klerofašismus – špína a hnus“. Toto heslo u některých účastníků ťalo do živého, například u postaršího praporečníka, který odpovídal „Antifašisti fuj“ a pak se přímo na kameru vyznal ze své fašistické orientace.

Po humbuku na mostě se pár desítek protidemonstrantů, včetně několika křesťanů, kteří spojují svou víru s láskou, nikoli s vylučováním kvůli etnicitě, vyznání či sexuální orientaci přesunulo a zopakovalo svůj pokus o blokádu. Za právo ženy na kontrolu svého

života a těla, proti homofobii, nacionalismu a náboženské bigotnosti se semkli napříč ulicí 28. října, kde se podařilo „národní pochod" za skandování nadčasového hesla „No pasaran" zhruba na půl hodiny zablokovat. Po třetí policejní výzvě a několika aktech fyzického vychylování byli odpůrci pochodu zatlačeni do vchodu jedné z budov. Nastoupili i zakuklení těžkooděnci, kteří svými těžce oděnými těly bránili tomu, aby do světa tmářství proniklo světlo ze světa lásky pro každého. Procházející dav si tak mohl aspoň vyslechnout veselé skandování „Vaše děti budou jako my", „Naše těla nejsou vaše starost" nebo „Maso je vražda, potrat ne". Někteří protidemonstranti pak následovali pochod až na Václavské náměstí, kde se pokoušeli s demonstranty komunikovat a rozdávali letáčky, na kterých mimo jiné stálo: „Rodina by měla být vystavěna hlavně na vzájemné lásce a porozumění, které přesahují hranice genderů a tradičních forem rodiny."

Protiakce bezesporu splnila svůj účel a nedovolila konzervativcům, kteří by nám chtěli diktovat, jak se kdo máme cítit, koho milovat a jak nakládat se svým životem, přijít ten den s jedinou definicí rodinných vztahů. Feministky z kolektivu NemrAFKy shrnuly ve vyjádření na svém blogu smysl protiakce stručně a jasně: „Hnutí pro život je možná marginální organizace, ale lidem a organizacím, co chtějí omezovat naši svobodu, nemůžeme jen tak přenechávat veřejný prostor." (-BJ-)

KNOCK-OUT VE ČTVRTÉM KOLE

Když jen pár dní před stáním u Městského soudu v Praze v policií vymyšlené kauze Fénix vyšel v *Lidových novinách* článek „Aktivista soudí aktivisty" o přísedícím soudci z lidu Petru Blahušovi, dotyčný jistě netušil, jak načisto to utne jeho snahu o odsouzení našich přátel. A proč ten povyk? Stačilo se podívat na Blahušův facebookový profil, aby měl člověk hned jasno.

Tento bývalý pracovník Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ – stejná organizace, která stojí za operací Fénix) kromě virálů, skautských akcí, dezinformačních článků, rasistických a sexistických nesmyslů sdílel i své názory na celý případ a na právní definici pojmu terorismus, se kterým se ve Fénixu tak vesele operuje. A tak tentokrát i nechvalně slovutná česká justice zasáhla a na základě námitky obhajoby poslala Blahuše – byť zatím nepravomocně – k čertu. Na bývalém přísedícím je pikantní i to, že se jedná o přispěvatele dezinformačních *Parlamentních listů* zaměřeného na oslavování armády a militarismu. Však taky na soudní líčení přišel v khaki bundě s vlaječkou a nášivkou vojenské policie.

U soudu, kam v pondělí 24. dubna dorazilo obviněné podpořit i několik anarchistů a anarchistek, dokonce zůstal, protože celé dopoledne zabralo zdlouhavé pouštění policejních odposlechů, ze kterých jsme se dozvěděli nejen to, co represivní složky označují za přípravu trestného činu, ale detailně i to, jak jeden z obviněných cestoval stopem nebo jak jiného překvapilo, že na polích už roste pšenice. Bylo to přesně tak důležité, jak to vypadá napsané – vůbec.

Situace se otočila před polednem, kdy obhajoba předložila obsáhlou písemnou námitku, jež ráno ještě nebyla k dispozici. Soudkyně tedy vyhlásila delší přestávku. Během ní rostlo napětí, které se dále stupňovalo při takřka tříčtvrtěhodinovém zpoždění, jež odpolední část líčení nabrala. A když už konečně začala, byla opravdu svižná. Námitce se vyhovělo a Blahuš se tvářil poněkud nelibě.

Když odcházel, odcházely s ním zřejmě i dosavadní závěry dosavadní soudní anabáze, kterou museli obvinění anarchisté spolu s obhájci a kamarády absolvovat. Pokud se totiž proti výsledku námitky neodvolá úspěšně státní zástupce a Blahuš tak odejde, bude se podle soudkyně Hany Hrnčířové celý proces opakovat od začátku. To může znít povzbudivě, protože po pravici soudkyně už nebude sedět nacionalista předem rozhodnutý naše přátele zavřít. Ale kdo ví. Na druhou stranu všechny obviněné v této kauze čeká náročná a únavná procedura s nejistým výsledkem ještě jednou. Ať tak či tak, za obviněnými z kauzy Fénix jednoznačně stojíme, a pokud budou muset opět k soudu, budeme tam s nimi. (-VI-)

NÁCKOVÉ PRO SRANDU

Kdo sleduje každý rok prvomájové dění, jistě si kladl otázku, kde to budou mít náckové tentokrát. Volba padla po dvou letech na Brno s tradiční pořadatelskou záštitou Dělnické mládeže a DSSS. Asi dvacítka členů této partaje se sešla také před pražským hlavním nádražím, kde si za naprostého nezájmu okolí přečetli své nenávistné projevy a zase se rozešli. Pro milovníky bizarních postav a lidí zavírajících se do klecí tu pak byl „Sjednocený prvomájový průvod Prahou" v režii Bloku proti islamizaci, který sjednotil asi čtyřicet nejvěrnějších islamobijců.

Již s předstihem se rozmýšlelo, jak se k brněnské akci neonacistů postavit. Neformální iniciativa Brno Blokuje se tentokrát rozhodla namísto klasické blokády vyhlásit akci „Kdo si hraje, nehajluje". Ta měla spočívat v tvořivém zapojení skupin a jednotlivců, kteří tak mohou projevit vlastní iniciativu a nápady a dát najevo náckům, co si o jejich přítomnosti ve svém městě myslí. Na první pohled bylo těžké říct, zda je tato strategie dobrý nápad a zda lidé opravdu projeví dostatek vlastní iniciativy a invence.

Jenže výsledek předčil všechna očekávání. Do antifašistického protestu se zapojily stovky místních, a to mnoha různými způsoby. Někdo uspořádal procházku po místech spojených s bojem proti fašismu, konalo se swingové odpoledne s živou hudbou a tancem pod hesly „Brno tančí, nehajluje" a „Kdo neumí tančit, dupe", na různých místech probíhala „Hodina kresby", lidé se povalovali a cpali na antifašistickém multikulti pikniku, vyhrávali pouliční hudebníci, k vidění byli mimové a kejklíři všeho druhu. Nepřehlédnutelný byl protest cyklistů s cedulemi „Čistá trasa", „Láska tvoří svět", „Cyklo rasa", „Kolo je víc než národ" či „Ulice bez fašistický špíny". Krojovaný pár s transparentem „Malý nácek zpívá v každém z nás?" a vlaječkou „Pryč s ním" postavil malou hradbu z knih. K vidění byly zvířecí převleky, vlajky Antifašistické akce či černo-rudý prapor. Skupina s pletenými fialovými čepicemi se bavila pokusy rozdávat „léčivé květiny proti nenávisti" náckům i fízlům. Další skupinka s transparentem „Zametáme náckovskou špínu" dorazila s košťaty. Tu se nabízela káva, jinde zas antifašisté s cedulí „Nehajluj, halvuj" nabízeli halvu v kelímcích, z nichž trčel malý praporek s tímto heslem. Růžovo-fialový samba band se staral o rytmus a vedle pískotu a skandování ostatních i o hlukovou stěnu, která trápila hnědé řečníky i jejich věrné posluchače.

Dorazila také skupina skautů s transparenty „Láska je víc než národ", „Jděte radši do přírody" či „Vychováváme i vaše děti". Ikonou Prvního máje se pak stala fotografie mladé skautky, která čelí tupě vypadajícímu náckovi. Fotka záhy oběhla celý svět a zařadila se mezi s oblibou sdílené fotografie žen, které se neváhaly postavit pochodům nacionalistické, rasistické a šovinistické idiocie.

Na námitky, že každý může projevit svůj názor, včetně nácků, odpovídal transparent „Co je absurdnější než tolerovat netoleranci?". Takovou netoleranci si pořadatelé nacimarše nenechali líbit, strhli ho a nožem prořezali. Být několikrát přečísleni svými odpůrci je jistě důvod k frustraci, která se nejlépe vybije násilím. Přestože pořadatelé z řad DSSS napadli několik lidí, nikdo se jimi rozhodně nenechal zastrašit. Na začátku se někteří antifašisté procházeli přímo mezi nácky, a doplňovali jejich akci přívalem mýdlových bublinek. Chvíli šel dokonce v čele jejich pochodu muž s parodickým transparentem „Ušní lidé". Na ulicích byla křídami vyvedená hesla a namalovaní skákací panáci s nápisy „Kdo neskáče, není Čech" nebo „Kdo neskáče, není pes".

Neonacisté se vydali na Moravské náměstí a Rooseveltovou ulicí k nádraží. Doprovázelo je velké nasazení fízlů, kteří náckům klestili cestu novými a novými blokádami trasy jejich pochodu a odklízeli kontejnery ze silnice. Mnohé protestující i náhodné kolemjdoucí drželi fízlové v obklíčení, perlustrovali je a natáčeli přitom na video. Několik lidí během dne zadrželi.

Náckové byli nakonec nuceni svou demonstraci předčasně ukončit, takže nedošlo na jejich závěrečné proslovy, které plánovali na Zelném trhu. Marš se tak vlastně proměnil v pochod uličkou hanby. Za mezinárodní účasti soukmenovců ze Slovenska, Německa či Polska nedali dohromady velký počet, tak 150 „hlav", navíc je výsměch místních evidentně štval, což dávaly znát jejich zakaboněné tváře. Nepředvedli nic nového, i ty jejich transparenty jsou po skoro deseti letech už okoukané. Takže náckové místo silového tažení Brnem spíš táhli z Brna s očima pro pláč, pokud tedy byli vůbec schopni reflektovat, co se ten den kolem nich dělo. (-BJ-)

PRVNÍ MÁJ NA KRAVÍ HOŘE

Prvního května bylo v Brně živo. Nejenže se stovky různých lidí rozličnými způsoby úspěšně vysmály pochodujícím náckům a notně jim zdržely a zkrátily jejich marš, někteří z nich pak navíc pokračovali dalšími akcemi na jiná témata.

A tak se několik desítek účastníků kreativní antifašistické protiakce vydalo podpořit obyvatele v domě Markéty Kuncové, kteří se nechtějí podvolit vykořisťovatelským praktikám majitele domu Roberta Hrdiny, jenž zde vesele obchoduje s chudobou. Ten zrovna na místě pořádal oslavu své vlastní osoby. Aktivisté a aktivistky kontrovali transparenty „Ne každý Hrdina je opravdu hrdina" či „Chceme bydlet – soli-

dární síť" a vyslechli projev Jana Miloty z iniciativy Chceme bydlet.

Další akcí, kterou chceme vyzdvihnout, byla ta večerní v budově bývalé vojenské jídelny na Žižkově ulici pod Kraví horou. Ta je v majetku města a již léta chátrá. Přitom stav zachované části budovy zdaleka není tak tristní, jak se může zvenku zdát. A tak se brněnský squaterský kolektiv Š.P.Í.N.A. (Šikovní praktikanti intelektuálně nedostatečného anarchismu) rozhodl otevřít budovu pro veřejnost. Nebyla to jeho první akce, před časem upozornil na dlouhodobě chátrající Dělnický dům na Spolkové.

Samotné akci, která měla za cíl budově symbolicky vdechnout život sérií hudebních vystoupení, předcházelo několik hodin úklidu, aby vynikl elegantní prostor jídelny v přízemní části budovy. Nepořádek byl odstraněn také ze sklepních prostor. Poloha budovy, která je vzdálená od obytné zástavby a přitom leží v širším centru Brna, by přitom byla ideální pro zřízení kulturně-sociálního centra hostícího koncerty, přednášky, projekce, výstavy a další program.

V „Jídelně" tak strávilo prvomájový večer několik desítek lidí, na které tu čekalo veganské občerstvení a koncert hiphopových a akustických umělců a umělkyň. Prostor byl částečně vyzdoben a s příchodem lidí i naplněn velmi příjemnou atmosférou.

Na akci mimo jiné zazněl proslov pořadatelského kolektivu, v němž se přihlásil k tradici bojovných dělnických Prvních májů: „Je připomínkou toho, že co si nevybojujeme, nám nikdo nedá a stejně jako před více než staletím dělníci bojovali proti vykořisťování a za zkrácení pracovní doby, i my bychom dnes měli bojovat za své hodnoty a myšlenky." Upozornil na situaci města řízeného podle kapitalistické logiky, kde se vedle sebe nacházejí prázdné domy a lidé bez domova. Pokud se na to nechceme jen koukat, přichází na řadu squating, který „je pro nás vyjádřením práva na bydlení i na nezávislou kulturu". To, že je nelegální a čelí represím, neznamená, že je nelegitimní. „Je to právě státní moc, která pomocí zákonů a leckdy i svým vlastním zákonům navzdory vynucuje status quo, který současnou situaci umožňuje. Jeden z takových omylů státní moci si ostatně připomínáme i dnes, protože První máj je mimo jiné připomínkou justiční vraždy pěti anarchistů křivě obviněných a odsouzených k trestu smrti po protestech na chicagském Haymarketu. Pokud již z minulosti víme, že zákon není vždy neomylný, proč bychom za neomylný měli považovat ten současný, který staví vlastnické právo jednotlivce nad prospěch celé společnosti?" Není tedy důvod „čekat, až bude právo na bydlení, na kulturní prostor, zkrátka právo na město jeho obyvatelům oficiálně darováno státní mocí". Nakonec zazněla výzva k organizování se a nabídka „D.I.Y. space Jídelna" svobodomyslným lidem coby otevřený prostor pro jejich aktivity. (-BČ-)

DUCHCOVSKÁ VZPOMÍNKA

Vedle podstatně větších prvomájových akcí, do nichž se zapojili anarchisté a anarchistky v Brně a Praze, by rozhodně nemělo zapadnout setkání pořádané Severočeskou anarchistickou federací (SAF) v místě jejího působiště.

Skupina tamních anarchistů si dala sraz v Teplicích, kam byl svolán začátek druhého ročníku severočeského anarchistického Prvního máje. Odtud se přepravili autobusem MHD do někdejšího centra aktivismu anarchistických horníků a dalších dělníků, do Duchcova. Krátce po třetí odpoledne dorazili účastníci akce na místní hřbitov. Cestou sem jim člen historického spolku Záduhra ukazoval a přibližoval místa spjatá s anarchistickým hnutím přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Na hřbitově se všichni pustili do práce. Uklidili kolem hrobů anarchistických předáků, umyli náhrobní desky a vysadili několik květin. Když bylo místo připravené, zapálili svíčky, položili věnec a vyvěsili nad hroby černo-rudou vlajku. Na místě posledního spočinutí Bohuslavy Holubové, Hynka Holuba, Aloise Šefla, Václava Krampery a Tomeše Kašeho zopakoval zástupce SAF poslední Kašova slova: „Zdravím vás všechny a všem tisknu ruku s přáním, abyste zůstali důslednými anarchisty ryzími severočeskými, děj se co děj."

SAF se při té příležitosti během neformální debaty rozhodla, že i v následujících letech bude pokračovat v započaté tradici a scházet se u hrobů duchcovských anarchistů s tím, že by bylo dobré tato prvomájová setkání obohatit o další doprovodný program. Dalším závěrem diskuse je naplnit potřebu společných setkání organizovaných i neorganizovaných anarchistů a anarchistek a navázat tak na loňskou anarchistickou konferenci v Mostě. (SAF)

DERBY S VEGANSKÝM BURGREM

„Nyní považujeme pořádání Fotbalu proti rasismu za zásadnější než kdy dříve vzhledem ke vzrůstajícím nenávistným a xenofobním náladám mezi lidmi – vyhrožování lidem, kteří pomáhají uprchlíkům a uprchlicím, vytváření seznamu vlastizrádců a vlastizrádkyň, zneužívání hájení práv žen k obhajobě islamofobního postoje, přitvrzující represe ve jménu hájení evropských hodnot, neschopnost médií o tom všestranně informovat a jednoduše odmítání pomoci lidem ve velmi těžké životní situaci. S tím nesouhlasíme a nehodláme se s tím smířit." Tak uvedli organizátoři další ročník Fotbalu proti rasismu, který se odehrál 5. a 6. května ve Věžničce u Jihlavy.

Jelikož se letos konal již podesáté, nemohla na něm Anarchistická federace (AF) chybět. Ani tento rok při turnaji nepršelo. Účast byla hojná: diváci všeho věku fandili bojovným týmům Buzerum, Hbité nožky, Bolavý hnáty, Bramborians, Gottwald Platz a dalším. AF letos výjimečně nesestavila tým, ale významně se podílela na (pro)hře družstva Bůh bydlí zde. Diváky zaujalo exhibiční kurví derby, které sehrály týmy Starý mexický kurvy a Velrybí kurvy. Cenu za nejlepší dresy získal tým FC Starý světový řád.

Juniorské utkání mezi týmy Brazilští tygři a Černý dráp bylo podle jedné z hráček „hustý". „Dostala sem do břicha," okomentovala tvrdý zápas s nejvyšším nasazením další z fotbalistek.

Následoval bohatý kulturní program, který navázal na páteční vystoupení Stolen Lives, Dáši von Flaši a dalších. Hnus umírající v sobotu zaujal skoro nejvíc, ale v těsném závěsu byly dokumenty o uprchlících a lidech bez domova. I při partyshit afterparty DJ Dadyše se bylo možno stále občerstvit veganským občerstvením. (-KK-)

STAFÁŽ V ULICÍCH

Když se začala po Facebooku šířit zpráva o demonstraci, která měla proběhnout ve středu 10. května pod názvem „Proč? Proto!", zaujalo mě, že není pořádána žádnou politickou stranou a je zřejmě otevřená všem, kteří vidí jako problematické působení Andreje Babiše. S pár kamarády z Anarchistické federace jsme se rozhodli sami za sebe na demonstraci zavítat s vlastním pohledem na Babiše, který zdaleka přesahuje jeho osobu.

Babiš se stal zároveň odrazovým můstkem pro květnové číslo nástěnných novin *A3*. Ty se zpravidla snaží na aktuálních tématech jednoduchou formou představit anarchistický pohled na věc. Není tedy divu, že Babiš je zde zarámován do širšího kontextu fenoménu, kdy miliardáři dávají najevo, že už vlastně k ničemu nepotřebují třídu profesionálních politiků, které částečně vyživují, aby prosazovali jejich zájmy. A ukazuje, že politici cítí ohrožení a začínají kopat kolem sebe, protože nechtějí být vyšoupnuti z dobře šlapajícího podniku, který se nazývá buržoazní demokracie.

A tak jsme vyzbrojeni několika stovkami „átrojek" v letákové podobě vyrazili na šestou na pražský Václavák. Tady už bylo několik tisíc lidí, připravené pódium, ozvučení a kousek od akce petiční stánky dvou prezidentských kandidátů. Horáček tu měl „shodou náhod" autogramiádu. Složení účastníků bylo rozmanité, i když skoro polovinu tvořili takoví ti pravicoví pražští liberálové, co by na Hradě nejraději viděli Jeho Excelenci hraběte Schwarzenberga. Byli tu ale i lidé ze subkultur, zelení, mladí socdemáci, idealisté.cz, členové SocSolu a také několik anarchistů a anarchistek s černo-rudými prapory přes ramena. Na jedné z cedulí se objevilo heslo z našeho webu: „Babiš je jen špička ledovce. Oligarchie = kapitalismus". Transparent na třech tyčích v rukou socialistů a anarchistů hlásal: „Vyvlastnit Agrofert! A Bakalu, Horáčka, Kellnera..." Jinak se většina transparentů a cedulí, které byly k vidění, věnovala osobám Babiše a Zemana, jako kdyby to byli jen oni dva, kdo brání ostatním ve spokojeném životě.

Rozdali jsme „átrojky", ale je třeba říci, že nám je někteří pravičáci při zjištění, že jde o kritiku kapitalismu, vraceli. A někteří „demokrati" se ohrazovali velmi intolerantně. No, asi jsme velcí hipíci, když respektujeme na takovýchto akcích pluralitu postojů, i když z některých by jeden blil. Není pak moc jasné, co tihle lidé proti Babišovi mají. Vlastně ano. Během demonstrace jsem došel k poznání, že pro tuhle sortu lidí je na Babišovi odpudivé, že to tak nějak válí se Zemanem, který ve volbách vypekl knížete (při volání po odchodu Zemana se už demokracií a volbami nezaštiťovali). A potom to, že kazí ono demokratické pozlátko, kterým je kapitalismus ověnčen a které pomáhal tak úspěšně budovat Havel. Vždyť to byl právě on, kdo dával morální punc době, známé dnes jako „Klausova divoká transformace" a jejímž dítětem je i ten nenáviděný Babiš.

V polovině shromážděného davu nebylo vůbec slyšet, nebo alespoň rozumět, co se povídá na pódiu. Další ozvučení pak bylo až u stánků prezidentských kandidátů. Když jsem se ale později dostal trochu blíž k pódiu, zjistil jsem, že jsem asi zas o tolik nepřišel. Zaznamenal jsem výčitky, že Zeman

někdy v roce 2003 nepodal ruku Klausovi, když ten ho porazil v prezidentském klání. Často se opakovalo téma elektronické evidence tržeb způsobem, jako kdyby Babiš ohledně této věci svým jedním hlasem převálcoval celý parlament. Dozvěděl jsem se, že za neutěšený stav mohou ti, kdo programově nechodí k volbám. Tedy i já. Pak nám bylo z pódia sděleno, že naším největším problémem je, že jsme se za skoro 30 let nevypořádali s komunismem. Tenhle nesmysl, co byl irelevantní už rok po pádu bolševika, dokáže tedy ještě dnes někdo brát jako původ všeho špatného. Tihle podivíni by měli někdy vyrazit mezi obyčejné lidi a zeptat se jich, zda si opravdu myslí, že je jejich prekérní postavení zaviněno nějakými komunisty a estébáky. I když existují i chytráci, co nám zas tvrdí, že za to můžou uprchlíci a muslimové.

Po hodině a půl projevů, které bylo těžké vstřebávat, bylo slavnostně oznámeno, že podle policejních odhadů se akce účastní 25 až 30 tisíc lidí. Cože? Nejenže to bylo hodně přestřelené, i kdyby se do toho započítali všichni ti turisti, co se tam motali, otázka je spíš, proč fízlové takhle přehání, když jindy počty na demonstracích silně podhodnocují. Inu, koho chleba jíš, toho píseň zpívej. Není on náhodou Chovanec na kordy s Babišem? Když jsem se navíc ohlédl, zjistil jsem, že polovina lidí už na náměstí vůbec není a dav sahá sotva k prvnímu rohu. Napadlo mě, že vlastně vůbec nechápu, co mě tu ještě drží, když už se půlka účastníků raději rozutekla a proslovy asi nikdy neskončí.

Nemůžu si pomoct, ale musím rychle najít nějakou nálevnu a rychlým pivem spláchnout pachuť sešlosti, které vůbec nevadí, že systém jako takový je na hovno, jen by chtěli, aby se na ně z Hradu někdo bodře usmíval, slovem pohladil a jede se dál. Celá akce tak na mě dělala dojem stafáže u „grilování Babiše“, které probíhá v parlamentu. Jako anarchisté a anarchistky jsme (sice v malém počtu) k tomu aspoň řekli své: Babiš je problém, protože systém je problém, a dokud se nezbavíme kapitalismu, nezbavíme se ani všech těch Babišů, a je jedno, jestli řídí jako firmu stát nebo firmu. (-KL-)

ROZEHŘÁTÍ NA BOOKFAIR

Jelikož už jsme se rok nemohli dočkat dalšího anarchistického bookfairu, přivítali jsme zprávu, že hlavnímu sobotnímu programu bude předcházet warm up. Ten pořádala Černá kniha na Klinice. A protože se nemá nic začínat s prázdným žaludkem, nejprve jsme rozehřáli své útroby veganským thajským kari s kokosovým mlékem. Vonělo zvláštně, ale chutnalo moc dobře.

Před sedmou hodinou večerní se ujal slova náš vzácný host, Mikola Dziadok, anarchista, který prožil pět let v běloruském vězení. O kauze běloruských anarchistů jsme již mnohokrát informovali, proto jsme byli rádi, když se nám povedlo jejich zkušenosti přenést do našeho prostředí také formou přímého setkání.

Mikola si na páteční večer připravil povídání o vězeňském systému v Bělorusku, který měl tu možnost nedobrovolně sledovat přímo zevnitř. Na úvod zmínil okolnosti svého případu, který se odehrával na pozadí manifestačních útoků na symboly státu a kapitálu, jimž se dostalo pozornosti médií, především v souvislosti s útokem na ruskou ambasádu. Po zatčení řady lidí došlo k obvinění pěti anarchistických aktivistů. Na jejich odsouzení měla vliv zrada několika bývalých kamarádů, kteří se tak vyhnuli hrozbě letitých trestů.

Představil systém běloruského vězeňství od předběžné vazby, která může trvat až 10 dní, přes vyšetřovací vazbu, kde vás mohou držet až dva roky, po trestní kolonie, jež vás čekají po odsouzení. Zde je život vězňů řízen do posledního detailu tak, že vlastně nejde všechna nařízení dodržet, ani když se snažíte sebevíc. Poté popsal systém neformální vězeňské hierarchie, která v téměř nezměněné podobě trvá již od 30. let. Představil nejvyšší kastu mafiánů a tzv. kozlů, kteří si odpykávají dlouhé tresty a fungují jako práskači. Většina vězňů patří mezi tzv. mužiky a spodních 3 až 5 procent vězněných tvoří kasta nedotýkatelných. Ti dělají ty nejhorší práce, může je kdokoli kdykoli napadnout a polovina případů sebevražd je právě mezi nimi. Vyprávěl o podmínkách samotky, v níž vás mohou držet až deset dní. Neoficiálně to může být i více. Mikola osobně potkal vězně, který byl na samotce přes 100 dní. Zákon umožňuje prodlužovat trest za porušování předpisů, což je věc, které se ani nemusíte dopustit, abyste za ni byli trestáni. Mikola si tak ke čtyřem letům trestu odseděl ještě rok navíc.

Následovaly otázky, které směřovaly na Mikolovy osobní zkušenosti. V odpovědi popsal nutnost hledat vlastní míru přizpůsobení se hierarchii a zachování vlastního já. Musíte si dávat pozor na „přátele“, kteří jsou z 90 procent práskači nebo vás chtějí nějak zneužít. I tak lze ve vězení navázat přátelské kontakty. Další dotaz byl na podporu zvenku. Ta byla pro Mikolu velkým povzbuzením a díky ní si uvědomoval, jaké má štěstí oproti jiným spoluvězňům.

Po zaslouženém potlesku pokračoval program promítáním krátkého klipu na téma přímé akce, o jejích různých podobách, významech a podstatě. Pak následoval půlhodinový dokument od kolektivu subMedia na téma antifašismu provázený diskusí. (NAKLADATELSTVÍ AF)

ANARCHISTICKÝ BOOKFAIR

V sobotu 13. května hostila pražská Klinika pátý ročník Anarchistického knižního festivalu a v pořadí třetí právě v tomto autonomním sociálním centru. Od oběda do pozdních večerních hodin se na něm objevily určitě nejméně dvě stovky lidí, kteří nehledají okázalost, komerci, mainstream nebo nabubřelou nudu. Tím jsou ostatně obklopeni skoro všude jinde a jindy.

Základem anarchistického bookfairu byly jako vždy stánky různých skupin, vydavatelů a distributorů. Vzhledem k nepřející předpovědi počasí byly letos umístěny do přízemních prostor Kliniky. Hned několik stánků nabízelo knihy v angličtině, s asi největší nabídkou tohoto druhu se tu představila Active Distribution. Vedle jejího stánku se mohli návštěvníci seznámit s publikacemi Nakladatelství Anarchistické federace. Na našem stánku jsme mimo jiné představili dvě knižní novinky, a to *Deník konfidenta*, sebeodhalení ekologického aktivisty, který se nechal koupit policií, a *Příběhy Starého Antonia* od Subcomandanta Marcose jako další poctu zapatistům. Připravili jsme i benefiční bazar na podporu publikačních aktivit a za stejným účelem také nabídku kubánských doutníků, které jsme loni obdrželi od našich iberoamerických kamarádů (i kouření je lepší než fašismus).

Po naší levici se prezentovali přátelé z Iniciativy Ne rasismu!, kteří měli největší úspěch s „mexikanerou“, solidárním drinkem, jehož konzumací bylo možné podpořit organizaci protestů proti summitu G20 v Hamburku (podporovali jsme, co to šlo). Navazoval feministický stánek, na němž zaujal nový tematický zin *Drzost*. Na festivalu se jako už obvykle ukázala i vydavatelství Broken Books, Pravěk, Tranzit a Nájezd, kolektivy Salé, Anarchistický černý kříž, Kolektivně proti kapitálu či Třídní válka nebo časopisy *A-kontra* (po poměrně dlouhé odmlce s čerstvým číslem) a *Datacide*.

Dokud přálo počasí, probíhal na dvoře Kliniky sítotiskový workshop a o kousek dál jste mohli navštívit stánek s vynikajícím veganským občerstvením. Se začátkem akce se vůbec objevila spousta veganských dobrot, nemluvě o tom, že už hodinu před polednem byla otevřena Lidová kuchyně na Salé, kde se jako hlavní chod podávala svíčková omáčka s robi a domácím kynutým knedlíkem.

Součástí programu byl jako vždy přednáškový blok, který začal v půl jedné. První bod programu zajistila Anarchistická federace. Vystoupil anarchista a bývalý politický vězeň Mikola Dziadok (Nikolaj Dědok) z Běloruska, který promluvil na jiné téma již předchozí den. Tentokrát velmi věcně a přehledně popsal běloruské sociální protesty z letošního jara. Přednášku držel v angličtině a jeho slova simultánně tlumočil náš kamarád Max, jenž z říše prezidenta Lukašenka emigroval v závěru 90. let. Protesty se týkaly zákona, který ve své podstatě zdaňuje nezaměstnanost a zasáhl necelý půl milion lidí, tedy asi 10 % práceschopné populace. Tito lidé byli zákonem označeni za příživníky. Do kritiky zákona se zapojili také anarchisté: nejenže je protiústavní, ale stává se dalším nástrojem kontroly a nutí lidi k větší poslušnosti. Poté již bod po bodu probíral vývoj protestů, do kterých se velmi aktivně zapojili anarchisté a anarchistky. Lukašenko byl díky nim a díky odmítání většiny údajných příživníků daň platit donucen platnost zákona pozastavit. Státu se po několika měsících podařilo odpor zlomit pomocí kombinace represivních opatření. Mediální propaganda démonizovala anarchisty a na základě smyšlenek strašila přípravou ozbrojeného povstání. Policie preventivně zatýkala, prováděla razie, lidé byli za účast na protestech biti a zavíráni. Docházelo k obtěžování příbuzných, k problémům v práci i k vylučování z univerzit. Nasazení militarizované policie v ulicích bylo největší od počátku Lukašenkovy vlády. Lidé nakonec kvůli represím protestů zanechali, jejich důvod však nadále přetrvává, ale nejdůležitější je, že anarchisté si svým radikálním postojem a neohrožeností udělali ve společnosti velmi dobré jméno a získali dosud nevídanou podporu.

Zatím ještě pořád nepršelo, a tak se další přednáška konala venku. Matěj Senft na ní představil světovou komiksovou tvorbu s antifašistickým, anarchistickým a vůbec podvratným zaměřením. Od děl poválečných let přešel k Alanu Moorovi a jeho dílu *V jako Vendeta*, připomněl *Anarchy Comics* nebo *The Invisible*. V závěru se nevyhnul kritice mainstreamového komiksu s jeho reprodukováním sexismu a homofobie. Dále k pro-

gramu přispěli KPK rozborem role a limitů továrních výborů v Rusku roku 1917. Kolem půl čtvrté měl Dervim Valerian přednášku s názvem „Střední východ: válka, uprchlíci, revoluce a referendum, arabská zima". Přednášející je původem z Libanonu, v současnosti ale žije v Turecku. Jak už vyplývá z názvu přednášky, nastínil Valerian politickou situaci v zemích Středního východu, především v Turecku, Sýrii, Libanonu a Iráku. Věnoval se mimo jiné problematice Islámského státu a kurdské menšině, konkrétně např. jejímu postavení v Turecku. Vyjádřil také svůj skeptický názor na Stranu kurdských pracujících a díky jistým věcným nepřesnostem se dostal do diskuse s jedním z posluchačů. Šlo o složité téma, které na tak krátkém prostoru nemohlo být probráno do hloubky, ale i tak byla přednáška přínosná a nabídla jiný pohled, než jaký ukazují evropská média. Poté se dospělo k hlavnímu bodu bloku, panelové diskusi o vztahu hudebních subkultur a politiky. Závěr přednáškového bloku tvořilo povídání o komunitním bydlení a mobilizační přednáška k chystaným protestům v Hamburku.

V rámci představení knihy Sergeje Gavrilina *Deník konfidenta* byly na schodišti ve vestibulu Kliniky vystaveny barevné tisky originálních koláží, kterými je kniha ilustrovaná. Plán nabídnout je návštěvníkům coby benefici na samotnou Kliniku se ale nesetkal s žádnou odezvou.

Festival proběhl ve velmi příjemné atmosféře. Přesto se objevilo pár kritických hlasů, které považovaly letošní ročník za velký krok zpět především ohledně jeho přípravy. Odhlédneme-li od skutečnosti, že ve stejnou dobu se konala jiná významná akce, antifašistický turnaj v bojových sportech Upright, jde zejména o to, že program festivalu byl představen teprve den předem, a to jen na Facebooku. Bylo tak poněkud tristní celé týdny před bookfairem průběžně vysvětlovat zájemcům, že program jistě bude, ale netušíme jaký a ani to nedokážeme nikde zjistit. A to se z okruhu anarchistických aktivistů a aktivistek ozývaly marné hlasy, že s váznoucí přípravou pomůžou. V tomto ohledu si nakonec člověk odnášel dojem, že akce byla úplnou esencí spontánní samoorganizace na místě. Pak byl ovšem výsledek parádní.

Za AF bychom ale chtěli pro příště přece jen navrhnout jeden krok zpět. Máme totiž rádi i staré lidi, bezdomovce, lidi vydělávající si rukama, Romáky, ty, co neabsolvovali všelijaké ty vysoké školy nebo prostě fungují v jiném než mladém aktivistickém modu hlavního města. Chtěli bychom, aby byl anarchistický knižní festival otevřený i jim, třebaže se můžou vyznačovat tím, že neumí anglicky, nemají fejsbuk, neznají slovo diskurz a netuší, co to je docentura. Pojďme se v dalším ročníku vrátit k simultánnímu tlumočení přednášek a diskusí, pojďme akci propagovat včas a plakáty vylepenými v ulicích, pojďme zase informovat o programu na festivalových webových stránkách. Pojďme otevřít festival lidem, o kterých ani netušíme, že by ho rádi navštívili. Anarchistická federace s přípravou ráda pomůže, a určitě nebude sama... (NAKLADATELSTVÍ AF)

MUZEJNÍ NOC NA HAVAJI

„Je to obrovský!" byla asi první reakce, když jsme spolu s několika desítkami dalších lidí vystoupali po schodech do deset let neužívaného domu v centru Prahy na rohu Hybernské a Senovážné ulice. Hned v prvních minutách se chodby rozproudily životem a pohoda na sluncem zalité pavlači v horním patře dala squatu rychle spontánní název Havaj. (Dvoj)dům ve vlastnictví pražského magistrátu a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových jsme hromadně obsadili před pátou odpoledne v sobotu 10. června – tedy v den, kdy Praha čekala na Muzejní noc. Za akcí stál kolektiv Obsaď a žij podpořený dalšími příznivci squatingu.

V podvečer fasádu domu ozdobily nejrůznější transparenty s hesly jako „Město pro lidi, ne pro zisk", „Klinikou to nekončí" nebo „Praha: muzeum ruin". Do toho se avízo o obsazení, výzvy k podpoře a prohlášení Obsaď a žij! svižně rozšířily po sociálních sítích. Z balkonu nad Hybernskou ulicí zavlála i černo-rudá vlajka. Bylo tak dost času na provizorní zařízení domu, občerstvení v podobě veganského jídla a přípravu na budoucí obranu. Policie se objevila se začátkem programu a zatímco čekala na posily, dům opustila část účastníků akce. Pobyt v domě rychle začali zpříjemňovat lidé, kteří se solidárně usadili na ulici před ním. Tam došlo i na básnické vystoupení a hudbu. Podporovatelé chystali i promítání, které ale zatrhla policie.

Ta se ke vstupu na scénu připravovala dlouze a důkladně. Jednak si dovezla množství dodávek plných těžkooděnců, antony a zvukové dělo, jednak uzavřela ulice páskami a vystrkala z nich všechny přítomné. Útok na dům přišel kolem půlnoci. Skupině lidí se i přesto podařilo uhájit pozici na střeše, zajištěno bylo 27 lidí. Žádným překvapením nebylo, že vyklízení probíhalo surově a zněla při něm rozličná moudra z úst životem zkušených fízlů.

Obránci střechy slezli v neděli ráno a dům opět osaměl. V následném prohlášení kolektivu zaznělo: „Včera jsme squatovali za bydlení. Ačkoliv víme, že podobná symbolická obsazovací akce krizi bydlení nevyřeší, chceme svou přítomností v prázdných domech a v ulicích dát najevo, že nám není lhostejná. Potřeba bydlet, tvořit a žít je každodenně přítomná." (-VT-)

LOVE FOOTBALL, HATE RACISM

V prostoru strahovských kolejí se v sobotu 10. června konalo pod záštitou Barflies United již patnácté klání v malé kopané, které nese vypovídající název „Love Football Hate Racism". Tentokrát s novinkou, odděleným turnajem v žákovské kategorii. Za dobrého počasí vládla skvělá atmosféra plná nejen hry a povzbuzování, ale také reprodukované hudby, pestré výzdoby a podpořená antifašistickým distrem a občerstvením.

Na akci, která tradičně ukazuje, že rasismus, fašismus a xenofobie by neměly mít ve fotbale a vůbec nikde ve společnosti místo, dorazilo přes 200 lidí. Někteří zůstali i na afterparty v Klubu 007, kde se křtila společná deska kapel Punto D'Onore z Prahy a 3Skins z Lipska. (-BJ-)

BENEFICE, PŘEDNÁŠKY, PROMÍTÁNÍ...

Vedle výše (či jinde v této *Existenci*) zmíněných proběhly od uzávěrky minulého čísla ještě další akce, a to především osvětového charakteru. Jako obvykle jsme se pokusili o jejich přehled, i když s vědomím toho, že nejde zdaleka o všechny:

Přednášky, workshopy, diskuse...: Bulharsko: fašizující tendence i pestrá levicová scéna (1. 4., Praha); Salvador – teologie osvobození (4. 4., Praha); Antropie: „Je to tu jak vesnice z paneláků" (4. 4., Praha); Uhlí, nebo život? Energetická [r]evoluce v Podkrušnohoří (6. 4., Praha); Výtvarný workshop před demonstrací (7. 4., Praha); Linuxový workshop (10. 4., Praha); Komunita podporovaného zemědělství (11. 4., Praha); Věda v antropocénu: neurčitost, fakta a post-fakta (12. 4., Praha); Hlas romským ženám (18. 4., Praha); Občanská neposlušnost, klima a energetika (19. 4., Praha; 20. 4., Liberec; 27. 4. Pardubice; 3. 5., Brno; 10. 5. Olomouc; 10. 5. Plzeň; 17. 5. Ostrava); Komunitou podporované zemědělství (25. 4., Praha); The Citizen Activist Sharing Forum (26. 4., Praha); Symboly a obrazy v rukou maďarské vlády (28. 4., Praha); Workshop na 1. máj (29. 4., Praha); Guatemala – reforma, nebo druhá conquista? (2. 5., Praha); Limity psychiatrie (10. 5., Praha); Workshop výroby šablon (11. 5., Praha); Nová generace angažovaného umění v Polsku (11. 5., Praha); Perma(nentní)kultura (14. 5., Liberec); SqEK Conference 2017 (2. 6., Praha); Seberte pár týpků v černym (6. 6., Praha); Mexiko – conquista z pohledu Indiánů (6. 6., Praha); (Re)produkce „nahraditelného" dělníka (6. 6., Praha); Komiks chaosu (15. 6., Praha); Zachraňme sajgu (16. 6., Praha); Festival Komodifikace (17. 6., Praha); FNB, veganství, feminismus (17. 6., Plzeň); Se samopalem u obličeje (28. 6., Praha).

Benefiční akce (koncerty, večeře, bazary...): 1. 4. na Klimakemp (Brno); 6. 4. na Fotbal proti rasismu (Praha); 8. 4. pro Kliniku (Praha); 15. 4. pro Food not Bombs (Praha); 20. 4. pro platformu Ramus (Praha); 21. 4. pro Food not Bombs (Ústí nad Labem); 21. 4. na Klimakemp (Praha); 22. 4. pro Československý kastrační program (Plzeň); 28. 4. pro Kliniku (Praha); 8. 5. na Klimakemp (Praha); 17. 5. MamaTata benefit na elektřinu (Praha); 28. 5. pro Iniciativu Ne rasismu! (Praha); 31. 5. na Klimakemp (Brno); 2. 6. pro Kliniku (Praha); 7. 6. na Klimakemp (Praha); 15. 6. pro *A-kontra* (Praha); 17. 6. na Klimakemp (Praha); 28. 6. na Alt-Pride (Brno); 29. 6. pro útulek Šance zvířatům (Praha).

Promítací večery: Praha (12x), Orlová (1x), Brno (1x).

Ostatní akce: Pravidelné či příležitostné rozdávání jídla potřebným kolektivy anarchistické iniciativy FNB v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Karlových Varech, Hradci Králové, Liberci, Pardubicích, Vysokém Mýtě, Českých Budějovicích, Frýdku-Místku, Ostravě, Olomouci, České Lípě, Brně a dalších městech. Bezpeněžní zóna v Praze, která se konala 18. června. Společné veganské večeře a další program v infocentru Salé. Různé kulturní, komunitní a osvětové akce konané v prostorách pražské Kliniky, včetně pravidelných jazykových kurzů a veřejných plén. Mnohé akce propagující veganství a zasazující se za práva zvířat. Táborský DIY fest, který se konal 6. a 7. května a na programu měl vedle hudby v prostorách Cesty a na táborském náměstí také množství veganského občerstvení od FNB České Budějovice, přednášky či prohlídku komunitní zahrady.

DOBRÁ PRÁCE?

Reportáž z černo-rudého bloku, jenž byl součástí prvomájové demonstrace „Za konec špatné práce".

Na úvod je třeba přiznat, že debaty o přípravě anarchistického Prvního máje na sebe nechaly velmi dlouho čekat a vše se pohnulo až za pět minut dvanáct. V loňském roce jsme se po krátkém zastavení na Střeleckém ostrově neoficiálně připojili k antikapitalistické a protirasistické akci širší koalice skupin, která přitáhla větší počet lidí. Letos jsme se tedy nakonec rozhodli přidat k iniciativě, která vzešla z pražského aktivistického prostředí, a uspořádat společný První máj, jehož oficiální součástí budou také anarchisté. Pod akci se tak vedle Anarchistické federace (AF) podepsali ještě Mladí zelení (MZ) a Socialistická solidarita (SocSol) coby rovnocenní partneři v této jednorázové alianci, jejímž ústředním tématem se stal požadavek konce špatné práce.

Pokud se někdo bál, že tímto krokem padli anarchisté do osidel trockistů, politických stran či jinak definovaných autoritářů, může být v klidu. Nic takového se nekonalo ani v rámci příprav, ani v průběhu akce. Vedle společného reformistického požadavku na zlepšení života pracujících tady a teď jsme mohli naplno vyjádřit anarchistický požadavek zrušení celého systému práce. Není to nic nového, stejně jsme jednali i v minulých letech při podpoře stávkujících či při odborářských akcích. Pokud někdo narazil na železnou patu autoritářství, pak to byli mladí sympatizanti sociálně demokratických idejí, kterým oficiální účast na akci údajně zatrhlo jejich vedení. Doufejme, že jim to bude ponaučením a pustí se s větší vervou do boje s pravicovým křídlem ČSSD, které je reprezentováno milovníkem střelných zbraní a odpůrcem cizinců Chovancem, jehož aktivity zabarvují oranžovou barvu strany pěkně dohněda.

Z PALAČÁKU...

Prvomájová demonstrace byla svolána od 14.00 na pražské Palackého náměstí. Že se tu bude něco dít, dávala dlouho před začátkem znát nastoupená kvanta tajných policistů, kterých tu byla dobrá třicítka. Základ svobodného shromažďování v buržoazní demokracii jsme tedy měli. Následně přibyla dodávka s ozvučením, prezentační stolky pořádajících skupin a distro Anarchistické federace. A samozřejmě také účastníci a účastnice akce, kterým byl rozdán speciální bulletin *První máj anarchistek a anarchistů*.

V půl třetí se začalo s první várkou projevů. Na úvod promluvil na pozvání skupiny idealiste.cz, jejíž aktivisté a aktivistky neoficiálně přispěli k pořádání akce, Jiří Dienstbier. Tajní ho natáčeli jako řádného extremistu, senátor nesenátor. Z disidentských let svého otce je ale možná na takovou praxi zvyklý. Člověk si ovšem kladl otázku, jestli to na něj jednou Chovanec vytáhne, až bude ve straně čistit cestu hnědému křídlu. Dienstbier mluvil o tlaku prekarizace a nejistotě práce jak dnes, tak v budoucnu v souvislosti s nástupem nových technologií. Podle něj má stále smysl pojímat První máj politicky, scházet se a usilovat o dobrou práci a o místo pro důstojný život. Pokud důstojné podmínky nedokáže společnost vytvořit, může to mít špatné konce, jako jsou tendence ke xenofobii, nenávist vůči ještě více marginalizovaným, nebezpečí postfašismu a nacionalismu. Nacionalismus totiž nemůže nikdy vést k dobrým koncům. Podle Dienstbiera je třeba tlak na to, aby se společnost vyvíjela spravedlivým směrem. Tolik jeho slova. Jak už jsme ale napsali, tento tlak by měl odstartovat ve své vlastní partaji.

Poté si vzali slovo tři mluvčí za iniciativu Ženy 365, které promluvily o postavení žen ve vztahu k práci. Je třeba přehodnotit, jak vnímáme tradiční genderové role, protože na ženách je mimo jiné břemeno neplacené domácí práce. Dále konkrétně zmínily špatné podmínky dělnic v oděvním průmyslu. Připomněli Karlu Máchovou, která v době počátků Československa bydlela nedaleko a podporovala textilní dělnice v boji za lepší podmínky. Zdůraznily problém pracující chudoby v ČR jako jeden z největších problémů dneška, protože „lidský život má větší smysl než udřít se k smrti". Svůj vstup zakončili zvoláním: „Smrt patriarchátu!"

Projev MZ předneslo také více mluvčích. Ti se dotkli problému prekarizované práce. Tvrdí se nám, že žijeme v nejlepší možné době, máme prý spoustu příležitostí, o kterých se dříve lidem ani nesnilo, máme být flexibilní apod. Jenže skutečnost je jiná. Důraz na výkon jde ruku v ruce se zhoršujícími se pracovními podmínkami. MZ se vyslovili proti politikům, kteří brojí proti nezaměstnaným, včetně mnoha pohlavárů KSČM a ČSSD. Dalším problémem je diskriminace Romů, kteří nemají rovnocenný přístup k práci. Novým obětním beránkem jsou pak migranti. Za miliardami Babiše a Kellnera, který využívá daňových rájů, je bída ostatních. Jen společně můžeme porazit kapitál, fašismus a neoliberalismus.

Posledním příspěvkem tohoto bloku byla zdravice „mladých odborářů" ze svazu Nové odbory, v níž deklarovali, že chtějí navázat na minulé boje pracujících a budovat společnost, která nebude kořistnická.

... PO NÁBŘEŽÍ...

Na výzvu organizátorů se utvořilo čelo průvodu s transparentem „Za konec špatné práce!", na kterém byly podepsány všechny tři pořádající skupiny. Zformoval se také avizovaný anarchistický blok, nad nímž vlály černo-rudé vlajky a vpředu mu dominoval transparent „Dobrá práce? 100 % pro sebe a komunitu, 0 % pro stát a kapitál".

Asi 250 lidí tedy vyrazilo na nedlouhý pochod po Rašínově nábřeží (jméno tohoto prvorepublikového ministra budiž připomínkou, že asociální reformy mohou přinést radikální reakci), minuli jsme Žofín a u Národního divadla zahnuli na most Legií.

Během té doby se v rámci anarchistického bloku skandovala hesla jako „Proti státu, kapitálu. Za svobodnou samosprávu" či „Viva anarchia", celým průvodem pak rezonovaly slogany „A-anti-antikapitalista" nebo „Naší zbraní je solidarita". Takto jsme s hlukem nakonec po půl čtvrté dorazili na Střelecký ostrov, tradiční místo dělnických a od začátku 90. let také anarchistických Prvních májů. Na místě se k akci přidaly další skupinky anarchistů.

... NA STŘELÁK

U pamětní desky Prvního máje z roku 1890 se bez zdržování začalo s dalším blokem proslovů.

Řečnice za Anarchistickou federaci promluvila pod jménem Vilemína Körberová. A proč pseudonym a proč právě tento? Nechodíme si na veřejná shromáždění dělat jméno, neprezentujeme sebe jako jednotlivce, ale naše myšlenky. Navíc nás inspirovala zapatistická tradice přejímání jmen po mrtvých spolubojovnících, kteří tak mohou žít dál. A kdo neví, byl to právě anarchista Vilém Körber, kdo stál v čele organizace Prvního máje roku 1890.

Vilemína nejprve předala pozdrav od kamarádů ze SAF, která v tu chvíli pořádala menší prvomájovou akci v Duchcově, a poté přečetla proslov za AF, v jehož úvodu stálo, že „práce určovaná vztahy nerovnosti a nadvlády musí být odstraněna společně se státem a kapitalismem". Vysvětlila, proč je pro nás První máj důležitý: „Připomínáme si boje minulosti, které stály mnoho obětí; boje za důstojnější život a posílení práv pracujících. A stejně jako naši předchůdci se vztahujeme k budoucnosti, k vizi svobodné a samosprávné společnosti bez útlaku, diskriminace a vykořisťování. Svou přítom-

ností tady a teď ukazujeme stávajícímu kapitalistickému pořádku, že se mu nehodláme podvolit, bez odporu snášet sociální nerovnosti a vzdát se svých snů.“ Za dlouhé řady zavražděných, popravených, zbídačených či vězněných pracujících, kteří měli odvahu nemlčet a projevit se, vyslovila jména anarchistů popravených 11. listopadu 1887 v souvislosti s chicagskými událostmi. V závěru konstatovala, že „i dnes stojíme před procesy, které vykonstruovaly represivní složky režimu. V roce 1890 se na organizaci prvního prvomájového dělnického shromáždění v Praze na Střeleckém ostrově podíleli sociální demokraté a tzv. neodvislí socialisté, tedy anarchisté. Dnes je sociální demokracie u vesla, jenže hájí soukromé vlastnictví, asociální přístup k uprchlíkům a zahraničním dělníkům a kriminalizuje anarchistické aktivisty a aktivistky.“ Proslov se setkal s možná největším ohlasem a následovalo ho mohutné skandování: „Odpor žije, boj pokračuje!“

Mezitím se navázalo telefonické spojení s naším kamarádem Igorem Ševcovem, který měl v tu dobu zákaz účastnit se anarchistických akcí a v jejich průběhu byl nucen pobývat na policejní služebně. Po skončení telefonátu se davem rozléhalo skandování „Igora nedáme“.

Jako poslední řečník pak promluvil Jan Májíček za SocSol na téma robotizace a automatizace práce. Připomněl, že technologie nejsou ani dobré, ani špatné, záleží na tom, kdo je ovládá. Pokrok nezastavíme a nové technologie bezesporu ovlivní všechny, je jen otázka, jak s nimi naložíme.

Po oficiálním ukončení shromáždění následovala piknikové pohoda, kterou doplňovaly stánky s materiály jednotlivých skupin a distro AF, o které byl poměrně slušný zájem. Navíc se zorganizovalo několik lidí, kteří rozdávali anarchistické bulletiny mezi přicházející a odcházející účastníky prvomájové veselice ČSSD, která se odehrávala v druhé části ostrova. S velkým černo-rudým praporem u vchodu na ostrov byli anarchističtí kameloti a kamelotky nepřehlédnutelní. Rozdalo se naprosto všechno, tedy několik stovek výtisků. Nutno říct, že o letáky byl velký zájem a o diskuse nebyla nouze. A nebyl by to První máj na Střeláku, kdyby nezahrál některé své písně náš spřátelený písničkář a nepřidal několik zhudebněných textů od Franty Gellnera. (-KL-)

MÝM SNEM JE OSVOBOZENÍ

Proslov Igora Ševcova, který zazněl na prvomájové demonstraci na Střeleckém ostrově v přímém přenosu z policejní služebny

Myslím, že je dobré říct něco o represích a bojích, které vedeme. A o represivních složkách, které určitě stojí poblíž a točí vás na kamery.

Boj a snahu lidí o změnu jejich životů vždy doprovázely represe, které mají za účel bránit privilegia bohatších. Privilegia politiků. Protože zájmy společenských skupin dole a těch nahoře v žebříčku hierarchizované společnosti jsou vždy opačné a jsou v rozporu.

Jako anarchisté, anarchistky, případně lidé, co si s námi rozumí politicky, nechceme dosáhnout nějaké umírněné shody. Stejně jako s nácky nebo fízly nemůžeme vyjednávat ani s politiky, ani s korporacemi, jsou to naši přímí nepřátelé, kteří s námi budou jedině vyjebávat.

Jak se říká, nechceme koláč, místo toho si vezmeme celou pekárnu. A proto nás neuspokojí ani vysoká mzda, ani sliby politiků, místo toho chceme být schopni sami rozhodovat o svém životě a o tom, jak a proč a co budeme vytvářet, čemu se budeme věnovat, jaké budeme mít vztahy s lidmi okolo. To je to, co chceme.

Celkově mít práva dnes neznamená skoro nic. Asi chápete, na co narážím. Pro mě jako pro anarchistu mít práva není žádná výhra. Práva pracujících jsou také součástí pravidel hry kapitalistické ekonomiky.

To, čemu dnes říkáme práce, nikdy nemůže být dost etické. Proto nemám pocit, že bychom toho dosáhli víc, kdybychom se soustředili jenom na rozšiřování práv. Rozhodnutí dát nám nějaká práva nebo potlačit nás je na politicích, na šéfech, na vládě. Když začneme být trochu nebezpeční, policie a šéfové mají bezpočet způsobů, jak nás rozdělit a ovládnout. Proto může boj za práva pracujících v nejrůznějších formách poskytnout příležitost nacvičit naše taktiky, ale musíme jít dál, zbavit se šéfů a politiků – inspirujících příkladů máme dost.

Jinak i ta svoboda slova dnes pro nás není nic osvobozujícího – zeptejte se sami sebe, co je svoboda slova v éře masových korporátních médií? Za totáče bych nemohl jít na ulici a říkat, co chci, psát, co chci, být s lidmi, se kterými chci být. Co znamená moct říkat, co chci? Dnes když půjdu ven a budu něco říkat na ulici, nikoho to nebude zajímat. Rozhodující je dnes to, co říkají média a politici. Co znamená moct psát, co chci? Když píšeme nějaké svoje úvahy třeba na internetu, policie všechno sleduje, zaznamenává. Když se dostanete do průšeru, vytáhnou to na vás, všechno, co jste říkali nebo psali. Co znamená moct být s lidmi, se kterými chcete být? Podívejte se na každodenní rasismus, homofobii, na sexismus, na uprchlíky, imigranty a policii, co stojí mezi nimi a jejich rodinami. Když jste bílí, máte peníze, moc a zázemí a další privilegia, neznamená to, že to samé platí pro naprostou většinu lidstva.

Když to všechno vezmu v potaz, pak vidím, že lidská práva, svoboda slova, práva pracujících nejsou věcmi, o kterých se říká, že jsou. Za sebe řeknu, že mým snem nejsou práva, která dostanu od politiků. Mým snem je osvobození. Myslím, že nejsem sám.

TÉMA EXISTENCE: POTŘEBUJEME UTOPIE

Filozofové se věčně dohadují, co dělá člověka opravdu člověkem, onou výjimečnou bytostí zvířecí říše. Oněch charakteristik by se jistě našlo mnoho. Jednou z nich by mohla být schopnost snít, mít utopické vize a mít vůli je naplňovat. Kde by byla společnost bez představivosti, ať individuální nebo kolektivní? Dalo by se pak vůbec mluvit o nějakém sociálním či technologickém pokroku?

Slovu utopie, které dnes běžně užíváme, dal vzniknout anglický humanista Thomas More, který v roce 1516 vydal stejnojmennou knihu o stejnojmenném ostrově, kam jeho fantazie umístila lepší společnost. Dá se přeložit jako „místo, které není“ či „nemísto“. Záhy se Moreova utopie proměnila ve specifický literární žánr. První utopie 16. a 17. století jsou tradičně zobrazovány na ideálním území odloučeném a těžko dosažitelném, obvykle na ostrově, ve skrytém údolí či na nepřístupné náhorní plošině. Když byly společně s novověkými geografickými objevy vyčerpány kouty světa, a tedy i prostory pro představivost strůjců fiktivních společností, přesunula se většina utopických fantazií do jiného času, zpravidla do budoucnosti. Charakteristikami utopií jsou vedle izolovaného prostoru také soběstačnost, jakási mimočasovost, obraz ideálního města a zpravidla jasně daný řád. Utopie má tedy dlouhou historii ve výtvarném umění a literatuře, nás ale zajímá především jako politická praxe, jejímž cílem je zásadní sociální transformace.

Důsledně vzato každá ideologie je utopie. Každá ideologie je zobrazením určitého ideálu, společnosti, kde vše funguje přesně tak, jak by mělo. Samozřejmě velmi záleží na tom, kdo tento ideál formuluje, jaké tím sleduje zájmy a jaké ho vedou motivace. Musí se také brát zřetel na duchovní kontext, strukturu společnosti a ideály doby, v níž je utopie navrhována. Utopie předpokládá racionální víru ve skutečnost, která sice neexistuje, ale je svým způsobem možná. Ideály, zásady, utopie… bez ohledu na to, zda se realizují či nikoli, jeví se v dějinách lidstva jako nevyhnutelné, ne-li přímo nezbytné. Utopie funguje jako politický průvodce, jenž odpovídá na základní otázku, „kam“ se ubírá existence člověka a společnosti.

KAPITALISTICKÝ REALISMUS

Mnozí jistě již slyšeli výrok připisovaný Fredricu Jamesonovi a Slavoji Žižekovi, že je snazší představit si konec světa než konec kapitalismu. Jameson je znám svou tezí, že postmodernismus je „kulturní logikou pozdního kapitalismu“. Nedávno zesnulý Mark Fisher před takto zjednodušeným významem postmodernismu dával přednost termínu „kapitalistický realismus“. Ten by se dal chápat jako cesta hegemonní ideologie neoliberalismu za svou utopií, která je založena na dvou nesouměřitelných světech. Na v jistém ohledu v komunismu žijící globální elity, ono promile nejbohatších a nejmocnějších, a zbytek světa. Ten tvoří lidé, kteří poslušně pracují a konzumují, pak ti již nepotřební k těmto činnostem, kteří jsou separováni v ghettech a věznicích, a nakonec ti, kteří se zbraní v ruce dohlíží na pořádek mezi těmi dole a nerušený život těch nahoře.

Nad touto utopií září obrovský neonový nápis „TINA“, tedy zavedená zkratka hesla proslaveného Margaret Thatcherovou: There is no alternative (žádné alternativy neexistují). Toto heslo se stalo signálem přechodu klasického konzervativismu, coby jedné z alternativ, k totalitnímu neoliberalismu, který žádné alternativy nezná a ani nehodlá připustit.

Už v 50. letech 20. století někteří teoretikové tvrdili, že utopické myšlení na Západě je překonáno a nahrazeno pragmatickým, neideologickým pohledem na svět, názorně ztělesněným v moderním státě a korporaci. Jejich tvrzení ovšem narazilo na revoluční rok 1968. Někteří se ale ukázali být nepoučitelní. Francis Fukuyama, který na začátku 90. let působil na ministerstvu zahraničních věcí USA, dokonce vyhlásil konec dějin a s ním i jakýchkoli utopických aspirací: „To, čeho jsme možná svědky, není jen konec studené války, nebo určitého uplynulého období poválečných dějin, nýbrž konec dějin jako takových, to znamená, že je to definitivní výsledek ideologické evoluce lidstva, jakož i univerzalizace západní liberální demokracie představující konečnou formu vlády.“ Fukuyamova teze, že dějiny kulminovaly liberálním kapitalismem, se možná u mnohých setkala s posměchem, je však široce akceptována v rovině kulturního nevědomí. Fisher v tomto směru upozornil, že „v Evropě a Severní Americe většina lidí mladších dvaceti let dnes už dokonce ani nepociťuje absenci alternativ vůči kapitalismu jako nějaký problém. Kapitalismus s přehledem okupuje veškerý horizont myslitelného.“

Kapitalistický realismus zplodil otupělost a lhostejnost, což s sebou nese neschopnost představit si plně realizovanou a ucelenou lidskou bytost ve světě míru a spravedlnosti. Stabilita a bezpečnost dnes představují základ kulturního podmiňování, riskování spojené s požadavkem systémové změny se zaměňuje s pošetilostí a zkušenost se omezuje na prachsprostý konformismus. Ze současného světa byly vymeteny vzory možných společností, jako by se snad prokázala jejich neuskutečnitelnost, a na každý utopický projekt je pak nahlíženo s nedůvěrou, je ocejchován jako utopický, extremistický a nebezpečný.

VRAŽDĚNÍ SNŮ

Mezitím se realita pozdního kapitalismu promítá v katastrofální desocializaci. Dochází k zpřetrhání rodinných vazeb, zániku mechanismů sousedské vzájemnosti, odumření syndikátního života apod. Každý si hájí území svého soukromého života a brání své osobní hédonické požitky. Ty pak chrání jako jediný možný prostor svobody, který mu skýtá konzumní společnost. Nic jiného totiž nemá a logicky se nechá zastrašit, že by mohl přijít i o to.

Anarchista a antropolog David Graeber je přesvědčen, že „preventivní postoj vůči sociálním hnutím je zjevně součástí tohoto postupu; za žádných okolností nemohou být alternativy nebo kdokoli, kdo navrhuje alternativy, zobrazeny jako ten, kdo zažívá úspěch. To pomáhá vysvětlit téměř nepředstavitelné nasazení ‚bezpečnostních systémů‘ toho či onoho druhu. (…) Tyto systémy většinou ani tak neútočí přímo na disidenty, jako spíše přispívají k přesvědčivému klimatu strachu, šovinistické konformity, životní nejistoty a prosté beznaděje, které způsobuje, že každá myšlenka na změnu světa se zdá být neplodnou fantazií.“ S tím vším souvisí systematická likvidace odborů a celková depolitizace práce, kdy pracoviště už nejsou centry odporu, jako tomu bylo v době organizovaného proletariátu. K tomu Graeber dodává: „Totéž lze říci o donekonečna rostoucích pracovních hodinách. Nikdo nemá čas na politické aktivity, když pracuje šedesát hodin týdně.“

Toto tažení odhaluje jako vytrvalou kampaň proti lidské představivosti. „Nebo přesněji, imaginace, touha a individuální tvořivost, všechny tyto věci, které měly být osvobozeny v poslední velké světové revoluci, jsou zasazeny striktně do oblasti konzumu nebo snad virtuální reality internetu. Ve všech jiných oblastech jsou přísně zakázány. Mluvíme o vraždění snů, o prosazování aparátu beznaděje, vytvořeného k tomu, aby rozdrtil jakýkoli smysl alternativní budoucnosti.“

ÉRA ANTIUTOPIE

Zdá se, že je snad jediný recept, jak být dobrým člověkem v neoliberální utopii – podřídit se bez reptání pracovní disciplíně, tedy dohledu a kontrole, či sebekontrole, pokud zaměstnáváte sami sebe. Nikdo není dokonalý, ale k dokonalosti nás dostrkají k tomu určené nástroje – exekuční přelepky, upo-

mínkové složenky, pohovory s úředníky a pro ty nejnatvrdlejší policejní obušky.

Jelikož je po ekonomické krizi roku 2008 stále obtížnější obhajovat neoliberální utopii, přestávají postupně zastánci kapitalismu hlásat, že je to nějak výjimečně dobrý systém, a vrací se k tvrzení, že je to přesto jediný možný systém. Nebo přinejmenším jediný možný systém pro komplexní, technologicky vyspělou společnost, jako je ta naše.

To vše se paralelně zrcadlí v literatuře a kinematografii. Utopický žánr prezentující kladný optimismus tradičních utopií od konce 19. století se začíná proměňovat pronikáním děl, která jsou varováním před autoritářskými utopiemi a různými novými podobami moci nebo odrážejí oprávněné obavy z masovosti a robotizace jedince. Mezi nejznámější dystopie, tedy negativní zobrazování fiktivních totalitních společností, se zařadily např. romány Jevgenije Zamjatina *My*, Aldouse Huxleyho *Konec civilizace* či *1984* George Orwella.

Pozdní kapitalismus však místo varujících dystopií přináší sebepotvrzující antiutopie. Sci-fi romány sice zpravidla zobrazují „jiné světy", ale de facto nenavrhují alternativní společnosti. Antiutopie v kinematografii nás různými způsoby přesvědčují, že každá alternativa je buď horší, nebo jde o pouhý podvod na plebs, který se upíná k nějaké naději, víře či deklarovanému slibu bezpečí.

Nyní převládají antiutopie, které nenabízí žádné alternativy, naopak velmi často ve svých postapokalyptických vizích vycházejí z kapitalistické mentality zrcované heslem „člověk člověku vlkem". Ze řetězu puštěná hobbesovská příšera nás má ujistit, že může být jedině hůř, a my tudíž máme být vděčni za systém, jehož byrokratické struktury drží tohohle démona, jenž sídlí v každém z nás, na uzdě.

POD DLAŽBOU JE PLÁŽ

Nepřirozené autority, včetně vlád a jejich ideologií, mají tendenci upevňovat svou moc a přesvědčovat okolí o své jedinečnosti a nenahraditelnosti. Aby takové přesvědčení co nejdéle udrželi, musí pokořit představivost. Jestli totiž existuje nějaká nutná (nikoli jediná) podmínka pro jejich svržení, pak je to fantazie, utopie. Její moc zdůraznil i Albert Einstein, když prohlásil, že obrazotvornost je důležitější než vědění, to je totiž omezené, kdežto fantazie dokáže pojmout celý svět.

Svoboda, fantazie a nonkonformismus podněcují tvořivost a objevování a zároveň podporují i utopii. Fernando Aínsa napsal: „Pouze naléhání obrazotvornosti dokáže projektovat a rozpoutávat revoluce. Jedině zplození velkých mobilizačních snů dovoluje rozhýbat masy... Revoluční změna není možná, nedojde-li paralelně ke změně ve společenské obrazotvornosti." V podobném duchu tvrdí i Graeber: „Lidská představivost zatvrzele odmítá zemřít. A v okamžiku, kdy významný počet lidí současně otřese okovy, jimiž byla spoutána kolektivní představivost, se dokonce i naše nejhlouběji vštípené představy o tom, co je a co není politicky možné, mohou přes noc rozpadnout na prášek." Síla imaginace je důležitá například pro zapatistické povstalce, kteří jsou přesvědčeni, že snít a bojovat je vlastně jedno a totéž.

Osvobození představivosti se stalo jedním z ústředních hesel francouzské revolty roku 1968. Její podstatu vyjadřoval slogan „Všechnu moc představivosti". Graeber k této revoluční epizodě, podobně jako k dalším toho roku, dodává, že jejich hnací silou byl „pocit, že byrokratické autority jsou ve své podstatě vlastně ztělesněním boje proti lidské představivosti... všechny tyto vzpoury byly namířeny hlavně a především proti byrokratické autoritě. Všichni ji vnímali jako něco, co zcela dusí lidského ducha, tvořivost, družnost a představivost."

I když rok 1968 nepřinesl systémovou změnu, měl za následek určitou změnu v myšlení a navázaly na něj různé dílčí boje. A i když byl ohlášen konec dějin a alternativ, na konci 90. let se pod okny summitů globálních finančních a mocenských institucí začalo ozývat heslo „Jiný svět je možný". Zformovalo se stejně tak globální hnutí se stejně tak globální utopickou vizí, jen s tím rozdílem, že tato si kladla za cíl celoplanetární spravedlnost a rovnost. Odrážely se v ní i myšlenky anarchisty Murraye Bookchina, jenž mimo jiné napsal: „Skutečný problém dneška spočívá v roli fantazie, jež nám umožní nalézt směr, naději a cit pro místo v přírodě a ve společnosti."

NAIVNÍ REALISTÉ

Další ze slavných pařížských hesel osmašedesátého znělo „Buďme realisté: chtějme nemožné". Provokativní ve zdánlivém paradoxu řečeného, přesto vypovídající více než stohy politických traktátů. Osvobození imaginace totiž nesouvisí jen s podlomením stávající ideologické hegemonie, ale i s útokem na jeden z jejích nejmocnějších nástrojů: zdravý rozum.

Zdravý rozum není nic než konstrukt. Aínsa k tomu poznamenává: „Považování utopického snu za něco zbytečného se zjevně pojí s dobrým úsudkem a zdravým rozumem slušných lidí. Nemusíme na sebe nechat působit ‚zdravý rozum', který obvykle není ničím jiným než výsledkem panující soustavy hodnot a vládnoucí ideologie v určitém okamžiku." A dodává: „Kolik všeobecných pravd, stereotypních témat, jež tvoří přirozenou součást mentality současného člověka, bývalo považováno za utopický sen, když byly poprvé formulovány? Stačí pomyslet na původ většiny sociálních zákonů, od osmihodinové pracovní doby po nárok na placenou dovolenou, přes podporu v nezaměstnanosti a odstupné při propuštění... zrovnoprávnění pohlaví, preventivní lékařství, sociální zabezpečení..." Zanedlouho k tomuto seznamu třeba přibude nepodmíněný základní příjem, který je dnes vážně diskutován, přičemž ještě před pár lety jen zmínka o něčem takovém budila přinejmenším rozpaky.

Graeber připomíná, že o utopistech se vždy tvrdilo, „že trpí naivní vírou v dokonalost lidské podstaty a odmítají brát lidi takové, jací doopravdy jsou. A také se o nich říká, že je tato předpojatost zavádí ke stanovování neuskutečnitelných ideálních cílů a pak kladou lidem za vinu, že jim nejsou schopni dostát." Ale i „lidská přirozenost" je podobně jako „zdravý rozum" pouhý (vládnoucí ideologií a kontextem doby podmíněný) konstrukt.

Pokud budou sociální hnutí těmto konstruktům věnovat neúměrně velkou pozornost, octnou se v jejich vleku, nebo jim dokonce zcela podlehnou. To pak má za následek politiku kompromisu, která je ve svém důsledku smrtící pro většinu emancipačních snah. Drobný ústupek emancipačním požadavkům pak lze těžko brát jako vítězství, když na bitevním poli leží jejich bezvládná mrtvola. Tyto kompromisy se totiž chtě nechtě zhmotní ve skutečnosti, kdy protibyrokratická síla vytvoří novou byrokracii či se etabluje do té stávající. Slovy Graebera: „Člověk přece musí být realista a nepožadovat příliš mnoho. Reformovat systém sociální péče se jeví jako něco mnohem realističtějšího než požadavek širokého přerozdělení všeho majetku, plán zavést ‚přechodný' stav státního socialismu vypadá realističtěji než skočit po hlavě k předání moci demokraticky organizovaným radám pracujících a tak dále."

Graeber vysvětluje, že v tomto kontextu „být realistický většinou znamená brát vážně efekt systematické hrozby násilím," tedy, že všudypřítomné strukturální násilí vytváří pocit „reality". Je zjevné, že se pak svět omezovaný byrokratickými předpisy „zdá být přirozený a nevyhnutelný a představovat si něco jiného vypadá jako fantazírování a sen. Ale pokud se nám podaří tomuto efektu ‚reality' nepodlehnout, je možné dát moc představivosti. Je k tomu ale nutná spousta práce."

ÚTOK NA SKUTEČNOST

Utopie je přímým útokem na stávající realitu a projekčním rozšiřováním hranic možného. Člověku je vlastní tendence překonávat stávající skutečnost, což je sama podstata utopického podnětu, pudící touhy, jež se rodí pokaždé, když „realismus" odkrývá svou vyprahlost, brzdí sociální pokrok a nutí k živořu v neplodném stereotypu. Čím více skutečný život podkopává schémata a jistoty technokratů a plánovačů, tím naléhavěji je třeba se obracet k tvořivé svobodě jedince. Utopie byla v historii nástrojem, který lidem umožňoval zpochybňovat stávající řád a vykreslovat alternativní obrazy jiných možných světů. Proto raná stadia revolucí velmi často nabývají hluboce utopické dimenze.

Utopická představivost ukazuje směrem, který lze realizovat. Nejde o nějaké nereálno, spíš o jakési kontrareálno, jež představuje výzvu současné realitě. Aínsa analyzuje: „Utopie se neomezuje na to, že by byla pouhou imaginativní stavbou možného světa, nýbrž představuje způsob chápání a analýzy soudobé skutečnosti. (...) Utopie předpokládá kritiku stávajícího řádu, který záměrně zpochybňuje předložením alternativního projektu." Dále poukazuje na to, že utopie je individuálním výtvorem, avšak v určitém okamžiku dějin může posloužit coby nositel objektivizace pocitů vzpoury celých skupin lidí.

„Na počátku revoluce se myšlenky, které byly dosud považovány za naprosto náměsíčné krajnosti, stávají přijatelnými v běžné debatě," říká Graeber. A od debat, které činí utopie relevantními, je už jen krok k činu. Odhodlání jednat v sobě ovšem zahrnuje přijetí rizika, totiž rizika omylu. Jenže toto riziko můžeme zároveň chápat jako příležitost k tvorbě, což je více než aktuální v dnešní době úbytku jistot a nárůstu nejistot v životech neprivilegovaných.

To, že nedochází k žádnému revolučnímu vření, neznamená, že by neexistovaly žádné revoluční sny. Graeber však poukazuje na to, že „dnešní revolucionáři se zřídkakdy do-

mnívají, že je mohou uskutečnit prostřednictvím nějakého současného ekvivalentu dobytí Bastily", a odkazuje ke slovům Johna Hollowaye. Ten ve své knize *Crack Capitalism* píše, že kapitalismus není něco, co by nám vnucovala nějaká vnější moc. Existuje jen proto, že se každý den budíme a jdeme ho tvořit. Kdybychom se jednoho rána probudili a všichni se kolektivně rozhodli tvořit něco jiného, už bychom žádný kapitalismus neměli. To je základní otázka revoluce: Jaké podmínky by musely nastat, abychom mohli něco takového udělat – jen se vzbudit a představit si a uskutečnit něco jiného?

UTOPIE ŘÁDU A UTOPIE SVOBODY

Jedna z nejucelenějších prací o dějinách utopického myšlení vzešla z pera anarchistky Marie Louise Berneriové. V knize *Journey through Utopia* (Cesta Utopií, 1950) předestřela pozitiva různých utopických vizí, neopomněla ale ani zdůraznit úskalí značné části utopií. Zdokumentovala, že velká skupina těchto projektů není vlastně ničím jiným než snahou vytvořit představu dokonalého (a tedy také totalitního) státu. Utopisté tohoto ražení často líčí vládnoucí třídu, která oplývá morální vyspělostí a ne primárně svými privilegii. Jejich utopie jsou moc strnulé a nepočítají s žádným dalším rozvojem společnosti. Proč také, když je vše tak dokonalé? Pro anarchisty a anarchistky je taková představa samozřejmě neakceptovatelná, nehledě na to, že autoritářské utopie ve jménu své dokonalosti potlačují svobodu individua. Totalitní obsah utopie se totiž namísto „ideálního stavu bytí" zaměřuje na „ideální bytí státu", a tak upřednostňuje řád před svobodou, obává se představivosti a rozmanitosti, je nepřátelský k anomáliím, improvizaci a rozdílům, chvástá se plánovitostí a odstraněním náhody, jde tedy sice o humanistické, avšak paternalistické státní zřízení, kde štěstí je věcí čistě kolektivní. A co je koneckonců takový koncentrační tábor jiného než pokus autoritářských utopistů o vyřazení prvků, jež nezapadají do jejich utopií? Proto Berneriová konstatovala, že „především autoritářské utopie 19. století jsou zodpovědné za antiutopický postoj převládající mezi intelektuály dneška".

Do kontrastu s tímto směrem utopického myšlení postavila odlišný směr, který jí byl blízký – utopii antiautoritářskou – od Rabelaisova „opatství v Téleme" po současné anarchistické utopie. Aínsa tyto dva rozdílné směry označil jako „utopii řádu" a „utopii svobody". Berneriová definuje, že představitelé libertinské, o maximální svobodu usilující utopie „staví proti koncepci centralizovaného státu představu federace svobodných obcí, kde jednotlivec může projevit svou osobnost, aniž je podřízen cenzuře umělých pravidel, kde svoboda není abstraktním slovem, ale konkrétně se manifestuje ve skutečnosti." Hodnotí také, že „antiautoritářské utopie jsou méně početné a měly menší vliv než ostatní, protože nepředstavovaly hotový plán, ale odvážné, neortodoxní myšlenky, a protože požadovaly od každého z nás, aby byl ‚jedinečný' a ne jeden z mnoha".

Obdobně se vyjádřil Bookchin, podle nějž byli velcí utopisté charakterizováni „svou smyslností, svou vášní ke konkrétnímu, svým opěvováním touhy a požitku. Jejich utopie byly často příkladem kvalitativní ‚sociální vědy' psané svůdnou prózou, jakýmsi novým druhem socialismu, který se vzpíral abstraktním sociálním konvencím s jejich pedanterií a chladnou účelností. A ještě důležitější možná bylo to, že se utopisté bouřili proti představě, že lidé jsou v podstatě stroje, že jejich emoce, požitky, tužby a ideály se dají utvářet z hlediska kultury, která kvantitativní považovala za autenticky pravdivé. Proto utopisté stáli v přímé opozici vůči strojově orientované masové společnosti. Jejich poselství plodnosti a reprodukce tak zachraňovalo obraz lidí jakožto vtělení organična, jež má svoje místo v pestrém světě přírody, nikoli v dílně a v továrně."

I Graeber popisuje „rozpor mezi dvěma rozdílnými formami zhmotnělého utopického přístupu: na jedné straně stojí antiautoritářství kladoucí důraz na kreativní syntézu a improvizaci, a tedy spatřující svobodu v možnosti hrát si. Proti němu je pak nevyslovené republikánství, pro něž svoboda spočívá v redukování všech podob moci na sadu jasných a transparentních pravidel." To, co dává utopii svobody opravdový rozměr, je právě její povaha projektu a otevřeného návrhu, jelikož je otevřená i rozmanitým variantám.

PROTI UTOPII ZLEVA

V průběhu druhé poloviny 19. století bylo cítit, jak utopický sociální romantismus postupně ustupuje vážně se tvářící socialistické argumentaci. Sociální demokraté se vrhli na budování sociálně vstřícnějšího kapitalismu a velká část dělnického hnutí opustila étos sociálně spravedlivého světa bez vykořisťování a v podobě kolaborativního odborářství si za cíl svého úsilí vytkla lepší podmínky pro své námezdní otroctví. Utopie tak byla v dělnickém hnutí odmítnuta, stala se reliktem minulosti, obdobou aspirací prvotních křesťanů. Mluvit o ní v moderní době je považováno za nerealistickou pošetilost a označení „utopický" získává pejorativní konotace.

Zejména Bedřich Engels se zasloužil o takový pohled na „utopický" socialismus a vykreslil ho jako cosi nedospělého, a tudíž odlišného od svého „vědeckého socialismu". Berneriová na jeho adresu uštěpačně poznamenala: „Engels ovšem neměl pravdu ve svém předpokladu, že ‚utopické' plány jsou méně realistické než plány ‚vědeckých' socialistů. (...) Značný rozvoj kapitalismu vůbec nepřiblížil den revoluce, a namísto toho vytvořil novou třídu techniků a manažerů, dělníků s vysokými platy a odborových vůdců, jejichž zájmy jsou totožné se zájmy kapitalistické třídy. Jediné dvě evropské země, které se během posledních třiceti let pokusily provést sociální revoluci, Rusko a Španělsko, jsou země, kde kapitalismus nedosáhl příliš vysokého stupně vývoje. (...) Zdá se proto, že by mohlo být moudřejší nechat stranou umělé dělení na utopické a vědecké socialisty..."

DETAILNÍCH PLÁNŮ NETŘEBA

Obhájce současného pořádku snadno udoláte argumenty, proč jejich systém není vůbec dobrý, když je plný nerovností a z nich plynoucího útlaku, vykořisťování, diskriminace a nespravedlnosti. Když už nemají kam uhnout, tasí z rukávu trumf v podobě naléhání, ať jim tedy detailně popíšete, jak by měla podle vás vámi proklamovaná lepší společnost vypadat – od správy energetických zdrojů po neurochirurgické zákroky. A hned druhá otázka, aniž budou čekat na odpověď, bude, jak by byl tento nový systém uveden do praxe. Graeber na to reaguje: „Historicky je to směšné. Kdy se nějaká společenská změna uskutečnila podle něčího detailního plánu?" My opravdu nejsme a nechceme být sociální inženýři, kteří u pomyslného rýsovacího prkna konstruují podobné plány. Ona už otázka po detailním plánu vypovídá mnohé o tazateli, jenž je zvyklý, že přijde nějaká autorita a ta řekne, kdo co má dělat, aniž by se zeptala na názor toho, kdo to má dělat. Není snad lepší, aby rozhodné slovo měli především ti, jichž se dané dílčí činnosti, zajišťující chod společnosti, nejvíce týkají?

Nechuť k detailním konstruktům vyjádřilo již mnoho anarchistických teoretiků. Někteří dokonce vyjadřovali obavy, aby se takové vize nestaly pouhou chimérou. Například E. Armand prohlásil: „Neradi mluvíme o budoucí společnosti. Je to myšlenka, která může svého nositele naplňovat tak, jako naplňuje spravedlivého naděje na posmrtný život. Oslabuje energii a iniciativu a člověk kvůli ní zapomíná na stávající utiskování, tyranii a otroctví." Takový postoj není rezignací na utopii, spíše jistou obezřetností. Vždyť i v literatuře druhé poloviny 20. století se objevilo mnoho přesvědčivých vizí anarchistické společnosti vytvořených spisovateli sci-fi, jako byli Starhawk, Kim Stanley Robinson nebo Ursula K. Le Guinová, z jejíchž knih zdůrazněme zejména *The Left Hand of Darkness* (1969), *The Dispossessed* (1974) či *Always Coming Home* (1985).

Současný teoretik Michael Albert, kterého jsme již dříve představili na stránkách *Existence*, vypracoval poměrně zevrubný plán, jak by mohla vypadat moderní ekonomika fungující bez peněz, a to na demokratických, participačních základech. Není třeba si myslet, že podobný model by mohl být někdy zaveden přesně v té formě, jak ho předkládá jeho autor. Důležité je, že ukazuje na bezvýznamnost námitek, podle nichž je něco takového nepředstavitelné. Graeber k tomu dodává, že takové modely mohou být „pouze myšlenkovými experimenty. Nemůžeme skutečně pochopit problémy, které vyvstanou, když se začneme pokoušet budovat svobodnou společnost. To, co se nyní zdá být palčivým problémem, ve skutečnosti vůbec problémem být nemusí; a něco jiného, co nám nikdy ani nepřišlo na mysl, se může ukázat být ďábelsky obtížné. Existuje bezpočet neznámých faktorů X. Nejzjevnějším je technologie."

Petr Kropotkin nezapřel přístup vědce, když ve své práci *Moderní věda a anarchie* napsal: „Anarchie představuje pokus použít generalizace získané induktivně-deduktivní metodou přírodních věd při oceňování lidských zřízení. Je také pokusem na základě tohoto zhodnocení stanovit cestu lidstva ke svobodě, rovnosti a bratrství, aby bylo dosaženo co největšího možného množství štěstí pro každou z jednotek v lidských společnostech."

Je sice pravda, že věda o sociální nadvládě je mnohem rozvinutější než umění sociálního osvobození, na druhou stranu se může opřít o dědictví utopické praxe, které nepřestává inspirovat představivost. Po celém světě najdeme množství příkladů, z těch

nejznámějších vzpomeňme na přímou demokracii oblastních shromáždění za Francouzské revoluce, na samosprávnou demokracii a rovnostářství Pařížské komuny, na sovětech a radách založené demokracie rané ruské a maďarské revoluce, na samosprávné průmyslové a zemědělské kolektivy během španělské revoluce. Ale můžeme nahlédnout i do přítomnosti, na praxi zapatistických autonomních oblastí, obsazených továren v krizí postižených zemích či na snahu kurdských milic o realizaci Bookchinem inspirovaného demokratického konfederalismu. A to nemluvíme o veškerých kulturních a psychologických transformacích, na jejichž počátku stála hnutí plná utopických ideálů.

Při tom všem vůbec není důležité, jaká nálepka je těmto utopiím svobody přiřknuta. Již citovaný Armand napsal: „My, anarchisté, si neosobujeme právo, že se podle našich názorů a pojmů o zřízení nové společnosti budou orientovat i ostatní. (…) Ale náš sen o nové společnosti je podle nás cílem nejosvícenějších duchů, nejcitlivějších srdcí, a jestli se kdy založí nové Město Svobody a Harmonie, bude to díky základním rysům, kterými anarchistická propaganda naznačila cestu lidstvu."

UTOPIE NENÍ ÚNIK

Jak už jsme ukázali, není utopie jako utopie. V jistém směru můžeme rozlišovat také mezi „utopiemi úniku" a „utopiemi rekonstrukce", jak je nazval Aínsa: „První typ odpovídá potřebě uniknout skutečnosti a vybudovat svět ideální, ne-li přímo fantastický, a druhý typ přísluší politické a společenské kritice stávajícího řádu, na jejímž základě se rozvrhuje alternativní model společnosti." Naděje na utopický svět se tak může vyrovnat náboženské touze po posmrtném ráji. Anarchisté ale nepřipouštějí, že je lepší svět vykázán mimo skutečný život. Naopak je možné projektovat utopická města, aniž bychom se museli uchylovat k nějakému božímu království vyhrazenému pro onen svět, nebo abychom se propadali do únikového fantazírování.

Někteří si jistě vzpomenou na bouřlivé debaty, které se u nás vedly v letech 1997–99 o anarchismu jako úniku a životním stylu, proti němuž byl stavěn sociální anarchismus se svou snahou o celospolečenskou změnu, který se opíral o Bookchinovu argumentaci. Anarchistická federace stojí na pozicích sociálního anarchismu, to nám však nebrání v podpoře dočasných utopických realizací. Podmínkou je, že nejde o uzavřená společenství, kterým může být zbytek světa ukradený. Právě otevřenost a provázanost takových projektů s dalšími boji uvnitř i vně hranic jejich sousedství z nich vytváří živnou půdu revoluční praxe. Ta totiž začíná v okamžiku, kdy si uvědomíme, že můžeme žít jinak, než jak nám vládnoucí ideologie umožňuje. Je důležité podporovat různé komuny, soběstačné organizace, squaty… prostě všechny ty ostrůvky budoucnosti v moři přítomnosti, protože více než teoretické knihy a utopické romány je zažívání svobody, solidarity a spolupráce na vlastní kůži. Takovým příkladem z poslední doby je bezesporu autonomní sociální centrum Klinika. V jeho prostoru se zhmotňuje utopie do konkrétních rozhodnutí, činností a vztahů.

OTEVŘENÁ UTOPIE

Je evidentní, že boj za svobodnou a samosprávnou společnost vyžaduje osvobození představivosti. Rozmýšlení utopií je svého druhu mentálním cvičením, kterým se připravujeme na realizaci, ať již ostrovů svobody nebo následně celých kontinentů. Jako anarchisté a anarchistky nelpíme na doslovnosti, rozhodující jsou pro nás základní principy, jejichž naplňování může samozřejmě nabývat různých podob. Těmi principy jsou na prvním místě solidarita, absence hierarchie, rovnost, svoboda jedince, zájmy menšin, absence diskriminace, federativní uspořádání a autonomie, samospráva, rozhodování zdola, snaha o konsenzus, maximální míra zapojení všech, ohledy na potřeby a zájmy každého…

V mnoha utopiích se ukazuje, že ústředním tématem je práce, jelikož jde o činnost, která zajišťuje denní potřeby a chod společnosti. Musíme jednoznačně odmítnout ideologii práce, jak jsme o ní obšírně psali v předminulém čísle *Existence*. A připomeňme i třicet let staré konstatování Boba Blacka, že „pouze malý a stále se zmenšující zlomek práce slouží nějakému užitečnému účelu a není obranou a rozšiřováním systému práce s jeho politickými a zákonnými přívěsky. Před dvaceti lety bratři Paul a Percival Goodmanovi odhadli, že pro uspokojení minimálních potřeb jídla, oblečení a bydlení by stačilo pouze pět procent tehdy vykonávané práce. Jestliže byly výpočty správné, dnes je to ještě méně. Byl to jen poučený odhad, to hlavní je ale zcela jasné: většina práce přímo nebo nepřímo slouží neproduktivním účelům komerce a společenské kontroly." Práce není ctnostná sama o sobě, skutečnou hodnotu má, když pomáhá druhým. David Graeber k tomu poznamenává: „Možná bychom dospěli k závěru, že skutečným zaměstnáním lidského života není přispívat do něčeho, co se nazývá ‚hospodářství', ale fakt, že jsme všichni, a vždy jsme všichni byli, projekty vzájemné tvorby." Vedle morálky práce poukazuje Graeber také na další účinnou ideologickou zbraň v rukou mocných – morálku dluhu: „Právě proto by také požadavek odpuštění dluhů byl dokonalým revolučním požadavkem."

Kapitalismus atomizuje společnost. Má to pro něj hned dvojnásobnou výhodu, jednak ztížení kolektivní sebeorganizace pracujících a samozřejmě větší nárůst spotřeby. Stejně tak individualizuje i lidské sny do ploché rady, že každý si má jít za tím svým. Utopie má oproti tomu potenciál stát se snem kolektivním. Současný systém nám nutí svou škálu hodnot. My je nesdílíme a jsme si vědomi toho, že jiné nastavení hodnot může mít za následek jiný svět.

Nutnost vize, alespoň v principiálním náčrtu, je neoddiskutovatelná. Musí ale zůstat otevřenou, neboť stále je kam směřovat, co zlepšovat. Vždyť utopie jsou jen možné koncepty, které ale nikdy nebudou fungovat, když je shora naplánujete. Musí být otevřené spontaneitě a široké lidové imaginaci. Dnešní utopie už nesmí mít nic společného se strnulostí minulých konstrukcí, historickým determinismem ani sebejistotou technokratů, musí se naopak rodit z rozmanitosti světa.

Nejsme natolik naivní, abychom si představovali, že nebudou žádné konflikty. Ty jsou nevyhnutelné, mohou brzdit, ale zároveň mají potenciál dostat nás zase o kus dál, pokud před nimi nezavíráme oči a hledáme cesty. Je třeba brát sebe samé jako součást našich snů a nečekat, že je vybojuje někdo jiný a my se jen přidáme. Proto je tak důležité mluvit o svých představách s ostatními. Utopie minulosti projektované pouze jedincem je třeba nahradit utopiemi ujednanými ve skupinách a kolektivech. Na místě není přehnaný ostych z přehánění, vždyť právě to je jednou z charakteristik snění. I tak ale není dobré příliš opouštět stavy rozumu. Je třeba dát si pozor na automatický optimismus a slepou a přízemní víru v budoucnost. Aínsa upozorňuje, že pokud „utopie nechce být pouhým výrazem ‚možné budoucnosti', ale touží být i možnou, nesmí přehnaně znásilňovat skutečnost. Musí ‚napínat', musí být výrazem nespokojenosti, ale zároveň musí mít na paměti tradiční rytmus společnosti, obyčeje a víru, a nemůže nadále přehlížet složité kulturní jevy."

V neposlední řadě musí naše cíle odpovídat prostředkům. Pokud se chceme zbavit moci nepřirozených autorit, nemůžeme jít cestou jejich vytváření. Z historie víme, že jakmile se utopista dostane k moci, stává se dogmatikem a ve jménu své pavědeckosti a idealismu snadno žene ostatní do zkázy.

John Clark ve své práci *Utopians Dreams and Nightmares* napsal: „Sociální dějiny utopismu nám tak pomáhají k tomu, že si uvědomujeme ústřední význam otázek osobního života ve vší jeho individuálnosti pro projekt sociální emancipace. Problémy spojené se sexuálními a citovými vztahy, s výchovou dětí, s hledáním rovnováhy mezi soukromím a kolektivitou, s napětími mezi individuálním přístupem a solidaritou, s hrozbami charismatické autority, se složitostí spravedlivého a demokratického rozhodování, a všeobecně s uvědomělým vyrovnáním se s dědictvím nadvlády, jež v sobě nese každá psýcha, byť je naše kolektivní vize sebevíc inspirující. Historie úspěchů i neúspěchů v dlouhé tradici usilování proklamujícího svobodu je neocenitelným dědictvím, jež může sloužit k inspiraci a usměrňování budoucí utopické tvorby." Utopie není zbytečným fantazírováním, z popela mrtvých utopií povstávají jiné modely, vzájemně se inspirují, prolínají a dynamicky utváří kolektivní potřebu změny.

Literatura:

F. Domela Nieuwenhuis: *Dějiny socialismu*, 1907
E. Armand: *Co jest Anarchista*, 1910
P. Kropotkin: *Moderní věda a anarchie*, 1922
B. Black: *The Abolition of Work and Other Essays*, 1986
J. Clark: *Utopians Dreams and Nightmares*, 1995
V. Tomek, O. Slačálek: *Anarchismus. Svoboda proti moci*, 2006
F. Aínsa: *Vzkříšení utopie*, 2007
V. Tomek: *Změnit tento šílený svět! Murray Bookchin*, 2008
M. Fisher: *Kapitalistický realismus*, 2010
D. Graeber: *The Democracy Project: A History, a Crisis, a Movement*, 2013
D. Graeber: *Utopie pravidel*, 2017
Subcomandante Marcos: *Příběhy Starého Antonia*, 2017

WILLIAM MORRIS: NOVINKY Z UTOPIE

KAREL LUKEŠ

V roce 1890 vydal William Morris beletristickou knihu News from Nowhere. *Do češtiny byla přeložena pod názvem* Novinky z Utopie čili věk pokoje *a vydána v roce 1926 nakladatelstvím Družstevní práce. Naše téma si přímo žádá připomenout autora, který měl velmi blízko k anarchistům, a přiblížit jeho nesmrtelné dílo, vizi společnosti bez hierarchie a donucování.*

William Morris (1834–1896) pocházel z bohaté rodiny londýnského obchodníka, po studiu na Oxfordské univerzitě se věnoval architektuře a projevoval velký zájem o literaturu a umění, kde ho ovlivnily umělecké zásady Johna Ruskina a prerafaelistů, k nimž se také přidal. Postupně začal tíhnout k socialistickým názorům. Ani ne tak kvůli ekonomickým úvahám, jako spíš pod vlivem ruskinovského pojetí práce coby radosti a potřeby mezilidské solidarity.

Roku 1859 se oženil s Jane Burdenovou, která pocházela z chudých poměrů. Díky svým možnostem nemusel zůstat jen u teorií, a tak v Bexleyheathu založil družstevní podnik, který sdružoval různé umělce. Roku 1883 vstoupil do Demokratické federace, aby ji po roce opustil a s Eleanorou Marxovou založil Socialistickou ligu. V té se sdružovali socialisté různých odstínů a převahu tu záhy získali revoluční anarchisté, s nimiž ale nenalezl společnou řeč, přestože byl dobrým přítelem Petra Kropotkina, jenž se usadil v Londýně. Sám sebe označil za komunistu bez přívlastků, socialismu vyčítal jeho reformismus a některým anarchokomunistům, že jsou „poněkud autoritativní a nemálo vágní v otázce autority“. Zdůvodnění shrnul v poznámce: „Pokud jedinci nemají donucovat ostatní, musí existovat autorita, která bude připravena donutit je, aby nedonucovali, a tato autorita zjevně musí být kolektivní.“ Ač byl v této debatě smířlivý, příčili se mu anarchističtí teroristé.

V roce 1890 se tedy od Socialistické ligy odklonil a založil se svými přáteli hammersmitský socialistický spolek, který se zaměřoval na pořádání diskusí a přednášek, jichž se účastnili kupříkladu Stepňak-Kravčinskij, Bernard Shaw či Sidney Webb. O čtyři roky později se spolek spojil se Sociálně demokratickou federací a Fabianskou společností a vytvořily Socialistický výbor, na jehož manifestu se Morris krátce před smrtí podílel.

Morris byl všestrannou osobností, mimo jiné je znám jako spisovatel, básník, překladatel, kreslíř, řečník, textilní návrhář, dekoratér či tiskař – v roce 1891 založil nakladatelství s tiskárnou Kelmscott Press. Jeho literární příspěvky pomohly vytvořit moderní žánr fantasy. Překladatel a autor úvodu k českému vydání *Novinek z Utopie* František Sedláček o Morrisovi napsal: „Klonil se rozhodně ke komunismu, který by bylo přesnější nazvat idylickým kolektivismem, kde je hybnou silou dobrota srdce, smysl spravedlnosti, zbožňování krásy, radost z práce a výchova citu družnosti. Toužil po revoluci ve znamení spravedlnosti pro všechny, ale nikoli po revoluci krve a požárů.“

KÉŽ BYCH SE TOHO DOŽIL

Morris napsal řadu knih, velké pozornosti se ale dodnes dostává jeho dílu *Novinky z Utopie*. Z dnešního pohledu nejde o žádný literární šlágr. Děj je více než prostý a poklidně plyne stejně jako řeka Temže, s níž je přímo svázaný. A i náznak potenciální love story v tomto „river-movie“ nepřináší žádné zvraty. Příběh je jen nástrojem, jak rozprostřít vyprávění o svobodné společnosti budoucnosti a cestě k ní. A terén nového světa je zas prostorem pro svíravou kritiku stávajících sociálních a ekonomických poměrů.

Po debatě s kamarády na téma, co se asi stane v den revoluce, se náš vypravěč odebere domů s neodbytnou myšlenkou: „Kéž bych se jen toho dožil.“ Uléhá do postele, aby se ke svému překvapení probudil na počátku 21. století, tedy v naší době. Historie se ale ubírala jiným směrem, takže se pomalu rozkoukává v poměrně idylické a svobodné společnosti, kde vztahy mezi lidmi téměř korespondují s jímavými popisy červnové krajiny. Spolu s ním pak poznáváme svět oproštěný od průmyslového chaosu, kde lidé, jejich stavby a činnost souznějí s okolní přírodou a tvoří s ní harmonický celek.

Kniha nenechá nikoho na pochybách o Morrisově zálibě ve středověku. Miloval tehdejší umění a stavěl se proti renesančnímu uměleckému individualismu. Není tedy divu, že jeho sny o lepší budoucnosti jsou úzce spjaty s viděním středověkého života, jak si ho rekonstruoval při studiu středověkých památek, za jejichž ochranu se aktivně stavěl. V roce 1877 dokonce založil Společnost pro ochranu historických památek.

Morrisovy popisy života budoucí společnosti, staveb, měst a vesnic, dopravy a práce mi připomněly jinou utopickou práci, v níž se nacházejí velmi podobné obrazy. Či spíše obrázky, protože jde o komiksový formát. Možná už někdo vytušil, že mám na mysli *Class War Comix* od Clifforda Harpera, jehož český překlad vydalo Nakladatelství AF v roce 2011. Harper v prvním a zároveň posledním díle původně šestidílného záměru popisuje život v jedné ze zemědělských komun v postrevoluční Británii. Harper se více než na popis fungování své utopie zaměřil na některé problematické aspekty, které její naplňování mohou provázet. Bezesporu se do toho promítaly jeho osobní zkušenosti s komunitním životem z přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století. I Temže, Morrisovi tak blízká, oba autory spojila, Clifford v roce 1969 zakládal komunu na jejím ostrově Eel Pie.

SOUSEDÉ

Hned ráno v hostinci náš hrdina z minulosti naráží na údiv a nepochopení se svým prostým dotazem, kolik je dlužen. K podobným nedorozuměním pak dochází častěji. Ve skutečnosti jde jen o zdůraznění myšlenky a poznání, že to, co nám dnes připadá přirozené, se mohlo v minulosti jevit jako neskutečné, a stejně tak v budoucnosti to může být považováno za něco naprosto nepochopitelného a příčícího se tzv. zdravému rozumu. Hrdinův průvodce na cestě po Temži, převozník Dick, odpovídá: „Převážet lidi po vodě je přece moje zaměstnání, které konám pro každého, a přijímat přitom dary by se mi zdálo velmi podivné.“ A tak náš hrdina se zájmem pozoruje, co se kolem něj děje, aniž by často tušil, jak to funguje.

Se svou osvobozující nenuceností popisuje Morris, že lidé se oblékají každý dle vlastního vkusu, avšak zpravidla prostě a prakticky. Ženy nejsou „vyčalounovány jako lenošky“ a mají rovnocenné postavení s muži. I tak se ale na mnoha místech čtenář neubrání konstatování, že v době, kdy autor knihu psal, ještě nebyla rozvinuta teorie a praxe ženské emancipace. Jelikož i v jeho utopii jsou ženy ty, které obsluhují, které se starají, které zajišťují domácnost. Je ale pravděpodobné, že kdyby psal podobnou knihu o několik desítek let později, kdy postavení ženy bylo v anarchistickém a širším socialistickém hnutí více tematizováno, tento obraz by nabyl jiné podoby. I tak ale tento aspekt reflektuje tím, že péči o domácnost přisuzuje rovnocenný význam jako jakékoli jiné práci.

Lidé žijící ve svobodných poměrech a netrpící materiálním nedostatkem jsou zdravější a vypadají i mladší, než bývalo zvykem v závěru 19. století, protože „člověk stárne velmi rychle, žije-li mezi nešťastnými lidmi“. Nikde není vidět nuzáky. Lidé se oslovují jako sousedé a zaniklo jejich dělení na městské a venkovské.

Morris přeje lásce. Nová společnost ponechává volnost ve vztazích. Nepotřebuje rozvodové soudy, nezná „obchodního manželství“. Komunitnímu charakteru společnosti nijak neodporuje existence oddělených domácností, které jsou ale i tak otevřené při dodržení potřebné míry soukromí.

Děti nejsou pod tlakem dospělých. „Často utvoří skupiny a přijdou si hrát do lesa na celé týdny v letní době a žít pod stany… naučí se leccos dělat sami… čím méně se dusí v domovech, tím lépe pro ně.“ Děti se záhy učí praktickým dovednostem a není jim zapovězeno pomáhat při mnoha pracích. Často

třeba obsluhují v „obchodech", přičemž se dostanou k mnoha druhům zboží a naučí se, jak se vyrábí a odkud pochází. S učením na ně nikdo nespěchá, někdy se ještě dříve, než umí číst, domluví francouzsky nebo německy, neboť mají možnost být v kontaktu s jinými dětmi a učit se od sebe navzájem. Každý se věnuje studiu podle své volby a příslušní učenci mu jsou nápomocní. „Je zbytečné nutit člověka k něčemu, oč nemá zájem."

PRÁCE

Práce v *Nowhere* je součástí života, nejde o oddělené světy, jako je tomu v případě námezdního otroctví. Každý si volí práci podle svého zájmu, podle vlastní volby kombinuje více prací, koníčků a zálib, nebo se odchází věnovat potřebným sezonním pracím. Nikdo nemusí vyrábět předměty, které se mu nelíbí. Lidé sami vyhledávají i hrubší práci, které se moc nedostává, což je (pro nás tak trochu paradoxně) nejpalčivější problém tohoto světa. Protože právě dobrovolná a svobodně volená práce tady hraje ústřední emancipační roli, je rozkoší, a nikoli utrpením. „Štěstí bez příjemné denní práce je nemožné. (...) Jen si představte lidi, kterým se nelíbí práce! – To je příliš směšné!" Otázka motivace je zodpovězena jednoduše: „Odměnou práce je život. Není to dost?" A dobrá práce je odměněna „tvůrčí činností".

Marie Louise Berneri v *Journey through Utopia* zvlášť zdůrazňovala linii žánru utopie, která není centralizovanou či vojensky zorganizovanou společností: „Diderotovo *Tahiti* a Morrisovo *Nikde* nám poskytlo utopie, v nichž lidé byli svobodní od fyzického i morálního nátlaku, kde pracovali ne z nezbytnosti nebo ze smyslu pro povinnost, ale protože pokládali práci za příjemnou aktivitu, kde láska neznala žádné zákony a kde byl každý člověk umělcem." Dále Berneri vyzdvihuje, že je v Morrisově utopii „každý člověk svým vlastním pánem a nedeleguje svou moc na žádné těleso jiných lidí, kteří vytvářejí zákony a uvalují tresty, pokud tyto zákony nejsou respektovány. Je si skutečně rovný s ostatními lidmi, a to nejen proto, že nemá žádnou autoritu nad svým sousedem a ani jeho soused ji nemá nad ním."

Nejsou zde vězení: „Jak by mohli být [naši lidé] spokojení a šťastní, kdyby věděli, že jejich sousedé jsou zavřeni v žaláři, zatímco oni to zcela klidně snášejí?" Nejsou zde ani „průmyslová vězení", velké fabriky, existují jen Sborové dílny, „kde se shromažďují lidé, kteří chtějí pracovat společně", přičemž mnohá strojová práce byla zpět nahrazena lidskou. Zmizely „tovární okresy", uhlí a nerosty jsou těženy jen v takové míře, v které jsou skutečně zapotřebí, a takovým způsobem, který je šetrný k lidem a přírodě. Lidé se totiž vedle „četných konvencí" zbavili i „četných falešných potřeb" a zároveň bylo potřeba zjistit, jaké produkty jsou nutně třeba. „Lidé vyrábějí pro potřebu svých sousedů, jako by vyráběli pro sebe."

SPRÁVA

Návštěva Dickova dědečka, starého Hammonda, jenž má zálibu v historii, je skvělou příležitostí ke kritice návštěvníkovy doby a poodhalení roušky tajemství, jak se ponurý svět průmyslové chudoby proměnil v úžasné místo k žití. A tak vyprávěním o „minulosti" odkrývá Morris neduhy své doby, které jsou líčeny jako již těžko představitelné zlořády. Vždyť už na cestě sem při hrdinově vyprávění, jak neozbrojení lidé byli při demonstraci napadeni „dareby ozbrojenými obušky", je odpovědí překvapených posluchačů jen nevěřícná otázka: „A oni si to dali líbit?"

Debatu o vládě uvede Hammond: „Náš parlament by bylo obtížné směstnat na jednom místě, protože celý národ je naším parlamentem... nemáme nic takového, co byste... nazval vládou." A dodává, že vláda nebyla k ničemu jinému než „k ochraně bohatých před chudými, silných před slabými", že vláda je v rozporu se svobodou.

Pro chod společnosti je snazší a příjemnější „vyhýbat se svárům a krádežím" než „mezi sebou zápasit a vzájemně se okrádat". A „protože bylo zrušeno soukromé vlastnictví, všechny zákony a všechny legální ‚zločiny', které zplodilo, přirozeně zanikly." Zločiny z vášně způsobovala žárlivost, která vycházela z názoru, že žena je vlastnictvím muže. „Tento názor ovšem byl překonán se soukromým vlastnictvím." Nejinak tomu bylo s „rodinnou tyranií". Někdy se stane, „že nakvašená krev leckdy zhřeší. Jeden člověk udeří druhého, udeřený vrátí ránu a výsledek je v nejhorším případě vražda." Je otázka, zda tuto situaci ještě více zhoršovat nějakou pomstou. Největším trestem jsou už samy výčitky svědomí, a pokud je pachatel duševně nemocný, pak je třeba ho léčit. Nikdo nechce být žalářníkem, zato mnozí „by ochotně byli ošetřovateli nebo lékaři".

V ekonomice společenství existuje něco jako „tržní řád", který se ale odvíjí od okolností a „je určován všeobecným zvykem". Soupeření a sváry mezi národy zmizely „zároveň se sociální nerovností mezi lidmi". Při rozhodování je směrodatná vůle většiny, je to však podmíněno existencí nástrojů, které dávají menšinám prostor předložit a znovu nechat projednat své námitky. Cílem je dojít pokud možno ke konsenzu.

PŘEVRAT

Ke změně nedošlo mírným způsobem. „Cožpak byl nějaký mír mezi těmi chudými a zmatenými ubožáky devatenáctého století? To byla válka od počátku do konce, zuřivá válka, až jí naděje a štěstí učinily konec. (...) Hybnou silou převratu byla touha po svobodě a rovnosti."

K moci se dostali státní socialisté, kteří svou rétorikou hájili lid, ale v praxi udržovali v chodu kapitalistický pořádek. Úspěchem bylo, že klesla moc vyšších tříd, které teď neměly přímý přístup k nástrojům násilí. Přesto byli pracující skoro neorganizovaní a chudli. Po dlouhé době omylů se naučili federativně sdružovat a vymáhat požadavky na svých zaměstnavatelích. Šířily se pokrokové ideály.

V 50. letech 20. století došlo ke kolapsu ekonomiky. Sdružené dělnictvo požadovalo převedení výrobních prostředků do rukou pracujících. Vlastníci začali připravovat ozbrojený odpor, aby pomocí síly získali zpět, oč přicházeli. Jejich násilí ale ještě více pobouřilo masy. Pracující obsadili několik pekáren a starali se o zásobování. Při jedné z demonstrací vojáci postříleli více než tisícovku lidí. Toto krveprolití bylo počátkem občanské války. Dělnická sdružení se zaměřila na zásadní systémovou změnu. Odpor vyvrcholil generální stávkou, vláda kapitulovala. „Bylo patrno, že výsledek musí být buď naprosté zotročení všech, vyjímaje privilegované vrstvy, nebo nová úprava celého života, založená na rovnosti a komunismu." Nakonec byl zlomen i ozbrojený odpor privilegovaných a jejich stoupenců z řad armády a měšťáctva.

Jakmile nastal mír, přišel rychlý pokrok ve zlepšení života. Rebelové budovali nový svět od základů. „Duchem nové doby, naší doby, měla být rozkoš z tohoto pozemského života, nesmírná a soběstačná láska k samé kůře a k samému povrchu země, na níž člověk bydlí."

INSPIRACE

Morris svou knihu zamýšlel jako utopickou inspiraci. Proto ji i zakončil zvoláním mladé ženy k hrdinovi, který opouští svůj sen: „Vrať se a buď šťastnější, žes nás viděl a žes získal trochu nové naděje pro svůj zápas. Žij dále, jak můžeš, a snaž se třeba s utrpením a námahou sebevětší budovat ponenáhlu příští svět družnosti, pokoje a štěstí."

Autor se vzpíral trendům. *Novinky z Utopie* vydal v době, kdy byl tento žánr odsouzen rozpínajícím se „vědeckým" marxismem. Jeho *Nowhere* nebylo pro tehdejší čtenáře zas tak neznámým místem, vyslovilo jejich neformulované touhy a na konkrétním místopisu Londýna a části Temže ukázalo, k jakým proměnám by do budoucna mohlo dojít. Například budova parlamentu zde potměšile slouží mnohem užitečněji coby skladiště hnojiva. Navíc nejde ani o dobu zas tak vzdálenou, aby nebylo možné si ji představit stejně jako popsaný proces proměny společnosti a prostoru pro její život a práci.

I v průběhu 20. století šlo stále o inspirativní dílo. Španělský překlad z roku 1928 se podepsal na koncepci Quirouleova *Amerického města anarchistů*. V 60. letech upozornil anarchista Colin Ward, že návrhy mnoha ekologů často připomínají právě Morrisovy a Kropotkinovy vize, které jsou společností pospolitostí žijících v souladu s přírodním prostředím, jež je obklopuje.

Morris kladl důraz na soběstačnost. Kritizoval světový trh zaměřený na „lacinou výrobu zboží", které je chatrné a ve své podstatě nepotřebné. Tady jeho slova rezonovala se sociální a environmentální kritikou moderní konzumní společnosti. Po převratu v Morrisově utopické dějinné linii docházelo k odchodu části městských obyvatel na venkov a lidé ve městech i na venkově se postupně naučili řemeslům, „postupně se vraceli k těm druhům umění a života, o něž byli přišli". I když už existovala pokročilá strojová výroba, většinou ji odmítli a dali přednost práci rukou. „Brzo shledali... že jen otrokáři a otroci mohou žít výlučně ze strojové výroby." Ta s sebou navíc dříve nesla úsilí o podmanění si přírody jako čehosi mimoběžného a vytěžitelného. Novému světu bylo cizí také průmyslové zemědělství: „S loukami se všude nakládalo jako se zahradou, která se pěstuje pro krásu stejně jako pro užitek." Není tedy divu, že Morrise mezi jinými citoval ve své knize *Against Civilization* z roku 1999 anarchoprimitivistický guru John Zerzan.

Zdroje: W. Morris: *Novinky z Utopie*, 1926; F. Aínsa: *Vzkříšení utopie*, 2007; V. Tomek, O. Slačálek: *Anarchismus. Svoboda proti moci*, 2006; *1. máj*, slavnostní číslo *Volných směrů*, 1903; C. Harper: *Class War Comix*, 2011.

Z NÁMĚSTÍ ANARCHIE PO TŘÍDĚ SVOBODY

Za dalším tvůrcem anarchistické utopie se vypravíme do Jižní Ameriky. Quirouleovo Americké město anarchistů *přibližuje kniha uruguayského spisovatele Fernanda Aínsy* Vzkříšení utopie, *která vyšla v českém překladu před deseti lety v nakladatelství Host. Aínsa se žánru utopie věnuje dlouhodobě, a to zejména v iberoamerickém prostoru, a tak nemohl ve své práci opominout ani silný vliv anarchistických emigrantů přicházejících z Evropy.*

Aínsa zdůrazňuje funkci utopie coby jednoho z hybatelů dějin Latinské Ameriky a sleduje „nekonečný sled utopií" na tomto kontinentě. Vedle charakteristických rysů utopického žánru jakožto projevu kritického myšlení rozebírá pro své téma důležitý „mýtus země zaslíbené", který je oživen s Kolumbovým objevem Ameriky a následnou obrazotvorností projektující sociální a náboženské představy na půdu „Nového světa". Dlužno podotknout, že tento svět ale nebyl krajinou čekající na osídlení a vybudování ráje, pro který již byla Evropa ztracená. A představa nového světa chtě nechtě stejně vychází z toho starého. (Tady Aínsa připomíná pokus italského anarchisty Giovanniho Rossiho, který spolu s dalšími anarchisty založil v roce 1890 v brazilském státě Paraná kolonii Cecilia, která byla v jejich představách předobrazem libertinské Itálie, o níž snili.)

Kolonizaci Ameriky, která měla být obnovením ráje, ale paradoxně provázel proces vyhnání z ráje. Ten nabyl podoby genocidy a marginalizace původních obyvatel. Něco jako když sionisté podléhají představě, že se vyvolený národ vrací do opuštěné svaté země. A tak se v Americe mísí úmysl hledání země zaslíbené s brutálními praktikami dobývání a kolonizace. Utopické akce prvních misionářů obnovují naděje prvotního křesťanství, a zároveň tím samým náboženstvím poháněni conquistadoři plení, zmocňují se a ovládají. Misionáři velmi často vyjadřovali názor, že indiáni žijící v přirozeném stavu se nachází mnohem blíž opravdovému křesťanství než samotní křesťané. Někteří z misionářů se dovolávají světa, kde by se zrušilo soukromé vlastnictví. I přes praktické pokusy o vesnické kolonie odříznuté od vlivů zbytku světa se nedaří odolat nájezdům obchodníků. Doba otevřená realizaci křesťanských utopií však netrvala dlouho a rozbíhají se procesy proti „fráterům etnologům".

Další oživení utopických představ přichází s Francouzskou revolucí a jejími ideovými dopady na zbytek světa, které se uplatňují i v Latinské Americe v bojích za nezávislost. Obohacuje se utopická obrazotvornost a vzniká řada pozoruhodných děl, mezi něž patří např. *Argirópolis* Dominka Faustina Sarmienta z roku 1850. Na iberoamerický kontinent začínají pronikat myšlenky a zkušenosti evropských představitelů utopického socialismu, a to zejména od roku 1880 s masovým příchodem evropských přistěhovalců a rychlým formováním dělnické třídy ve státech oblasti Río de la Plata. Zatímco utopický socialismus už v evropských metropolích upadl v zapomnění, na druhé straně Atlantiku nabývá originálních lokálních podob a experimentů. Pomyslná neexistence dějin kontinentu a víra v budoucnost je příležitostí k pronikání nových myšlenek, předpokládá menší bariéry vůči změnám a umožňuje široké začleňování emigrantů do politických a odborářských skupin.

ANARCHISMUS V ARGENTINĚ

Anarchismus byl v Argentině od svých počátků v roce 1880 až do 30. let 20. století jednou z dominantních ideologií mezi městským proletariátem. V 90. letech se začal klást větší důraz na organizované podoby anarchismu. Centry anarchistického sdružování se stávají skupiny jako v roce 1884 Círculo Comunista Anarquista (Anarchokomunistický kroužek) nebo o čtyři roky dříve založený Círculo Socialista International (Mezinárodní socialistický kroužek), do něhož byl zapojen i známý italský anarchista Errico Malatesta, který v Argentině pobýval v letech 1885 až 1889, a jeho krajan Pietro Gori ho později transformoval do Federación Libertaria (Libertinská federace). Po několika letech existence odborové federace je na jejím 4. kongresu roku 1904 založena Federación Obrera Regional Argentina (Dělnická federace Argentiny, FORA), která se prezentovala coby organizace využívající revolučně syndikalistické odbory jako praktickou zbraň v boji za anarchokomunismus a v roce 1920 už sdružovala 125 tisíc řádných členů. Mimoto v Argentině vycházelo mnoho anarchistických periodik, a to i v různých jazycích, vedle španělštiny zejména v italštině a francouzštině. Docházelo k množství stávek a následným krvavým represím. V Patagonii dokonce rozsáhlá všeobecná stávka zemědělců přerostla v povstání s obsazováním půdy a v pokus o tzv. patagonskou anarchistickou komunu. Po vojenském puči generála Uribura roku 1930 přišla krvavá diktatura inspirovaná italským fašismem, která zanechala anarchistické hnutí v troskách.

ARCHITEKT SVOBODNÉHO SVĚTA

Pierre Quiroule, vlastním jménem Joaquín Alejo Falconnet, se narodil v roce 1867 ve francouzském Lyonu. Ještě jako chlapec emigroval do Argentiny, kde se později přidal ke skupině anarchokomunistů inspirovaných dílem Petra Kropotkina. Ve svých třiadvaceti začal spolupracovat s novinami *El perseguido* a v roce 1893 založil v Buenos Aires francouzsky psaný anarchistický týdeník *La Liberté*. Na stránkách listu dával prostor také anarchoindividualistickým postojům, antimilitarismu a propagaci propagandy činem. Jedním z přispěvatelů byl francouzský anarchista Auguste Vaillant, který po návratu z Argentiny vrhl v roce 1893 v Paříži pumu do Národního shromáždění, za což byl sťat gilotinou. Antiorganizační tendence listu si vysloužily kritiku od Malatesty. Quiroule byl také členem redakční rady *La protesta*, což byl asi nejvýznamnější anarchistický list v Argentině, a přispíval do periodik *La revista blanca*, *Sembrando ideas* a dalších. Napsal několik románů a esejů a je označován za jednoho z nejplodnějších autorů argentinského anarchismu. Své nejznámější dílo *La ciudad anarquista americana* (Americké město anarchistů) vydal u *La protesta* v Buenos Aires v roce 1914. Anarchismu budoucnosti věnoval další dva tituly *Sobre la ruta de la anarquía* (Na cestě k anarchii, 1912) a *En la soñada tierra del ideal* (Ve vysněné zemi ideálu, 1924). Dlouhou dobu pracoval v Národní knihovně, kde mu místo zajistil jeho krajan Paul Groussac. Po smrti své ženy v roce 1925 opustil politický aktivismus a věnoval se svým filozofickým spisům. Zemřel v Buenos Aires v roce 1938.

Quiroule své *Americké město anarchistů* věnoval mexickým revolucionářům bojujícím pod heslem „Země a svoboda". V myšlence ideálního města „středověkého" ražení navázal na Kropotkina a Morrise. I on byl přesvědčen, že člověku je vlastní vzájemnost a že organizace v rámci menších komunit umožní řešit problémy na základě principů rovnosti a spolupráce. Inspiroval se také utopickými socialisty – Fourierem, Owenovými principy dělby řemeslné a zemědělské práce nebo Saint-Simonovým harmonickým propojením vědy a průmyslu. Komunity spojuje ve federace a zjednodušení výrobního procesu dovoluje harmonizovat vztah města a venkova.

Jako správný utopický autor začíná Quiroule kritikou stávajícího pořádku, která ve své důslednosti samozřejmě předpokládá jeho nahrazení „rozumnější a dokonalejší společností" – nikoli pouhé reformy či odstavení privilegovaných od moci, ale radikální změnu „od základu až po vrchol". Aby se revoluce nestala vlastní karikaturou, musí být společenský ideál odlišen od hmotného pokroku. Druhý jev totiž nutně neobsahuje ten první. Zároveň musí být položen důraz nejen na osvobození společnosti, ale také na emancipaci člověka: „Osvobozený od tisíce pout, o něž člověk nevyhnutelně klopýtá všude tam, kde jsou lidé seskupení nebo žijí ve společnosti."

SLEPÁ CESTA KOMUNISMU

Quiroule se nespokojuje jen s popisem nového věku, ale nabízí i vyprávění, jak ho bylo docíleno. Bere v potaz historickou podmíněnost revoluční změny, která se odvíjí od procesů, jež ji znemožňují nebo naopak podněcují. Už první strany *Města* míří k otázce převzetí moci a problémů v souvislosti s porevolučním stavem.

Popsaný puč v El Doradu, jak Quiroule fiktivní zem nazval, jako by vypadl z oka státním převratům v Latinské Americe a Africe 20. století – představitelé moci jsou jednoho brzkého rána zajati skupinou povstalců a uvězněni. Převrat je bleskový, překvapivý, a tím pádem účinný. Je vyhlášen konec „buržoazně-monarchistického režimu“ a místo něj vláda „svobodných komun“. Až v tomto okamžiku vychází do ulic masy pracujících a přidávají se k novému, shora ustavenému revolučnímu pořádku.

Tady Quiroule velmi předvídavě (například vzhledem k událostem, které tři roky po vydání jeho knihy zahýbaly Ruskem) problematizuje převzetí moci menšinou, aniž by se automaticky realizoval revoluční přerod v mentalitě a chování lidu. Ve výsledku se jen mění představitelé moci a shora řízená komunistická společnost, která navíc čelí mezinárodnímu kapitalistickému bojkotu, podniká přísné centralizační kroky, aby mohla výroba, zásobování a služby fungovat jako dříve. Tím se utvrzuje „kruté zklamání“ revolucionářů, jelikož vidí, „jak je tento způsob práce neslučitelný s anarchistickou ideou“. Na venkově sice rolníci pracují místo pro velkostatkáře pro kolektivizované hospodářství, ale změnu ve svých životech nepociťují. Pracující El Dorada vedou diskuse o prostředcích a cílech revoluce, které by měly být v souladu, a kladou si otázku: Děláme revoluci, abychom dále pracovali v zajetí monotónních a nudných forem práce, v zajetí „nenáviděné a nepřetržité činnosti a strojového konání podle hodin“?

Odpovědí nového vedení je omezení svobody jednotlivce coby důsledek rozpoutaného procesu, ještě větší centralizace a autoritativní rozhodování. Mašina revoluční moci je rozjetá a není čas na diskusi. Quiroule, stejně jako mnozí anarchisté před ním, počínaje Bakuninem, předjímá obraz budoucích komunistických revolucí a autoritářských režimů, které nastolí. Navozuje otázku, jaké výhody vlastně člověku přináší komunistický režim, musí-li pracující El Dorada nadále vykonávat přesně totéž co před revolucí. „Život služebných otroků by pokračoval v nezměněné podobě. Nic by se pro ně nezměnilo a zavedení komuny by jim přineslo jen nepatrný prospěch.“ Nová moc upevňuje sama sebe a „soudruzi inženýři“, kteří nahradili bývalé šéfy na jejich pozicích, se jí jen tak nevzdají. Skutečnému soudružství a vzájemnosti je tak „zasazena smrtelná rána“. Minulý systém až na bezvýznamné změny zůstal na nohou a dál plodí tytéž nešvary. Zdá se, že revoluce hodlá opět zradit naděje do ní vložené.

SÚPER A JEHO PARTA

Jenže odpor žije, boj pokračuje, jak by nadšeně zvolali dnešní anarchisté, kterým by asi nebylo vzdálené vyprávění o anarchistických Adventures, kteří sice nemají nadpřirozené schopnosti, zato jim nechybí odhodlání bojovat za skutečnou změnu k lepšímu. Na scénu „druhé revoluce El Dorada“ přichází vědec a umělec Súper neboli Superhombre, který přináší odpovědi na mnohé otázky spolu se svými spolubojovníky obdobně příznačných jmen – vynálezce a mechanik Optimus, umělec a sochař Utop, nebo ženy se symbolickými jmény Corola (Okvětí) a Caricias (Něha).

Jádro zla první revoluce spočívá v tom, že jako centrum bylo zachováno totéž velkoměsto minulého režimu, Las Delicias. A v zalidněných metropolích nemůže existovat zdraví, harmonie, blahobyt, hygiena, hojnost, radost ani svoboda. Čím větší města, tím větší byrokracie, spousta různých daní, poplatků a pokut, rostoucí ceny pozemků a množství bez práce se obohacujících spekulantů. Takže na otázku zda dál pracovat jako roboti, žít ve špatných hygienických podmínkách, podřídit se útlaku a přihlížet rozkolu mezi venkovským a městským prvkem Súper odpovídá: „Ne, tisíckrát ne! Revoluce se nemůže zastavit v půli cesty, musí dokonat své dílo, vyhlásit bezmeznou svobodu a právo na zdraví v emancipovaném americkém regionu a uspořádat práci na nových základech, které by nepoutaly jedince k předem určenému zaměstnání a způsobu žití.“

Aby bylo možné tvořit, je nutné nejdřív zbořit „zatracená města“. Následným řešením jsou malé obce v těsném kontaktu s přírodou, „které by vyprodukovaly všechno a byly soběstačné“. To samozřejmě vyvolá rozhořčenou diskusi, ale nakonec je návrh Súperovy party přijat a zformulovány principy nové společnosti vybudované na zintenzivnění zemědělských výnosů, aby „ze země vytryskla nezávislost spolu s hojností pro živobytí“. Všem je ale jasné, že revoluce tohoto druhu nebude krátkodobou záležitostí. Po čtyřech letech dosáhnou toho, že jsou komunity soběstačné. Dalších pár roků je třeba, aby se zformulovala filozofická koncepce anarchistických komun, a dalších deset let, aby se nové obce rozvinuly a zažily nový způsob spolužití. Přes časovou nejednoznačnost díla se podle Quirouleových náznaků lze domnívat, že k tomuto naplnění dochází kolem roku 1930.

NOVÉ MĚSTO

Od místa, kde lidé žijí, se odvíjí také to, jak žijí. Nové město se svými zahradami, parky a třídami je geometricky rozvržené a urbanismus tak doplňuje princip spravedlivé samosprávy. Quiroule se nechává unést tendencí většiny utopistů, kteří kladou větší důraz na plán ideálního města než na společenskou a individuální spontánnost.

Střed města tvoří náměstí Anarchie, z něhož úhlopříčně vycházejí čtyři třídy – Lidstva, Přátelství, Souladu a Svobody. Ty dělí na stejné díly sérii koncentrických čtyřstěnů. Kolem zahrad, které obklopují náměstí, se nachází pás strojírenských, elektrikářských, ševcovských, nábytkářských, knihařských, potravinových, tkalcovských a dalších dílen, a každá je vybavena technickou knihovnou a učebnami. V dalším okruhu leží garáže, sklady zemědělské produkce, textilu či domácích potřeb. To zajišťuje, aby na předměstích, kde lidé bydlí, nebyl takový dopravní a výrobní ruch. Obytné čtvrti jsou obklopené zahradami a hustou zelení a směrem ven na ně navazují statky a otevřený prostor, což umožňuje přímý kontakt s přírodou, nepostradatelný pro štěstí a soulad obyvatel komuny. Bydlí se v prefabrikovaných domcích ze žáruvzdorného skla.

Podstatou anarchistického města je malý rozměr a skutečnost, že jeho obyvatelé nemusí zdolávat kvůli práci a zaopatření velké vzdálenosti. „Počet obyvatel libertinských měst kolísal mezi 10 a 12 tisíci. Dbalo se, aby se tento počet nepřekročil…“ Když došlo k nárůstu počtu obyvatel, vybralo se ve vzdálenosti do 20 kilometrů místo pro založení nového města, což v nezměrných oblastech argentinské pampy nebyl žádný problém. Do nového města se pak mohou stěhovat i lidé z dalších komun.

Ve městě funguje několik institucí. Jesle se starají o děti do šesti let, „v žádném případě nezůstávají pod vedením a vládou rodičů“. Pak tu je nemocnice, dům zdraví, lázně, plovárna, hvězdárna. Čtyři výchovné domy se starají o vzdělání dětí starších šesti let, rozličné předměty doplňují poznávací procházky a výpravy do přírody. Veřejný život se odehrává v Koliseu podobnému římské aréně pod širým nebem. Tady se konají umělecká představení opěvující život, přírodu, slunce, anarchii, svobodu, vzájemnost. Nedaleko je Síň Rady, kde se v noci scházejí delegáti rokující o potřebách města. Nejde ale o žádnou byrokratickou, specializovanou a autoritativní instituci. Síň je zároveň střediskem informací. Uprostřed je obrovská tabule, kde se neustále zaznamenávají nedostatky dodávek skladů a dílen, žádosti o práci a nabídky pro konkrétní potřeby. Jakmile je nějaký bod vyřešen, smaže se. Tím, že se tudy mohou obyvatelé po večerech procházet, lze praktické problémy řešit hned následující den.

Život ve městě poskytuje spoustu volného času a jeho využití při četbě, sportu, zasedáních atd. Klasický rodinný život vedou jen ti navyklí na něj z dřívějších časů. Emancipovaná žena si je rovna s mužem a žije si po svém. Pokud si přejí, setkávají se bez nutnosti jakéhokoliv právního svazku.

Mnohé z Quirouleových návrhů se jeví nejen jako snadno uskutečnitelné, ale některé byly již uvedeny do praxe. Měl vliv na budoucí urbanisty sdílející ekologickou vizi a navrhující různá zahradní města a autonomní čtvrti, které by nahradily špinavé periferie velkoměst. Jeho návrhy se daly srovnat s realizacemi v rámci aragonských komun či izraelských kibuců. Navíc předběhl dobu svou představou využívání alternativních zdrojů energie, které představuje jako výsledek bádání „anarchistické vědy“. Předpovídá, že energie bude decentralizovaně získávána nejen z větru a vody, ale také ze slunečního záření a z nitra Země.

Quirouleovo *Město* nevysvětluje zdaleka vše a obsahuje několik paradoxů, například velký důraz na plánování oproti antiautoritářské spontaneitě a rozmanitosti či směrování malou skupinou vizionářů oproti masové akci, přesto je skvělou ukázkou imaginace a bylo a zůstává velkou inspirací, jak je možné uvažovat o lepších společenských řešeních.

Podle knihy F. Aínsi *Vzkříšení utopie* a s přihlédnutím k článkům The Anarchist City of America: Libertarian Urban Utopias in the New World od S. Juan-Navarra a Bojovná tradice sociálního anarchismu v Argentině od A. Funka připravil Karel Lukeš.

UTOPISTIKA PODLE WALLERSTEINA

Sociolog Immanuel Wallerstein je znám svými analytickými texty k dění ve světě, které vycházejí z jeho pojetí kapitalistické světoekonomiky. Nezůstal ale pouze u kritického popisu stávajícího stavu. Ve své práci Utopistic, Or, Historical Choices for the Twenty-First Century *z roku 1998 se zabývá i perspektivami možného vývoje směrem k spravedlivější a svobodnější společnosti.*

V českém překladu vyšla kniha o sedm let později u našeho spřáteleného nakladatelství :intu: pod názvem *Utopistika. Historické rozhodování ve 21. století*, navíc bohatě doplněná poznámkami a vysvětlivkami k mnoha pojmům a jménům. Ty jsou důležité už proto, že Wallerstein začíná svou vizi budoucnosti hluboko v minulosti. Právě tam je totiž podle něj klíč, bez něhož nemůžeme reálně vyhodnotit další možné směry vývoje překonávající celosvětovou strukturální krizi kapitalistického pořádku.

ODMÍTNUTÍ UTOPIE

Wallerstein přichází s pojmem utopistiky, aby předeslal, že jeho úvahy se zakládají na analytickém přístupu, nikoliv na bezbřehém snění o jiných světech a společenských uspořádáních. Takovým Utopiím nevyčítá, že nikdy neexistovaly, ale že ani existovat nemohly. Přisuzuje jim spíše náboženskou funkci a využití coby mechanismu politické mobilizace. A konstatuje, že „mají sklon obracet se proti svým hlasatelům, protože utopie vyvolávají iluze, a tudíž nevyhnutelně i deziluze“. Nehledě na to nejednou posloužily k ospravedlnění bezpráví.

Utopistika, s níž Wallerstein vstupuje do debaty, je naopak „seriózní posuzování historických alternativ, uplatňování vlastního úsudku o materiální racionalitě možných alternativních historických systémů. Je to střízlivé, racionální a realistické vyhodnocování lidských společenských systémů, hranic vymezujících, čím mohou být, oblastí otevřených lidské tvořivosti. Nikoli podoba dokonalé (a nevyhnutelné) budoucnosti, ale podoba alternativy, budoucnosti hodnověrně lepší a historicky možné (ovšem zdaleka ne jisté). Uplatňuje se v ní tedy současně politika, věda i morálka.“

Sladění těchto tří aspektů může určit naše skutečné cíle, což není zrovna lehké, pokud se však nenacházíme v okamžiku historické přeměny. Legitimita cílů je pak dána zdlouhavým procesem „přesvědčování těch, kteří se podle všeho mají z krátkodobého hlediska špatně, že na tom někdy v budoucnu budou lépe“.

SVĚTOSYSTÉM

Ne každý je ale změnám nakloněn. Konzervativní ideologie stojí na víře, že zásahy do existujících společenských struktur, které se vyvíjely velmi dlouhou dobu, jsou velmi riskantní. Navíc je velmi skeptická k schopnosti člověka dělat moudrá kolektivní rozhodnutí. Není divu, že konzervativní stanovisko bylo vždy nejbližší těm, kdo na tom byli právě po ekonomické a sociální stránce lépe. Ostatním skoro žádné zlepšení nenabízí.

Těm mohou naopak revoluční zvraty přinést náhlou naději, že se všechno může skutečně rychle změnit směrem k větší lidské rovnosti a demokratizaci. Na druhou stranu revoluce často upadají. „Zvnějšku se proti nim vede zuřivý boj. Uvnitř všechny degenerují.“ Navíc jsou revoluce historicky posuzovány v rámci jednotlivých států. Do toho vstupuje Wallerstein s modelem, „z něhož plyne, že ve státech vytvářejících moderní světosystém vůbec nedošlo k žádným revolucím a že k nim ani nemohlo dojít, pokud za revoluci považujeme změnu, při níž se přemění struktura sociálního podloží a způsob fungování státu, který údajně prošel revolucí.“ Moderním světosystémem má na mysli kapitalistickou světoekonomiku, která existuje již od 16. století a plně se zglobalizovala až v polovině 19. století. Tento systém, jakožto kapitalistický, je založen „na nadřazenosti nekonečné akumulace kapitálu cestou postupné komodifikace všech věcí“. Revolucionáři pak zjišťují, že jsou nuceni chovat se určitým způsobem, jinak ztrácí schopnost hrát ve světosystému významnější roli, a tak se dříve či později přizpůsobí této realitě.

ZMĚNY POD DOHLEDEM

Wallerstein se vrací k francouzské revoluci, která přenesla dosavadní marginální nápady do kategorie obecně rozšířených názorů, ať už se jim následné režimy bránily, jak mohly. Nové principy vyvolávaly mezi lidmi i nové touhy, naděje a očekávání, s jejich potlačováním zápolily všechny zavedené autority – jak konzervativní, tak liberální. „Konzervativci sázeli na posílení autority tradičních institucí a symbolických vůdců. (…) Liberálové (…) doporučovali připustit teoretické principy prosazované lidovými silami – normálnost změny, suverenitu lidu a občanství –, ale ujmout se řízení případných změn.“ Liberálové byli ochotni vzdát se minima, což by jim umožnilo podržet si většinu toho, co měli. Tento boj mezi vládnoucími konzervativci a liberály probíhal v letech 1815 až 1848 ve všech významných státech světosystému. S odstupem však lze říci, že jednali ve shodě. „Konzervativci měli uplatnit své záměry v krátkodobém horizontu: obnovit represivní moc, a především postavit všechny radikální živly mimo zákon. Ze střednědobého hlediska se však mělo jednat podle představ liberálů: časem byla zavedena řada postupných racionálních reforem nejen s podporou konzervativců, ale s konzervativci snažícími se překonat liberály v jejich vlastní hře.“

Revoluční rok 1848 přinesl rozmach nové ideologie – socialismu. Po neúspěšných povstáních se levice zaměřila na organizování a strategii postupné politické akce skrze snahu získat politickou moc a následnou přeměnu společnosti. Jenže „socialistická strategie organizovaného usilování o státní moc se z dlouhodobého hlediska příliš nelišila od liberální strategie racionálních změn řízených experty“. Dominantní se ovšem mezitím stal centristický liberalismus, protože konzervativci i socialisté byli jen variacemi na liberální téma řízených reforem. Lidové vášně a legitimita lidových cílů přinutila vládnoucí skupiny k významným střednědobým ústupkům, jako bylo volební právo a částečná ekonomická redistribuce (sociální stát). Lidové vrstvy v zemích jádrových oblastí se v důsledku toho staly trpělivější a méně vzpurné. Liberalismu, který navíc dokázal umně využívat nacionalismus, se tak podařilo udržet politický řád sloužící jako základ kapitalistické světoekonomiky.

KONEC KOLONIALISMU A LEVICE

Tak jako francouzská revoluce vlila naději do žil panevropského světa, ruská revoluce to učinila ve světě mimoevropském. Globální liberalismus byl přinucen k dekolonizaci. „Jako se dříve stalo normou všeobecné volební právo, stalo se jí dnes formální ukončení kolonizace. Panevropské pracující třídy se podle všeho vzdaly jakýchkoli myšlenek na povstání, mimoevropské se vzdaly pomyšlení na globální občanskou válku. Stručně řečeno, zdálo se, že bylo dosaženo liberálního cíle – zavést politický řád omezenými ústupky, aniž by byla obětována základní priorita, nekonečná akumulace kapitálu.“

Vývoj po revolučním roce 1968 postupně vedl ke ztrátě podpory pro starou levici. Zapříčinila to deziluze ze stran, které dostaly svou šanci změnit svět a svůj historický slib nesplnily. Důsledkem toho se stal obecně rozšířený amorfní antietatismus, který byl mezi lety 1789 a 1968 takřka neznámý. „Představa, že bychom mohli uskutečnit cíle francouzské nebo ruské revoluce nějakou výměnou těch, kdo ovládají státní struktury, se dnes setkává se všeobecnou skepsí, jejíž oprávněnost prokázaly dějiny. Fakt, že se většina lidí už nedívá do budoucna s optimismem, a proto v podstatě trpělivě snáší

přítomnost, ovšem neznamená, že se tito lidé vzdali svých tužeb po dobré společnosti, po lepším světě, než jaký znají. Touha je stejně silná jako dříve, což způsobuje, že ztráta naděje a víry vyvolává ještě větší beznaděj.“

OBDOBÍ PŘECHODU

Podle Wallersteina žijeme v přechodu od stávající kapitalistické světoekonomiky k jinému světosystému. Nevíme však, zda to bude změna k lepšímu, nebo k horšímu. Víme jen, že půjde o období plné obtíží.

Wallerstein vychází z otázky po trvalé životaschopnosti kapitalistického způsobu produkce a připomíná, že míra destrukce se „poprvé blíží ke dvěma asymptotám: k bodu vážných a v některých případech nenapravitelných škod a k bodu úplného vyčerpání nikoli ekonomických, ale sociálních statků“. Destruktivita kapitalistického systému vůči biosféře spočívá v tom, že ji nezapočítává do svých nákladů.

Autor poukazuje na skutečnost, že kapitalisté nutně potřebují státy, a předvídá, že jejich dlouhodobým problémem nebude, že státy jsou příliš silné, ale že poprvé za 500 let začínají upadat. Bez silných států nemohou existovat relativní monopoly či státem zprostředkované finanční transfery kapitalistům. Deset let po vydání *Utopistiky* jsme to mohli pozorovat, když státy zachraňovaly banky nalitím miliard dolarů z veřejných prostředků. I když globální liberalismus sliboval neustálé snižování sociální a ekonomické polarizace, jsme svědky pravého opaku.

Obyčejní lidé netvoří vědomou skupinu, a jsou tak vesměs bezmocní. „Nejsou schopni v malých ani velkých sporech s mocnými lidmi, nevyužívají vlivy mimo pozornost veřejnosti, nějakou kombinaci závazků, které vůči nim mají jiní, a své schopnosti působit na ostatní nyní nebo v budoucnu reálnými hrozbami, což přiměje ony ostatní, aby uzpůsobovali reálná rozhodnutí k jejich prospěchu.“ A tak je pro obyčejné lidi důsledkem úpadku legitimity státu strach, který se kanalizuje v kriminalitě a tzv. etnických konfliktech, jejichž zesílení je podle Wallersteina „nejvýraznějším ukazatelem delegitimizace státu“. Obhájci etnických čistek jsou zoufalci, kteří nehledí do zářných zítřků, ale upínají se k zářné minulosti.

Vzhledem k nepřítomnosti starých antisystémových hnutí, která dávala průchod nespokojenosti a vedla jen reformistické kampaně, bude toto období „mimořádně výbušné“ a tato erupce bude nabývat minimálně tří podob. Jednak jako delegitimizace ideologie nevyhnutelného pokroku, což může znamenat růst náboženského fundamentalismu a odmítnutí sekulárního státu. Pak jako projev celosvětové demokratizace zbrojení a nakonec jako proces individuální migrace z chudších států do bohatších. Tady musíme dnes Wallersteinovi přiznat značnou schopnost předvídavosti, i když skutečnost možná předčila i tu. On sám přiznává, že jde o „scénář velkých zmatků, osobních nejistot a ztráty bezpečí“, o představu realistickou, ale ne nutně pesimistickou, protože nejde o trvalý stav. „Pokud systémy fungují normálně, strukturální determinismus převažuje nad individuální a skupinovou svobodnou vůlí. V dobách krize a přeměny však faktor svobodné vůle sehrává klíčovou roli.“

MATERIÁLNĚ RACIONÁLNÍ SVĚT

Stojí před námi dvě otázky: jaký svět chceme a jak k němu s největší pravděpodobností dojdeme?

Podle Wallersteina půjde o „rozhodování mezi systémem, v němž někteří budou mít mnohem rozsáhlejší privilegia na úkor ostatních, a mezi systémem relativně demokratickým a rovnostářským“. Dosavadní systémy patřily k prvnímu typu, přičemž některé byly horší než jiné. To ale není důvodem, abychom si nedokázali představit systém druhého typu.

Někdo se obává, že zrušení primátu nekonečné akumulace kapitálu, který prohlubuje nerovnosti a absenci skutečné demokratické participace, bude znamenat obětování relativní efektivity produkce nebo svobodné a otevřené společnosti. Jenže tyto věci na sebe nejsou nutně vázány. Nebyl by možná takový problém „navrhnout strukturu, jež by na první místo kladla maximalizaci kvality života každého člověka a současně omezovala a kontrolovala prostředky kolektivního násilí tak, aby všichni měli stejný pocit relativního osobního bezpečí a nejširší možné spektrum individuálních možností volby, aniž by ohrožovali životy a rovná práva ostatních. (...) Muselo by také platit, že každý bude moci mít práci, která mu bude přinášet uspokojení, a že pro něj bude dostupná pomoc v případech zvláštní nebo neočekávané potřeby. A konečně budeme muset mít jistotu, že jsou přiměřeně chráněny zdroje biosféry, takže nebude docházet k mezigeneračním ztrátám, a tedy k mezigeneračnímu vykořisťování.“

Finanční způsob odměňování nemá nutně vliv na efektivitu. Vždyť kolik nositelů Nobelovy ceny bylo poháněno nekonečnou akumulací kapitálu? Odměňování uznáním a možností kontroly nad vlastní pracovní dobou by mnoho lidí bezesporu vnitřně uspokojovalo mnohem víc. A co kdyby k tomu existoval dokonalejší systém výběru kariér a možnost kariér ve více povoláních souběžně nebo za sebou? „Navíc by to umožnilo mnohem lepší vyrovnání odpovědností v rámci rodiny.“

Efektivita může být žádoucí, ale jde jen o prostředek, nikoli o cíl. Důraz na efektivitu by mohl vést k větší rozmanitosti rozměrů ekonomických subjektů, přičemž by ubyly gigantické struktury. Ekonomické jednotky by mohly být definovány jako neziskové, tak jak to po staletí vidíme třeba u neziskových nemocnic. Jejich vnitřní organizace by byla demokracií aplikovanou na pracoviště, přinejmenším by musela být zajištěna účast pracujících na vrcholovém rozhodování. Decentralizace by umožňovala experimentování a rozmanitost a zamezila by autoritativnímu rozhodování a byrokratické zkostnatělosti. Otázkou však zůstává, jak by se utvářely vztahy mezi těmito jednotkami. Dost možná podle „skutečného trhu a ne monopolně ovládaného světového trhu jako v současném systému“. Regulace by fungovala jako jakýsi semafor a omezila by se na zabraňování podvodům, zlepšování informačních toků a indikaci případů nadbytečné či nedostatečné produkce. Navíc by muselo být nějakou strukturou zabezpečeno celoživotní zajištění pro pracující pohybující se mezi více produkčními jednotkami. Ochrana biosféry může být zajištěna internalizací veškerých nákladů, včetně nákladů na to, aby nedocházelo při produkci k znečištění a vyčerpávání zdrojů biosféry. O podrobnostech nutných opatření by se dalo dlouze diskutovat, a to samozřejmě i po jejich zavedení, podstatné ale je, že žádné nepředstavuje nepřekonatelný problém.

ZNOVUNABYTÍ RÁJE?

Nic z výše uvedeného ale nebude fungovat, dokud většina lidí nebude mít pocit, že má skutečný vliv na politické rozhodování. Pro jejich svobodné rozhodování je však potřeba zajistit rovnováhu v možnostech soupeřících hledisek.

Během hledání modelu lepší společnosti a materiální racionality se můžeme opřít o velmi silný nástroj – lidskou tvořivost, která nezná hranic. Na druhou stranu nelze čekat, že by se mocní tohoto světa chtěli vzdát svých privilegií bez boje. Jakýkoliv jiný předpoklad je nerealistický a nepravděpodobný. Jejich strategie může být dvojí (spíše však kombinovaná), a to represe nebo metoda malých ústupků, „kterými by se dal malý kousek koláče, aby se zachoval zbytek“ pro privilegované. Ti budou mít na své straně více inteligentního přemýšlení a cílevědomého rozhodování, jsou informovanější, sociálně obratnější a „také mnohem bohatší a mají mnohem silnější a účinnější prostředky ničení a represe než kdy dříve“. Budou měnit všechno, nebo to alespoň předstírat, tak aby se vlastně nic nezměnilo, i když to bude vypadat jako změna. Budou kooptovat rétoriku nespokojených (zde Wallerstein svým způsobem předpověděl nástup Donalda Trumpa). Neprivilegovaní naproti tomu tvoří naprosto heterogenní a amorfní skupinu a jsou mnohem méně organizovaní pro potřeby globálního politického boje než jejich bohaté protějšky. Podle Wallersteina bude „pravděpodobně jedinou životaschopnou koncepcí duhová koalice, kterou ale bude velmi obtížné realizovat“.

„Nechci tvrdit, že zrušení priority, které se těší nekonečná akumulace kapitálu, automaticky zajistí rovnost ras, pohlaví a národností. Chci ale říci, že by tím zanikla jedna z nejmocnějších příčin těchto nerovností. Teprve pak začne skutečná práce, nezatížená touto vážnou překážkou. S odstraněním nebo alespoň zeslabením ekonomických obav snad zmizí alespoň její vražedný prvek. (...) Budeme pak mít beztřídní společnost? Také o tom dost pochybuji, a to v tom smyslu, že konec polarizace neznamená konec proměnlivosti včetně proměnlivosti třídního postavení. Ale tak jako u rasy, genderu a národa to znamená proměnit odlišnost, která je zničující a hluboce zakořeněná, v odlišnost relativně nevýznamnou a s omezeným dopadem. Neexistuje zásadní důvod, proč bychom nemohli překonat tři hlavní důsledky třídních rozdílů: nerovný přístup ke vzdělání, k ochraně zdraví a k zaručenému slušnému příjmu po celou délku života. Nemělo by být obtížné umístit tyto tři potřeby mimo sféru komodifikace, zajišťovat je neziskovými institucemi a platit je kolektivně.“

Měli bychom vyvíjet programové diskuse a zahrnout do nich předložené návrhy, doplnit je či nahradit lepšími. Je ale potřeba, aby tato debata byla ve své podstatě celosvětová. (-KL-)

UTOPIE PŘED UTOPIÍ

LYMAN TOWER SARGENT

Slovo „utopie" vymyslel Thomas More v roce 1516 a z jeho knihy vyrostl celý literární žánr. Jenže myšlenka utopie je mnohem starší.

„Především, mír byl stejně běžný a všudypřítomný jako voda na koupání. Země neprodukovala strach ani nemoci. Naopak to, co lidé potřebovali, se objevovalo zničehonic, v každém potoce proudilo víno a ovesné buchty bojovaly s bochníky chleba o lidské pusy a žebraly, ať jen lidé proboha sní ty nejbělejší z nich." (Telekleidés, *Amfiktyonie*)

„Nebrali si ženy, nýbrž je měli společné: jejich děti byly vychovávané společně a dostávaly stejný díl lásky ode všech. Ženy, které je kojily v dětství, se tak často střídaly, že ani matky nemohly rozeznat své vlastní děti: a tak nebyla mezi nimi žárlivost, proto se nikdy nehádali a považovali shodu za nejvyšší požehnání." (Jambulos, *Heliopolis*)

Uvedené citace obráží dvě velice odlišné verze dobrého života. Jedna se zaměřuje na slast, zejména tělesnou, v jejímž středu je hojnost jídla a pití; k té se v některých verzích přidává hojnost snadno přístupného sexu. Druhá se zabývá uspořádáním společnosti. První je čirou fantazií a je dílem Přírody, Boha nebo bohů; druhá je líčená realisticky a je výtvorem lidských bytostí a jejich inteligence. Obě verze jsou staré a obě existují i dnes. Pro někoho je pravou utopií jen ta druhá, jiní zase považují za důležitý proud ve veletoku jménem Utopie tu první.

První byla pojmenována „utopie úniku" nebo „utopie těla", a neexistuje kultura, v níž by podobné utopie nebyly. V dějinách Západu je najdeme v podobě biblického Edenu, řeckých a římských vyprávění o pozemském ráji, v myšlence zlatého věku nebo zlatého lidstva z minulosti, v irském „MacConglinnově vidění". Jsou součástí tradice „převráceného světa", jejímž projevem jsou saturnálie, svátek bláznů, vyprávění o zemi Cockaigne (tzv. Zemi peciválů), rané podoby karnevalu. Všechny mají společné to, že dočasně, na den nebo týden, propůjčují moc chudým a utlačovaným, zatímco privilegované staví do podřízené pozice. Tento převrácený stav se pokaždé vytváří znovu a pravidelně se objevuje v utlačovaných skupinách a v dobách ekonomické strázně.

Mezi těmito mýty bylo hodně odlišností, ale měly i mnohé společné. Zčásti byly formulovány pozitivně, jako tvrzení: lidé byli blízcí bohům, země sama od sebe produkovala hojnost potravin a všeho, co lidé potřebovali. Ale většinou byly mýty formulovány negativně a vztahovaly se k řešení aktuálních problémů: neexistoval strach z divokých zvířat; mezi lidmi nebyly konflikty; nebylo třeba pracovat; nebyl obchod ani vláda, protože jich nebylo zapotřebí. Jak začátek, tak konec života byly lehké: ženy rodily bez bolesti, anebo zrození nebylo vůbec; smrt neexistovala, proto nebylo třeba plození, anebo existovala jen lehká smrt. Některé mýty také objasňovaly, jak jsme se z dobrého života dostali k problémům v současnosti. Například neuposlechnutí Boha v Ráji mohlo za strach, dřinu, smrt a bolestivý porod.

Nejvlivnějšími z těchto raných mýtů byly mýty o stvoření světa, jako ten o zlatém věku a o pozemském ráji, a také mýty o posmrtném životě, jako je mýtus o Ostrovech blaženosti, kam se po smrti dostávají héroové, a mýtus o Hádu. Tyto starořecké, starořímské, sumerské a rané židovské mýty byly klíčové pro další vývoj západního utopismu. Podobné mýty, jako čínský mýtus o „Prameni kvetoucích broskví", lze najít u všech starých civilizací. Klasické vyjádření západního mýtu o zlatém věku nalezneme u řeckého básníka Hésioda (konec 8. století před naším letopočtem):

„Zlaté bylo lidské pokolení, jejž nesmrtelní bohové, obývající Olymp, stvořili jako první a dali mu řeč. Žili v době Kronově, když ten byl králem v nebi, a trávili své životy stejně jako bohové, nemajíce v duši žádných starostí, naprosto neznalí dřiny a neštěstí. Stáří je netrápilo, protože vždy měli v rukou a nohou stejnou sílu, radovali se na slavnostech, neznali nic špatného a umírali tak, jako by je přemohl spánek. Měli všechno dobré: pole s obilím jim sama dávala hojnou a štědrou úrodu podle potřeby, i sami lidé byli přející, ušlechtilí, dělili se se všemi o výsledky své práce, o četné věci, měli dostatek ovcí a bohové je měli rádi."

Nicméně středověk převzal jinou verzi Zlatého věku, tu od římského básníka Ovidia (43 př. n. l. – 17/18 n. l.). Zatímco Hésiodos zdůrazňoval rovné rozdělení hojnosti, veselý život a snadnou smrt, Ovidius k tomu v reakci na soudobé problémy přidal zrušení soudů, život v omezené komunitě a mír:

„Na začátku byl Zlatý věk, kdy se lidé dle vlastní vůle, bez hrozby nebo trestu, bez zákonů drželi dobré víry a dělali, co je správné. Nebylo třeba se bát trestů, nebyly žádné bronzové desky s hrozbami soudních řízení, a žádný dav zločinců se nechvěl před soudcem a nežádal o milost: vždyť soudci nebyli a lidé spokojeně žili bez nich. Žádná borovice zatím nebyla odvlečená ze svých domovských hor a hozená do oceánských vln, aby lidé mohli navštívit cizí země: znali jen své rodné břehy. Jejich města ještě nebyla ohrazená strmými příkopy, neměli mosazné trumpety, helmy ani meče. Lidé celého světa se nemuseli ničeho bát, užívali si bezstarostného a klidného života a nepotřebovali vojáky."

Změny v Ovidiově verzi ukazují, jak tyto příběhy odrážely aktuální problémy, i když se zdají být zcela nadčasové.

Úvodní citace z Telekleida je dalším příkladem popisu života za doby Krona (Saturna). (...) Během římského svátku Saturna, saturnálií, se Zlatý věk nakrátko vracel: páni posluhovali sluhům, bohatí krmili chudé a v některých případech jim odpouštěli dluhy. Všichni se přejídali a užívali si značné sexuální svobody. Myšlenku odpouštění dluhů, které by umožnilo dlužníkovi začít znovu, najdeme i ve Starém zákoně: „Toto je způsob promíjení dluhu: Každý věřitel svému bližnímu promine, co mu půjčil. Nebude na svého bližního, svého bratra, naléhat, protože je vyhlášeno Hospodinovo promíjení dluhu." (Deuteronomium 15:2). (...)

Ve středověku se od řeckých a římských bohů upustilo a v mnoha evropských zemích se objevil mýtus o zemi Cockaigne nebo Cokaygne, takzvaném ráji chudých. V jedné z jeho středověkých podob čteme:

Řeky tam široké plynou,
Je v nich mléko, med a víno;
Voda je tam rovněž k mání,
Ale pouze na koupání;
Je tam hodně ovoce
A lid je šťastný velice.

Stejné obrazy se po celé dějiny vyskytují zas a zas pod různými názvy. Když není jiná naděje, představivost bývá obzvlášť mohutná.

Římský básník Vergilius (70–19 př. n. l.) rovněž pozměnil mýty, a to zásadním způsobem. Nejdůležitější změnou bylo to, že ve své slavné Čtvrté ekloze, známé jako mesianistická, posunul Zlatý věk z minulosti do budoucna. Zadruhé, lepší svět se u něj proměnil ve výsledek lidské aktivity a už nebyl darem bohů: lidé v něm pracují především v zemědělství, z čehož pochází realističtější, i když stále idealizovaná vize šťastného venkovana nebo rolníka. Tento mýtus nikdy nezmizel a dodnes tvoří podstatnou součást utopistických projektů.

Vergiliova vize jednoduchého života v Arkádii tvoří přechod mezi fantastičností tradičních mýtů prvního typu a utopiemi druhého typu, které jsou stvořené lidmi. Právě tato společenství, popsaná řeckými a římskými autory, nejvíc připomínají Morovu *Utopii* a díla, která následovala po ní. Tato větev utopistické tradice dává lidem naději, protože je realističtější a v jejím centru stojí lidé řešící lidské problémy, jako je dostatek jídla, bydlení, oblečení a bezpečí, a nespoléhají přitom na přírodu nebo bohy.

První utopie v dnešním slova smyslu vznikly na Západě v době klasického Řecka

a nejvlivnější z nich byly popisy řeckého města Sparty. Řecký autor Plútarchos (46–120) popisuje motivaci Lykúrga, předpokládaného zakladatele Sparty, následovně (přičemž tento popis sedí i na jiné podobné případy):

„Byl přesvědčen, že pouhá dílčí změna zákonů by neměla žádný smysl a že musí naopak postupovat jako lékař, který vidí, že pacient je oslaben četnými nemocemi všeho druhu; musí změnit stávající temperament nemocného pomocí léků a očisty a zavést nový, úplně jiný režim.“

Společnost, kterou Lykúrgos ve Spartě nastolil, byla založena na co nejpřísnější rovnosti mezi občany, ale jen mezi občany (existovali i otroci, a ženy rovněž neměly občanství). Lykúrgova Sparta byla vojenským režimem a každý se v ní měl úplně obětovat pro vlast. Museli ztratit sebe v celku: „Vedl své spoluobčany k tomu, aby nechtěli ani nemohli žít sami pro sebe.“

Mnozí komentátoři spojují Spartu s *Ústavou*, nejznámější řeckou utopií od filozofa Platóna (427–347 př. n. l.), která se považuje za zdroj západního utopismu. (…) Společnost popisovaná Platónem se co nejvíc přibližuje ideální společnosti. Je tvořená třemi třídami, jež odpovídají třem základním prvkům duše neboli psýché. Jsou to vládci-filozofové (rozum), jejich pomocníci (oduševnělý prvek) a řemeslníci (reprezentující zdrženlivost nebo mírnost). Z větší části se *Ústava* zabývá prvními dvěma třídami, sjednocenými do pojmu „ochránci“, zatímco o valné většině populace nám toho Platón moc neříká, jen naznačuje, že v tomto dobře spravovaném městském státě (řecky *polis*) bude mít každý nebo každá takové povolání, které mu nebo jí nejlépe odpovídá. Ve výsledku budou všichni šťastní.

Nicméně každé společenství vytvořené lidmi může být jen vzdáleným odleskem ideálu a musí ztroskotat. Platón dlouze zkoumá proces tohoto ztroskotání a vyvíjí teorii rozkladu, kterou aplikuje jak na jednotlivce, tak na společnosti. Důležitá zde ovšem není tato teorie, nýbrž východisko, podle nějž na zemi nemůže existovat ani dokonalý člověk, ani dokonalá společnost. Nanejvýš se k ní můžeme přiblížit, ale i tento pokus nevyhnutelně ztroskotá.

Základní prvky druhé významné Platónovy utopie, *Zákonů*, jsou stejné jako v případě *Ústavy* (harmonie, vědy, dobrý život a hodný člověk), ale cesta k nim je odlišná. Je nápadné, že zatímco základem *polis* v *Zákonech* jsou právě zákony, základem *polis* v *Ústavě* je lidská moudrost, ztělesněná ve vládcích-filozofech. Zdá se, že Platón, když nedokázal nalézt nebo vytvořit podmínky pro vznik vládců-filozofů, musel zvolit druhé nejlepší východisko: pro *polis*, která nedokáže dosáhnout úrovně ideální *polis* z *Ústavy*, mají vládci-filozofové vytvořit zákony. Náhražkou za vládce-filozofy měla být podle Platóna „noční rada“, která měla právo zákony rušit.

Řečtí utopisté včetně Platóna vycházeli ze společného předpokladu malé obce, kde se všichni lidé znali mezi sebou. Pro ně bylo nepředstavitelné, že by vzornou společností mohla být společnost velká, jejíž členové by se nemohli pravidelně scházet a povídat si. Až po úpadku Řecka a vzestupu Říma vznikla představa, že větší společnost je možná.

První velký antiutopista byl řecký autor komedií Aristofanés (448–380 př. n. l.). Psal ve stejné době s utopisty a zabýval se i mnohými stejnými tématy. Z našeho hlediska je jeho nejdůležitější hrou *Ženský sněm*: ženy lstí převezmou moc v zákonodárném shromáždění a zavedou něco na způsob komunismu. Jejich řád neuspěje nikoliv proto, že zavedly špatné zákony, nýbrž proto, že lidský rod není schopen altruismu, nezbytného k jejich dodržování. Toto je standardní argument, používaný pro zavrhování utopií. Podobně argumentuje Aristofanés v komedii *Plútos*: slepému bohu bohatství se najednou vrátí zrak a on začne dávat potřebným, načež lidská hamižnost hned vrátí věci do původního stavu nerovnosti.

Aristoteles (384–322 př. n. l.) Platónovu utopii zavrhl a všem jeho projektům ideálních států se vysmál. Proto obvykle není považován za utopistu, i když v sedmé knize *Politiky* vyjmenovává základní rysy ideálního státu. Věřil, že nejlepší stát je ten, který je co nejvíc soběstačný v rámci malé populace na malém území. I jeho utopie je tedy založena na předpokladu, že se všichni občané budou znát osobně. Občané v Aristotelově utopii žijí tím nejlepším životem: životem ducha, plným rozjímání, který ale není samotářským životem v ústraní, nýbrž neustálou intelektuální výměnou. Aristoteles byl toho názoru, že pro takový život bude třeba neobčanů, kteří by se věnovali ponižující práci a umožnili tak občanům svobodně žít plný život.

Kapitolu z knihy *Utopianism: a Very Short Introduction*, dostupné na https://books.google.cz/books?id=xgA69UImZu8C&pg=PA21&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, přeložil Max Ščur

---

NA MAPU ZEMĚ, KTERÁ NEZAHRNUJE UTOPII, NEMÁ CENU SE DÍVAT, PROTOŽE TATO MAPA IGNORUJE ZEMI, PO KTERÉ LIDSTVO USTAVIČNĚ TOUŽÍ… POKROK JE JEN USKUTEČŇOVÁNÍ UTOPIE.

Oscar Wilde

OSOBNĚ SICE POVAŽUJI ANARCHII ZA IDEOLOGICKOU UTOPII, ALE DOMNÍVÁM SE, ŽE USILOVÁNÍ O ANARCHII JE PROJEVEM TOHO NEJNITERNĚJŠÍHO LIDSKÉHO HLEDÁNÍ SOULADU S PŘÍRODOU.

Lina Wertmüllerová

UTOPISTÉ MĚLI SKLON ZAPOMÍNAT, ŽE SPOLEČNOST JE ŽIVOUCÍ ORGANISMUS A ŽE JEJÍ ORGANIZACE MUSÍ BÝT VYJÁDŘENÍM ŽIVOTA A NE MRTVOU STRUKTUROU.

Marie Louise Berneriová

KROPOTKINOVA SOCIÁLNÍ UTOPIE

Mluvíme-li o utopii, nejde jen o idealistické představy spravedlivé společnosti, ale také o vysvětlení obecných přirozených principů, díky nimž by takové společenství skutečně fungovalo. Petr Kropotkin nazval ten základní vzájemnou pomocí.

Poprvé psal Petr Kropotkin o vzájemné pomoci v článku z roku 1890 pro časopis *Nineteenth Century*. Následovala řada jeho textů na toto téma, která vyvrcholila londýnským vydáním knihy *Mutual aid – a factor of evolution* v roce 1902. Autorem přehlédnutý ruský překlad vyšel v Petrohradě v roce 1907. Vydání českého překladu zajistil v roce 1922 Michael Kácha. V této knize už autor zformuloval „biosociální zákon vzájemné pomoci“, který odhalil ve zvířecím světě a lidské společnosti v průběhu její historie.

Když Kropotkin líčil budoucí společnost, vytvořenou jako federaci občin, výrobních svazů a družstev, používal často pro srovnání železniční dopravu, která funguje bez účasti centrálního vedení na základě vzájemné domluvy o organizování pohybu vlaků po celé Evropě. A podle něj je možné úplně stejně organizovat cokoli jiného. Jenže „takové organizování nemá stát rád. Dá lidem školu, kněze, policajta a soudce, protože víc nepotřebují. Kdyby snad měli nějaké potřeby, musí se zavedeným způsobem obracet na církev a na stát.“

Kropotkin ve svém výkladu historie lidského společenství zvolil na svou dobu neobvyklé východisko a neakceptoval tehdy dominantní pozitivistický přístup s jeho vírou v postupný lineární vývoj lidstva. Podle tohoto ruského myslitele byla historie obrazem cyklického střídání civilizací, které prošly čtyřmi obdobími, totiž rodovým uspořádáním, občinovým uspořádáním, městskou komunou a státem. První tři období byla bezstátní, ale v Evropě 15. až 16. století se panovníkům s podporou legistů a duchovenstva podařilo uchopit moc. Navíc vládci dokázali přesvědčit své poddané, že bez státu nastane chaos, a naučili je spoléhat ve všem na mocnáře. Ne že by se státu podařilo podřídit si místní iniciativu a ovládnout všechny oblasti života. Kropotkin ukazuje celou škálu asociací, které vznikly mimo stát a sehrály ve společnosti nemalou roli. Šlo o družstva, sdružení, kluby, dobročinné organizace, pracovní svazy, dobrovolné spolky a podobně. To vše podle něj dokazuje, že bez státu je možné a nutné se obejít a že lze spoléhat na sílu a životnost ducha vzájemné pomoci.

A jsme u základního kamene Kropotkinova světonázoru: biosociálního instinktu vzájemné pomoci, který se vyvinul během evoluce celé živé přírody. Jen altruistické skupiny měly možnost přežít a zanechat po sobě potomstvo. Z toho vyplývá, že špatná není lidská přirozenost, ale sociální systém. Vzájemná pomoc a soucit je normální lidský stav, cíl, za nějž stojí bojovat proti nelidskému společenskému uspořádání. Dobro je nezničitelné, protože je to sama podstata člověka.

A tady začíná Kropotkinova sociální utopie. Protože je člověk dobrý a je schopen obětovat se pro svého bližního, otevírají se před ním ty nejzávratnější perspektivy. Před Kropotkinem si anarchisté představovali budoucnost takto: výrobní prostředky budou patřit kolektivům výrobců a produkt se bude rozdělovat podle práce. Kvůli tomu se vymýšlely poukázky, pracovní šeky a podobně. Kropotkinovi ale připadalo nemorální, aby lidé „dávali jen za podmínky, že (za to) něco dostanou“.

Tvrdil, že „nejde o to, že jednou dospějeme ke komunismu. Jde o to, aby sociální revoluce začala komunismem.“ A nejlépe ještě v 19. století. „Pokud by všichni pracovali a pokud by společnost nepřicházela kvůli bohatým o třetinu národní práce na jejich přepych, pak s těmi obrovskými výrobními prostředky, kterými disponujeme v současné době, by stačilo čtyři hodiny denně pracovat, aby měli všichni bez výjimky dostatek, jaký dnes má pouze zámožná buržoazie.“

Kropotkin se nepokoušel vykreslit obraz budoucí společnosti do detailů, protože považoval všechny podobné projekty za spekulativní. Ale základy vytyčil. Skutečnými správci majetku budou asociace výrobců a uživatelů, kteří nebudou obchodovat na trhu, ale navrhovat a dostávat vše potřebné bezplatně. Hlavní hnací silou takového mechanismu pak nebude výhoda, vlastní prospěch, ale mnohem přirozenější instinkt vzájemné pomoci, altruismus. To je svět anarchokomunismu.

Kropotkin nebyl utopistou, který by se nesnažil svůj světový názor položit na přirozených a vědeckých základech. Ale byl příliš velkým idealistou na to, aby zbavil objektivní vědecké argumenty etického ideálu. V jedné ze svých nejznámějších brožur, *Anarchistické morálce*, která byla poprvé zveřejněna v roce 1889, se podrobně věnuje „mravnosti, která nebude nic předpisovat“, tedy morálce, která se zasadí o plnou svobodu a nestane se ničím jiným než prostým potvrzením vědeckých faktů. Kropotkin zde předkládá recept na šťastný život jedince a společnosti, když předvídá, že věda lidem řekne: „Pokud v sobě necítíš sílu, pokud ti tvá síla stačí jen na šedé a monotónní žití bez silnějších pocitů, bez větších radostí, ale rovněž bez velkého utrpení, drž se prostě jen principů rovnosti a spravedlnosti. Pokud budeš ve vztahu k jiným lidem vždycky vycházet z rovnosti, vždycky najdeš co největší štěstí, kterého při svých možnostech můžeš dosáhnout. Jestliže však v sobě cítíš sílu mládí, jestli chceš žít (…) buď silný, buď velký, buď ve všem energický, ať už děláš cokoliv.“

Ať už byl Petr Kropotkin seberomantičtější v hodnocení základních faktorů své teorie, v prosinci 1890 napsal svému příteli Leonidu Šiškovi, který se také ocitl v emigraci: „Anarchie není utopie pro budoucnost, ale oduševňující princip našeho konání v jakékoli době: dnes, stejně jako zítra. Když se jí řídíš, vidíš svou cestu v Anglii, v Americe, v Rusku…“

KURDSKÝ KOMUNALISMUS

JANET BIEHLOVÁ

Známou sociální ekoložku Janet Biehlovou jsme představili v souvislosti s děním v Rojavě v loňském jarním čísle. Tehdy odpovídala na otázky, nyní je klade v rozhovoru z roku 2011 s kurdským ekologem a sociálním aktivistou Ercanem Aybogou. Mluvili o demokratickém konfederalismu, lidových plénech, mocenských represích i boji PKK.

Válka mezi Tureckým státem a PKK, která začala v roce 1984, stále pokračuje. Turecký stát obvykle démonizuje kurdské bojovníky za svobodu tím, že je označuje za teroristy a snaží se je spojovat s PKK. Navíc turečtí spojenci v NATO mlčí nejen o tom, co se týká konfliktu, ale i o kriminalizaci kurdského politického aktivismu. Je třeba toto mlčení narušit a kurdské úspěchy ukázat světu.

<u>Ercane, řekni něco o sobě. Kde žiješ a co děláš?</u>

Moji rodiče emigrovali z Tureckého Kurdistánu do Německa asi před čtyřiceti lety kvůli špatné ekonomické situaci rodiny. Takže jsem vyrostl v Německu, ale kontakt s Kurdistánem jsem nikdy neztratil, navštěvovali jsme ho každé dva roky. Dá se říct, že mám dvě identity, které vnímám jako možnost znát dobře západní i východní společnosti. Od šestnácti jsem aktivní v různých levicových německých i kurdských organizacích. Dvě hlavní oblasti mého aktivismu jsou boj kurdského lidu za svobodu, který začal v 80. letech, a levicové organizace vystupující proti válce, diskriminaci emigrantů a porušování práv pracujících jak v Německu, tak v Turecku.

Po dokončení studií inženýrství a hydrologie jsem přes dva roky pracoval v obecní správě metropole Tureckého Kurdistánu Diyarbakır (kurdsky Amed). Mezi lety 2004 až 2007 jsem se aktivně podílel na kampani proti stavbě přehrady na řece Tigris, která by se tragicky dotkla sociálního, kulturního i politického života mnoha lidí. Od roku 2007 jsem přímo pracoval pro tuto kampaň, která se jmenuje Iniciativa Udrž Hasankeyf živý!, jako mezinárodní koordinátor v Německu. I tak jsem každý rok trávil dva tři měsíce v Kurdistánu. Iniciativa neusiluje jen o to, aby se zastavil projekt přehrady, ale aby se postupně vytvořilo sjednocené hnutí odpovědné za přehrady a vodu v Turecké republice. Současně jsem začal pracovat na disertaci věnované záchraně řek.

<u>Dá se Turecký Kurdistán nazývat zemědělskou společností? Nakolik je industrializovaný?</u>

Kurdistán už není klasickou zemědělskou společností. V 60. letech turecký stát přešel na kapitalistickou ekonomiku v Tureckém Kurdistánu a proces industrializace, podobný tomu evropskému nebo severoamerickému, se teď rozvíjí, i když v menším měřítku. Přesto jsou feudální prvky stále silné v polovině provincií a průmyslový kapitalismus je v Kurdistánu slabší než v západních tureckých provinciích.

Turecké území nemá dostatečné množství ropy. Veškerá ropa, která tu je, se nachází v Kurdistánu. Pět velkých vodních elektráren na řece Eufrat v Kurdistánu vyrábí podstatnou část elektrické energie v zemi. Ale místní obyvatelstvo z toho nic nemá, pokud jde o ekonomické hledisko.

Tady poprvé v historii lidstva vzniklo zemědělství. A zůstává tu základním zdrojem obživy. Teď se ale v oblasti rozšiřuje velké turecké pěstování bavlny a naopak pěstování tvrdé pšenice (pro výrobu těstovin) se přesouvá z Kurdistánu. Do 90. let byl také chov dobytka součástí ekonomiky, ale válka mezi tureckou armádou a PKK ho silně poškodila. Dřív Turecko exportovalo maso a v posledních letech ho musí dovážet.

Za posledních dvacet let je vidět velký posun. V ozbrojeném konfliktu turecká armáda zničila čtyři tisíce vesnic a nuceně přesídlila minimálně dva miliony lidí. Dnes už asi polovina tureckých Kurdů nežije v Kurdistánu. Kvůli válce nebo z ekonomických důvodů odjeli do Istanbulu a dalších měst. Kurdská města, jako například Diyarbakır, rychle vyrostla (polovina lidí dnes žije ve městech) a rozrůstá se také obrovská zbídačená vrstva lumpenproletariátu.

Dvě třetiny východních provincií osídlených převážně Kurdy jsou nejchudší v Turecké republice. Výjimkou jsou tři provincie v západním Tureckém Kurdistánu, kde boj za svobodu neprobíhal v takové intenzitě a škody válečných dob byly omezené.

Podle nedávné statistiky tvoří Kurdové téměř polovinu turecké pracující třídy. Pracují zpravidla v nejhůře placených oborech, jako je stavebnictví, stravování, turistika a textilní průmysl. Nejsou jako pracující dobře organizováni ani nemají vliv ve velkých odborových svazech.

Poslední dobou v Tureckém Kurdistánu vzrůstá těžba. Velké mezinárodní společnosti mají zájem o chrom, uhlí a zlato. Protože většina území je hornatá, intenzivní těžba nemá dobrý vliv ani na obyvatele, ani na přírodu.

<u>Jaký historický význam měl hornatý terén?</u>

Hory Kurdistánu – Taurus a Zagros – jsou deštivé, často zalesněné a od samého počátku formovaly charakter Kurdů, kteří jsou nepokorní, odolní a neústupní. Vzhledem k tomu, že Kurdové nikdy neměli „vlastní" silný stát, a místo toho se konsolidovali na území dominantních států jiných národů (Turků, Arabů, Peršanů), lze říct, že hory jsou základním důvodem uchování kurdské kultury.

Týká se to zejména 20. století, kdy začaly být represe a asimilační pokusy systematické. Od začátku 60. let a v 70. letech Kurdové žijící v horách zahájili klasickou partyzánskou válku proti iráckému, tureckému a íránskému státu (v Sýrii, nejmenší části Kurdistánu, hory téměř nejsou). Bez ohledu na porážky nebyl odpor nikdy zcela zlomen. Je to zkrátka nemožné. Pokud Kurdové jednou získají nějaká práva, hory v tom sehrají rozhodující roli.

Jiným důsledkem vlivu hor je v některých regionech převaha kmenového uspořádání kurdské společnosti. Do poloviny 20. století byla kurdská společnost organizována především na kmenovém principu. Většina Kurdů má dosud vědomí svého venkovského původu a téměř každý Kurd ví, z jaké vesnice pochází nebo k jakému kmeni patří.

<u>Je kurdská společnost tradičně patriarchální? Jak je silný kurdský feminismus?</u>

Do 80. let byla kurdská společnost zcela patriarchální. Neexistovala ženská práva ani feministické organizace, dokonce ani mezi nejliberálnějšími Kurdy, alevity. Hlavní hybnou silou v překonání patriarchálních struktur bylo kurdské osvobozenecké hnutí. Bez účasti žen by nemohlo dosáhnout tak široké podpory. Do roku 1990 se ženy aktivně zapojovaly do tohoto hnutí a mezi lety 1990 až 1992 stály v čele demonstrací, které začaly významně měnit situaci. V polovině 90. let se v hnutí rozvinula široká ideologická diskuse, během níž byly kritice vystaveny patriarchální struktury celé společnosti. Od té doby se ve všech oblastech boje objevuje řada ženských organizací.

Po roce 2000 bylo patriarchální uspořádání poloviny kurdské společnosti, té části, která má přímou zkušenost vlivu osvobozeneckého hnutí, značně oslabeno. Přítomnost žen je zřetelná na ulicích i v organizacích. Na rozdíl od situace před dvaceti či třiceti lety jsou teď ženy akceptovány všude a zabití ženy (za urážku cti) je už nepřijatelné. Velká část druhé poloviny kurdské společnosti se dnes mění také.

Nyní jsou ženy zastoupeny ve všech politických strukturách na všech úrovních kurdského osvobozeneckého hnutí, což je výsledkem dlouhé genderové diskuse boje žen v rámci samotného hnutí a demokratických plén. Například v legální levicové kurdské straně BDP musí být všechna předsednická místa obsazena mužem a ženou, existuje tu kvóta, podle níž musí mít každé pohlaví nejméně 40% zastoupení ve všech vedoucích strukturách, veřejných parlamentech a volebních radách. Už proto, že „genderové osvobození" je jedním ze tří základních principů, spolu s „demokracií" a „ekologií", jimiž se hnutí řídí, je sociální perspektiva bez osvobození žen zcela nemyslitelná.

Dají se v kurdské historii najít kořeny lidových plén?
Demokracie lidových plén má určité kořeny v historii i geografii Kurdistánu. Jak jsem už řekl, zemědělský charakter společnosti byl a zůstává reálně silný. V některých vesnicích byla hierarchie a feudální systém autorit vlastnících půdu, ale v jiných, kde tyto faktory přítomny nebyly, organizovaly vesnice všeobecná setkání a na nich přijímaly rozhodnutí. V mnoha případech se těchto setkání účastnily starší ženy (ale ne mladé dívky).

V minulých stoletích pořádaly občas kmeny setkání se zástupci všech rodin (nebo vesnic), aby se projednaly důležité otázky kmenů nebo většího společenství. Náčelník kmene pak prováděl rozhodnutí přijatá shromážděním.

Během své dlouhé historie kurdské kmeny čas od času a podle místa využívaly strukturu konfederativní organizace k řešení naléhavých politických a sociálních problémů. Základem struktury byl princip dobrovolnosti, protože ne všechny kmeny byly do konfederativní struktury zapojeny. Ovšem ve velké části Kurdistánu bylo do konfederativního systému zapojeno málo nekurdských kmenů.

V 90. letech, když se kurdské osvobozenecké hnutí upevnilo a rozšířilo, se uskutečnil pokus založit pléna v „osvobozených" vesnicích. Partyzáni PKK pléna podporovali a v těch vesnicích, kde byli silní, je většina lidí přijala. Pak ovšem turecká armáda zničila na čtyři tisíce vesnic i s jejich politickými strukturami. Od té doby represe ještě zesílily. Od roku 2005 se v některých obcích blízkých osvobozeneckému hnutí tato myšlenka znovu rozvíjí. Některé vesnice organizují pravidelná demokratická shromáždění za účasti žen a všech částí společnosti.

Které myšlenky komunalismu jsou známé mezi Kurdy? Jak důležité jsou práce Murraye Bookchina? Má komunalismus ještě jiné intelektuální zdroje?
Ideologickými zdroji kurdského osvobozeneckého hnutí bylo studentské hnutí roku 1968 a turecké levicové hnutí, marxismus-leninismus, stalinismus, maoismus, trockismus a jiné komunistické toerie. Od konce 80. let začalo kurdské osvobozenecké hnutí analyzovat dosavadní státní socialistický model a v následujících letech byla analýza ještě prohloubena. Kritika 90. let říkala kromě dalšího, že je důležitá změna jednotlivce i společnosti před založením jakéhokoli státu, a také to, že vztahy mezi jednotlivcem a státem musí být organizovány nově a namísto nepružných byrokraticko-technokratických struktur musí být zavedena plná demokracie.

V roce 1999, kdy byl lídr PKK Abdullah Öcalan zajat a partyzánské síly byly staženy do Iráckého Kurdistánu, osvobozenecké hnutí vyzkoušelo proces všestranné strategické změny. Nevzdalo se myšlenky socialismu, ale odmítlo existující marxisticko-leninskou strukturu jako příliš hierarchickou a nedostatečně demokratickou. Politická a občanská válka nahradila tu ozbrojenou a stala se cílem hnutí. Od roku 2000 hnutí podporovalo občanskou neposlušnost a odpor (inspirací byla také intifáda v Palestině).

Dále hnutí odmítlo cíl založit kurdský stát kvůli daným složitým politickým podmínkám na Blízkém východě a ve světě. Namísto toho propagovalo dlouhodobé řešení kurdské otázky v hranicích čtyř států – Turecka, Íránu, Iráku a Sýrie, tedy demokratický konfederalismus. Dnes si hnutí uvědomuje větší důležitost demokratické, sociálně orientované a tolerantní společnosti než vlastního státu. Pro Turecko to znamená ustavení druhé nebo demokratické republiky.

V průběhu procesu strategické změny aktivisté osvobozeneckého hnutí prostudovali novou literaturu, která podporovala tyto nové myšlenky a mohla je doplnit. Analyzovali knihy a články filozofů, feministek, (neo)anarchistů, libertinských komunistů, komunalistů a sociálních ekologů. Tak se začali zajímat o myslitele jako Murray Bookchin, Michel Foucault a Immanuel Wallerstein.

Kurdské osvobozenecké hnutí přišlo s myšlenkou „demokratického konfederalismu" (jako kurdské varianty komunalismu) nejen díky intelektuálům komunalistům, ale i hnutím typu zapatistů, díky kurdské historické zkušenosti rolnické společnosti, díky pětatřicetileté zkušenosti politického i ozbrojeného boje, díky rozporům s tureckými demokratickými socialistickými revolučními hnutími a díky stálému rozvoji transparentních struktur pro širokou populaci.

Zmíněné faktory a Deklarace kurdského konfederalismu, zveřejněná v březnu 2005, vedly k ustavení demokratických plén?
Deklarace byla prvním krokem na cestě ustavení komunalismu v Kurdistánu. Potom napsal Abdullah Öcalan tři obsáhlé obrany: první v roce 2001 ve dvou částech, druhou v roce 2004 a poslední, nejrozsáhlejší, v roce 2009 (ta má pět částí). Všechny navrhovaly dál rozvíjet myšlenku komunalismu.

Předpokládáme, že komunalismus se bude rozvíjet především v Tureckém Kurdistánu. Od roku 2007 osvobozenecké hnutí ustavilo demokratická shromáždění v sousedství měst, kde má silný vliv, konkrétně v provinciích Hakkâri, Şırnak, Siirt, Mardin, Diyarbakır, Batman a Van. Shromáždění byla založena s cílem přijímání rozhodnutí na demokratickém principu – celé obyvatelstvo má právo účasti. Některých shromáždění se účastní nekurdské národy jako Ázerbájdžánci a Arméni.

V Diyarbakıru, největším městě Tureckého Kurdistánu, jsou pléna prakticky všude. Jsou silnější ve městě než ve vesnických oblastech. Dokonce i ve vzdáleném Istanbulu je několik plén.

Pléna probíhají na několika úrovních. Základní jsou sousedská pléna. Ta volí delegáty, kteří utvoří městská pléna. V Diyarbakıru se věci probírají na městském plénu, jehož součástí je městská rada – ne oficiálně, legálně, ale podle našeho systému. Když městské plénum přijímá jakékoli rozhodnutí, městská rada, jejíž členové jsou v městském plénu, ho bude prosazovat. (Ovšem v městském plénu jsou i členové jiných stran, jako například vládnoucí Strany spravedlnosti a rozvoje AKP, která s tím nesouhlasí.) Městská rada disponuje zákonnou mocí přijímat rozhodnutí, která se stávají zákony. Pro lidi je městské plénum legitimním orgánem.

Pokud je třeba přijímat rozhodnutí na vyšší úrovni, městská i vesnická pléna provincie se otázce věnují společně. Velmi dobré výsledky má tento experiment v provinciích Hakkâri a Şırnak. Orgány státní moci nemají žádný vliv na obyvatele – lidé je neuznávají. Jsou tam dva paralelní správní orgány a demokratická konfederativní struktura je v praxi silnější.

Na vrcholu tohoto modelu je Demokratický všeobecný kongres (DTK), který sjednocuje všechny Kurdy v Turecké republice. Je v něm více než 500 občanských organizací, organizací pracujících a politických stran, které tvoří čtyřicet procent členů kongresu, a šedesát procent jsou delegáti vesnických plén.

Pléna kongresu v provinciích rozhodovala o volbě kandidátů legální prokurdské strany BDP (Strana míru a demokracie) v tureckém parlamentu. V posledních volbách se plénum Diyarbakıru usneslo na šesti kandidátech zvolených Demokratickým všeobecným kongresem a ti se stali kandidáty BDP do parlamentu. (Šest z 36 zvolených kandidátů je teď ve vězení, soud je neosvobodil. Nevíme, kdy budou na svobodě.)

Pomalu, ale jistě je demokratický konfederalismus přijímán většinou tureckých Kurdů. Nedávno představil DTK koncept dokumentu, který se týkal demokratické autonomie pro Turecký Kurdistán. Na velkém zasedání 14. července 2011 v Diyarbakıru vyhlásil podporu „demokratické autonomii". Usiluje o uskutečnění demokratické autonomie krok po kroku prostřednictvím samotných Kurdů, zejména tam, kde má kurdské osvobozenecké hnutí silnou pozici. Většina kurdského obyvatelstva s tím souhlasí, ale myšlenka vyvolala spory v turecké společnosti.

Co jsou mírové vesnice?
Výsledkem diskusí o demokratickém konfederalismu bylo úsilí o založení nových vesnic, které by žily podle myšlenek komunalismu, nebo přebudování existujících vesnic, kde jsou k tomu vhodné podmínky. Takové vesnice budou demokratické, ekologické, genderově rovnoprávné, a/nebo dokonce mírové. Tady mír neodkazuje jen k ozbrojenému konfliktu, ale vyjadřuje i vzájemné lidské vztahy a vztah k okolnímu prostředí. Ekonomickou i materiální základnou podobných vesnic jsou družstva.

První mírové vesnice byly vytvořeny v roce 2010. V provincii Hakkâri, která sousedí s Irákem a Íránem a v níž je osvobozenecké hnutí velmi silné, se několik vesnic rozhodlo začít s družstevní ekonomikou. Nové politické a sociální vztahy obyvatelstva a ekonomika tomu zcela odpovídají, protože osvobozenecké hnutí je tu silné a má přímou podporu 90 procent zdejších lidí. V okolí města Viranşehir začalo budování nové vesnice se sedmdesáti hospodářstvími a ta je také založena na myšlence mírových vesnic. V provincii Van se aktivisté rozhodli vybudovat novou ekologickou ženskou vesnici, která má být čímsi zvláštním. Zvýrazní roli žen ve společnosti. Budou tam žít ženy, které zažily domácí násilí. Tato nevelká společenství si dokážou obstarat veškerou nebo téměř veškerou nezbytnou energii.

Jak jsou v Tureckém Kurdistánu rozšířena pléna?
Model plén se v praxi ještě nerozvinul široce, a to z několika důvodů. Zaprvé na některých místech není kurdské hnutí tak silné. Skoro polovina obyvatelstva oblastí Tureckého Kurdistánu ho zatím aktivně nepodporuje. Na takových místech funguje jen nepatrný počet shromáždění nebo tam nejsou vůbec.

Zadruhé ani diskuse nad demokratickým konfederalismem v kurdské společnosti neprobíhá všude, kde by mohla.

A zatřetí represe ze strany tureckého státu další rozvoj hodně komplikují. Zhruba tři

a půl tisíce aktivistů bylo uvězněno za poslední dva roky (tj. v letech 2009–2011), což značně oslabilo struktury demokratického konfederalismu v některých oblastech. Soudy probíhaly dva roky. Ozbrojené střety mezi tureckou armádou a kurdskými partyzány jsou opět častější. Před pár dny 20. září 2011 bylo zatčeno sedmdesát lidí z městského pléna v provincii u irácké hranice. Stát tvrdí, že tato shromáždění ovládá Svaz komunit Kurdistánu KCK, zastřešující organizace levicového kurdského osvobozeneckého hnutí na Blízkém východě, jejíž součástí je dnes PKK, což je nelegální organizace. To se stalo záminkou pro jejich zatčení.

Účastí v hnutí tedy hodně riskujete?

Byli zatčeni lidé, jejichž jedinou aktivitou byla účast na městském plénu. Za posledních šest měsíců bylo zatčeno 1650 lidí za členství ve Svazu komunit.

Co se s nimi po zatčení stane?

Poslali je do vězení. Čeká je soud kvůli obvinění, které vznesl stát. Celá procedura ale trvá dlouho. U soudu se nemluví kurdsky, protože stát tento jazyk neuznává.

Bývají někdy osvobozeni jako nevinní?

Ze všech těch tisíců lidí zatčených a obviněných z členství v KCK byl v poslední době osvobozen jen jeden. Všichni ostatní jsou ve vězení.

Co si osvobozenecké hnutí myslí o zbytku Anatolie, nekurdských částech Turecka?

Kurdové jsou velkou etnickou kulturou v Turecké republice, tvoří 25 až 30 % obyvatelstva. Byli jednou ze dvou kultur republiky, ale v letech po jejím založení roku 1924 je podvedli a vystavili represím. Turecká vláda dlouho popírala jakákoli základní práva Kurdů, i právo na autonomii. Dokonce i jejich jazyk byl na ulicích zakázán.

Jenže během tisíce let až do roku 1924 byly vzájemné vztahy mezi Turky a Kurdy z velké části dobré, což ukazuje hluboké propojení mezi oběma kulturami. Tento fakt se musí stát základem organizace rovných vztahů.

Legální strana tureckých Kurdů DBP si vytkla za cíl „demokratickou autonomii" pro celou republiku. Připravila stejnojmenný dokument na konci roku 2010. Je v něm nastíněna demokratizace turecké politické a správní organizace, jíž má být dosaženo prostřednictvím všelidové účasti, aby byli lidé zapojeni do procesu přijímání rozhodnutí. Záměrem nejsou instituce menších struktur se znaky národního státu, ale vytvoření demokratických struktur schopných rozhodovat, organizovaných na principu kombinace demokracie zdola a demokracie rad.

Spíše než „etnickou" nebo „teritoriální" koncepci představuje demokratická autonomie regionální a místní organizaci, v jejímž rámci se budou svobodně projevovat kulturní rozdíly. Počítá se zřízením dvaceti až pětadvaceti oblastí v Turecku s širokými autonomními právy. Tyto autonomní regiony a jejich pléna budou také zodpovědné za otázky vzdělávání, zdraví, kultury, zemědělství, průmyslu, sociálních služeb a bezpečnosti, za ženskou otázku, mládež a sport. Centrální vláda bude pokračovat v provádění zahraniční politiky, finančních služeb a obrany země.

A ještě jedna věc: kurdské osvobozenecké hnutí požaduje, aby Turecký Kurdistán kontroloval vlastní „bezpečnost" nebo domobranu, a měl právo rozhodovat o přírodním bohatství a zdrojích. Současně požaduje, aby Turecký Kurdistán mohl vytvářet specifické sociální, kulturní, ekonomické a politické svazky s dalšími třemi částmi Kurdistánu – v Íránu, Iráku a Sýrii.

Mají tyhle myšlenky podporu v kurdských regionech Íránu, Iráku a Sýrie?

V Turecku je kurdské osvobozenecké hnutí ve stadiu realizace, ale v ostatních třech částech se Kurdové nacházejí v prvním stadiu diskuse o demokratickém konfederalismu. Existující kurdské strany a organizace, které nejsou součástí kurdského osvobozeneckého hnutí, mu nepřikládají zvláštní důležitost. Podporují buď plnou nezávislost Kurdistánu, nebo klasický model autonomie nebo federace.

Ale organizace blízké KCK nebo s bezprostředním vztahem ke KCK, intelektuálové a malé skupiny prosazují demokratický konfederalismus stejně jako projekt autonomie DTK. Tři a půl tisíce aktivistů zatčených od roku 2009 je členy KCK, který je nelegální organizací. Každé dva roky pořádá shromáždění delegátů ze všech čtyř částí Kurdistánu, tajně, v horách.

V íránském Kurdistánu Strana za svobodný život v Kurdistánu PJAK, která je součástí KCK, prosazuje demokratický konfederalismus. Zejména mladí Kurdové diskutují o této myšlence, protože je odlišná od dřívějších perspektiv nezávislého státu nebo federace. Írán s jeho bohatou kulturní rozmanitostí (tady nebyly masakry a vystěhovávání Kurdů jako v Turecku) je státem, kde by konfederativní struktura měla smysl. Íránská společnost je na podobné politické struktury připravena víc než kterékoli jiné státy.

V syrském Kurdistánu Sjednocená demokratická strana PYD, která také patří do KCK, podporuje demokratický konfederalismus. Mnozí syrští Kurdové podporovali osvobozenecké hnutí od 80. let a teď pomáhají šířit ideu konfederalismu. Politicky se PYD aktivizovala v posledních pěti šesti letech. Díky protestům v Sýrii v březnu 2011 tato perspektiva velmi posílila. Kurdové se připojili k protestům a stali se rozhodujícím faktorem celého boje. Požadují nejen autonomii, ale i demokracii pro celou Sýrii a demokratickou autonomii pro kurdské regiony, a také právo bránit se útokům.

V Iráckém Kurdistánu je také strana, která je v KCK – Strana pro demokratické řešení v Kurdistánu PCDK. Ta nemůže fungovat legálně, protože ji před pár lety místní kurdská vláda zakázala. Takže demokratický konfederalismus se tu v omezeném měřítku probírá mezi intelektuály, v médiích i mezi obyvatelstvem, ale zatím to ještě není velké téma. Jen v oblastech ležících u hranic, které jsou pod kontrolou PKK, se o demokratickém konfederalismu diskutuje otevřeně a do hloubky.

Ovšem Irácký Kurdistán má vlastní ústavu a parlament – do určité míry svůj autonomní stát s vlastním právem!

Irácký Kurdistán nemá žádné prvky komunalismu kvůli konzervativnosti místní vlády, která je autoritářská a neekologická, nepodporuje práva žen. Na pohled je tu zastupitelská demokracie, ale ve skutečnosti si Demokratická strana Kurdistánu PDK a Vlastenecký svaz Kurdistánu YNK rozdělily moc mezi sebou. A jsou přitom silně zkorumpované. Od doby americké okupace Iráku v roce 2003 z těchto dvou stran zmizely všechny pokrokové prvky.

Ale do horských oblastí Iráckého Kurdistánu přinesli partyzáni KCK/PKK, kteří toto území kontrolují, zcela jiné chápání věci. Teď v šedesáti až sedmdesáti vesnicích, kde je vliv partyzánů dost silný, začali obyvatelé organizovat demokratická pléna, jichž se účastní i ženy. Lidé se začali učit sebeorganizování a rozhodování založeném na specifických demokratických procedurách.

Ve výsledku máme velmi rozporuplnou situaci. Region ovládaný Demokratickou stranou Kurdistánu a Vlasteneckým svazem Kurdistánu nemá ani základní prvky obvyklé západní zastupitelské demokracie, a v regionu kontrolovaném PKK se šíří prvky demokratického konfederalismu.

Politický vývoj v Iráckém Kurdistánu ukazuje, jak je i v utiskované kultuře nezbytná organizovanost zdola, založená na principech demokracie. Kurdům příliš nepomůže, když budou mít vlastní stát, nebo dokonce autonomii, pokud bude v politických strukturách a v procesu přijímání rozhodnutí chybět demokracie, participace, tolerance a ekologická orientace.

Co se stane, když se lidové rozhodnutí dostane do rozporu s jedním ze čtyř národních států?

Kurdské osvobozenecké hnutí nemá nic proti existujícím státním hranicím a nechce je měnit. Současně hnutí očekává připravenost ze strany státu respektovat všechna rozhodnutí obyvatelstva. Hnutí mluví o dvou vládách: státu a obyvatelstvu. V demokratickém konfederalismu se dva různé regiony sousedících států mohou sblížit, například v otázkách kultury, vzdělávání, ekonomiky, bez zpochybňování existujících států. V systému demokratického konfederalismu by si Kurdové z různých států nebo jakákoli jiná utiskovaná kultura ve více než dvou státech mohli být po těch desetiletích rozdělení konečně bližší. Tento aspekt ještě není dobře definován a potřebuje další hlubší zkoumání.

Co si hnutí myslí o Blízkém východě?

Kurdské osvobozenecké hnutí doporučuje demokratický konfederalismus všem zemím a kulturám Blízkého východu jako vhodnější pro tento region než existující centralizované, polodecentralizované nebo totalitářské politické struktury. Před založením národních států ve 20. století na Blízkém východě nemohly struktury zcela kontrolovat společnost a různé oblasti měly určité svobody a samosprávu. Převládala tu kmenová organizace. V těchto regionech jsou ještě stále silné místní sociální struktury a odolávají vlivu státu.

Navíc je na Blízkém východě kulturní rozmanitost tak velká, že společnost organizovaná na principech komunalismu může toto bohatství lépe uchopit. Umožní etnickým a náboženským nedominantním skupinám, aby se organizovaly a značně dynamizovaly kulturní rozmanitost. Struktury přímé demokracie tu také mohou mít smysl: v nedávných povstáních v mnoha zemích se zrodila nebo zesílila nová demokratická hnutí. Chtěli bychom vyvrátit výmysly o neschopnosti Arabů a dalších populací myslet demokraticky.

Rozhovor probíhal 14. dubna a 20. září 2011.
Zdroj: http://new-compass.net/node/266;
překlad -ed-

AMSTERDAMSKÝ MEZINÁRODNÍ SJEZD ANARCHISTŮ

ALEXANDRE SKIRDA

Letos uplynulo 110 let od konání důležitého mezinárodního anarchistického sjezdu, který mimo jiné umožnil probrat nevyřešené otázky anarchistického hnutí, například vztah anarchistů k revolučnímu syndikalismu. Sjezd odkryl vnitřní diferenciaci hnutí, ovšem jeho konkrétní výsledky zůstaly pro praxi omezené. Možná i proto se v dalších letech podobné akce nekonaly.

V roce 1906 Anarchistická komunistická federace Holandska a Anarchistická komunistická skupina Belgie iniciovaly mezinárodní sjezd. Ta první se ujala organizace sjezdu, který měl trvat celý týden, ta druhá zveřejnila za redakce Henriho Fusse pět čísel *Bulletinu Anarchistické internacionály*, jejichž cílem bylo připravit jednání sjezdu a informovat o předložených referátech.

Sjezdu v srpnu 1907 se účastnilo asi 60 až 80 nezávislých delegátů nebo reprezentantů anarchistických federací různých zemí. Nejvíce jich bylo z pořádající země a těch sousedních, tedy Belgie a Německa. K nejznámějším účastníkům patřil Errico Malatesta, Luigi Fabbri (Itálie), Emma Goldmanová (USA), Nikolaj Rogdajev a Vladimír Zabrežněv (Rusko), Christiaan Cornélissen a Ferdinand Domela Nieuwenhuis (Holandsko), Henri Fuss, Georges Thonar a Émile Chapelier (Belgie), Rudolf Rocker a Alexandr Šapiro (Federace židovských anarchistů Londýna). Francouzská delegace byla početně omezená, protože mnoho Francouzů bylo proti organizování sjezdů, ať už mimořádných nebo jakýchkoli jiných. Přes to všechno se účastnili anarchosyndikalisté z CGT Pierre Monatte, Benoît Broutchoux, René de Marmande a Amédée Dunois (jako představitel románské části Švýcarska, přestože byl momentálně Pařížanem). Pierre Ramus (Rakousko), ovšem žijící v Londýně, se účastnil také. Raphaël Friedeberg přijel v čele velké německé delegace. Anarchisté pocházející z Čech (Karel Vohryzek), Polska, Bulharska, Srbska a Argentiny dodali sjezdu svou přítomností jednoznačný mezinárodní a reprezentativní charakter. I když sčítání hlasů bylo opravdu zajímavé, bylo dosaženo shody v tom, že rozhodnutí přijatá většinou nebudou mít závazný charakter ani pro většinu, ani pro menšinu, tak jak to odpovídalo silným tradicím v anarchistickém hnutí.

Tento sjezd byl v pořadí čtvrtý po socialistických sjezdech v Curychu (1893), Londýně (1896) a zakázaném sjezdu v Paříži (1900). Jako čistě anarchistický ho lze považovat za druhý po londýnské konferenci v roce 1881, kde bylo přijato usnesení o škodlivé propagandě činem. Jeho neveřejný úkol spočíval v poučení z dané situace a v odstranění nepříznivých důsledků. Přijatý program tuto obavu odráží: „1. Anarchismus a syndikalismus; 2. Generální stávka a politická stávka; 3. Anarchismus a organizace; 4. Antimilitarismus jako taktika anarchismu; 5. Integrální výchova dětí; 6. Sdružování výrobců a anarchismus; 7. Revoluce v Rusku; 8. Alkoholismus a anarchismus; 9. Současná literatura a anarchismus; 10. Anarchisté a celosvětový jazyk; 11. Anarchismus a náboženství; 12. Anarchismus jako individuální život a jednání.“ A ještě čtyři otázky, ponechané pro stoupence mezinárodních vztahů, měly být projednány na dvou posledních uzavřených zasedáních: „1. Organizace anarchistické internacionály; 2. Sestavení textu deklarace principů anarchokomunismu; 3. Vytvoření mezinárodního zpravodaje; 4. Cíl nové internacionály.“

Setkání při zahájení sjezdu se účastnilo asi tisíc lidí, kteří zazpívali Internacionálu. Jako první vystoupil Raphaël Friedeberg. Pustil se tvrdě do německé sociální demokracie a jejího jediného prostředku působení – „zhoubného parlamentarismu“. Proti němu postavil přímou akci ve všech jejích formách a neustálou propagaci myšlenky generální revoluční stávky. Po něm vystoupilo deset dalších řečníků, mezi nimiž byli Malatesta, Emma Goldmanová, Rogdajev, Pierre Ramus a Christiaan Cornelissen.

Druhý den, 26. srpna 1907, přešel sjezd k referátům o stavu anarchistického hnutí v různých zemích. Tři sta lidí, včetně delegátů, se účastnilo večerního zasedání, které zakončil referátem o činnosti v Anglii Karl Walter. Příští den zvolili účastníci sjezdu předsedu zasedání a jeho dva pomocníky a poté dostal slovo Amédée Dunois ohledně základní otázky organizace. Začal tím, že zhodnotil negativní vztah velké části anarchistů k organizaci jako v dané chvíli zastaralý. Dříve by stoupence takového postoje mohli podezřívat z „reakčních postranních úmyslů a autoritářských spádů“. Dospělo se k názoru, že „individuální iniciativa“, obecně dostačující, popírala realitu třídního boje změněného v „protiklad názorů, ke kterému se právě připravovala propaganda individua“. Přesně kvůli tomu ztratil anarchismus „pevnou půdu reality a praktické činnosti a ocitl se na pustých březích individualismu“. Organizace se chápala pouze jako „nevyhnutelně utiskující jedince“ a jakákoli kolektivní činnost se systematicky odmítala. Ve Francii došlo v tomto ohledu k vývoji: první místo teď zaujímali syndikalisté a antimilitaristé. Anarchismus se tak stal „revoluční teorií, konkrétním programem sociální reorganizace, nejdokonalejším teoretickým vyjádřením tendencí proletářského hnutí“, a přestal být „nejvyšším rozvojem buržoazního individualismu“. Dunois ho dokonce definoval jako „integrální federalismus, především sjednocovací“.

Řečník odmítl individualistický argument proti organizaci: „není jasné, jak by mohla anarchistická organizace škodit individuálnímu rozvoji svých členů. Opravdu tam nikoho nenutili vstupovat, a přesně tak se nikdo nezavazuje z ní vystoupit.“ Podle něj tento argument neobstojí ve vážné diskusi, protože by se obrátil i proti jakékoli formě společenství. Připomínky syndikalistů jsou podle něj spíš oprávněné. Existence dělnického hnutí ve Francii se silnou revoluční orientací představuje „důležitý fakt, který stojí za riziko, že se případně udělá chyba, nebo dokonce ztroskotá nějaký pokus anarchistické organizace“. Opravdu oproti „názorovým skupinkám, těm malým kapličkám, kam mají přístup jen věřící, u odborové organizace neztrácíme naději na to, že přitáhne do svého pružného a pohyblivého rámce celý proletariát“. Proto je místo anarchistů tam, aby se nevzdalovali lidu, tomuto „nepostradatelnému motoru jakékoli revoluce“. Ledaže by, tak jako sociální demokraté, měli „zájmy, které chtějí stvrdit, odlišné od zájmů proletariátu – zájmy stranické, sektářské nebo skupinové“! Copak nespočívá role anarchistů v tom, aby šli vstříc proletariátu, nikoli aby si naopak žili vlastní život, copak nespočívá v tom, aby „vybojovali důvěru proletariátu a povzbuzovali ho slovem i příkladem ke vzdoru, ke vzpouře, k revoluci“? Poté Dunois navrhl, aby byla tato otázka vyřešena, a zdůraznil, že role anarchistů, kteří „berou v úvahu, že jsou nejpřednější, nejodvážnější a nejméně předsudečnou frakcí tohoto zápasícího a v odborech organizovaného proletariátu, spočívá v tom, aby byli vždy po jeho boku a spolu s ním bojovali ve stejných bitvách“. Aby anarchisté zůstali věrni této misi vychovatelů a inspirátorů dělnické třídy, musí se o to víc sjednocovat mezi sebou, čímž „dodají své odborové činnosti maximum síly a návaznosti“. Čím silnější budou – a silnými se stanou, jen když se sjednotí –, tím „silnější bude i ideový vliv, který můžeme mít na dělnické hnutí“.

Mohou se ale spokojit s tímto úkolem výchovy bojovníků? Omezit se na to, aby „podporovali revolučního ducha, pomáhali dělníkům lépe poznat sebe sama a navzájem se setkávali“? Neměli by mít „svoje vlastní aktivity a realizovat je bezprostředně“? Na tyto

otázky odpověděl kladně a navrhl přesné vymezení role aktivní revoluční menšiny: „Sociální revoluce může být jen dílem mas. Ale každou revoluci nevyhnutelně provázejí aktivity, které svým charakterem – někdy technicky – mohou být činem i jen malého počtu, té nejodvážnější a nejtvořivější části proletariátu v hnutí. V každé čtvrti, v každém městě, v každém kraji by naše skupiny zformovaly v revoluční době dostatečné množství menších bojových organizací určených k uskutečnění zvláštních a nelehkých úkolů, k nimž základní masa nejčastěji není způsobilá."

Když to Dunois říkal, měl na mysli fakt, že skupiny ideově blízkých lidí, kteří dobře znají jeden druhého a navzájem si důvěřují, jsou schopny mnohem lépe realizovat smělé a rozhodné činy, jež nejsou v silách spontánně jednající masy. Přitom ani trochu nemění vůli této masy, aniž by si to mohla uvědomit. Nicméně ukazuje, že anarchistická propaganda je hlavním a stálým cílem činnosti skupiny, jak v teoretické, tak praktické rovině, činnosti, která se dosud realizovala individuálně. Nyní je třeba, aby se zajistilo její kolektivní a důsledné plnění. Ve Francii zůstává bez ohledu na velké množství anarchistů hlavní překážkou absence vzájemného pochopení a organizovanosti. Je nutné, aby anarchistické hnutí sjednotilo „všechny síly, které dosud bojovaly izolovaně". Vyroste ze společného jednání anarchistů, z jejich „dohodnuté, koordinované činnosti. Není nutné mluvit o tom, že anarchistická organizace zjevně nepotřebuje aspirovat na to, aby spojila všechny, kteří vyjadřují, a často bez jasného východiska, svou náklonnost myšlence anarchie. Stačilo by sjednotit kolem programu praktické činnosti všechny soudruhy, sdílející naše principy a přející si pracovat s námi."

Toto vystoupení Amédée Dunoise se nám jeví jako klíčové. Je prostoupeno současně nejlepším bakuninským duchem a obsahuje přesné a jasné pojetí úkolů kladených na revoluční anarchisty. Někteří účastníci amsterdamského sjezdu tento názor plně nesdíleli, jak je zřejmé z následujících vystoupení. Georges Thonar odmítl samostatný příspěvek a připojil se bez výhrad k tomu, co řekl Dunois, řekl ovšem, že je proti všemu tomu hlasování, a navrhl sjezdu, aby se ztotožnil s jeho názorem. Takový rozporuplný postoj vyvolal bouřlivou reakci. Malatesta se okamžitě postavil za hlasování, protože v něm neviděl nic odsouzeníhodného. Podpořil ho Monatte, který neviděl v hlasování, jež nelze nijak zaměňovat s parlamentním nebo tajným hlasováním, nic protianarchistického (jinak řečeno autoritářského). V odborech se hlasování používá kdykoli a skutečně na něm není nic, co by odporovalo principům anarchismu. Vyjádřil se proti „soudruhům, kteří mají při jakémkoli, dokonce i malicherném důvodu potřebu otvírat principiální otázky".

Christiaan Cornelissen se domníval, že hlasování by bylo odsouzeníhodné jen tehdy, pokud by bylo závazné pro menšinu. René de Marmande tento názor plně podpořil a diskuse se uklidnila. Poté vystoupil individualista Hynan Croiset proti Dunoisovi: řekl, že se domnívá, že anarchie je proti jakémukoli organizovanému systému, protože jeho „nutným výsledkem je vždy větší či menší omezení svobody individua", a kvůli „zbytečnému ambicióznímu úsilí stát se praktickými" se anarchisté ocitli na šikmé ploše a sklouzávají směrem k organizaci (!?). Anarchistické myšlenky si podle Croiseta musí „uchovat někdejší čistotu, nikoli směřovat k větší praktičnosti". Tato karikaturní poznámka nenašla odezvu. Siegfried Nacht ve svém vystoupení podpořil Dunoise a hájil akci jako jediný prostředek, který dokáže vychovávat lid a dodá mu „revoluční mentalitu". Přesto poskytl všetečný výklad role mas v blížící se revoluci, které označil za „pěchotní vojska revoluční armády", když se budou anarchistické skupiny „specializovat na technické úkoly a dají dohromady její artilerii". Žel nepřipomněl ani štáb, ani kavalerii (které bylo souzeno sehrát významnou, ne-li hlavní roli v mexické a ruské revoluci). Další řečníci se k Dunoisovu vystoupení postavili zdrženlivě, ale oponovali mu. Goldmanová řekla, že „v principu se k organizování staví kladně", ale má obavy z možné „výlučnosti" a požaduje úctu k individuální autonomii, základnímu principu anarchie. Uznává organizaci za jediné podmínky: aby byla „založena na absolutním respektu ke všem individuálním iniciativám a nebránila jejich činnosti a rozvoji". Upozorněme na nevhodnost slova „všech", zdroje všech možných a představitelných nejasností, kterých si zřejmě Emma Goldmanová nevšimla.

Pozice, kterou zaujal Dunois, pravděpodobně uvedla odpůrce organizace do rozpaků, ale rozpor zůstal a úkolu odkrýt ho se zhostil Errico Malatesta. Ve snaze o jeho zmírnění se pokusil vysvětlit názorový rozdíl výrazovým nedorozuměním ohledně otázky organizovanosti, s jejíž podstatou podle něj všichni souhlasí. Všichni anarchisté bez ohledu na různé tendence jsou podle něj do jisté míry „individualisté". Ale opak má k pravdě daleko. První kategorie zahrnuje ty, kteří „požadují pro každou lidskou individualitu, svou nebo jinou, právo na integrální rozvoj". Druhá kategorie zahrnuje ty, kteří „myslí pouze na vlastní individualitu a bez váhání jsou vždy připraveni přinést jí za oběť tu cizí. K těm patří i car vší Rusi."

Malatesta pokračoval argumentací proti takto chápanému individualismu. Označil za „obrovský nonsens" Ibsenovo tvrzení, že „nejsilnější člověk na světě je ten, kdo je nejosamělejší", protože jedince osvobozuje a „umožňuje mu rozvíjet své schopnosti nikoli osamocení, ale společnost". I když je spolupráce nezbytná, domnívá se, že společnost musí jednotlivcům, kteří se k ní přidají, ponechat plnou autonomii a federace musí přiznat stejnou autonomii skupinám. Vyslovil se pro založení orgánů, které by vyjadřovaly názor skupin, nikoli jednotlivců, neboť tak se v nich mohou střetávat všechny názory. Je třeba se dohodnout na důvodu moci a autoritářství, ale jestliže jde o moc „ryze morální, jejímž zdrojem bude zkušenost, rozum a talent, ať jsme sebevíc anarchisté, není mezi námi nikdo, kdo by takovou moc nerespektoval".

Malatesta zakončil své vystoupení poučkou: mluvíme-li o „organizátorech", o federalistech nebo individualistech, odpůrcích jakékoli organizace, neodlišuje je údajné autoritářství, protože ti první by měli výbor a přijímali rozhodnutí, a ti poslední autoritářství mnoha skupin, v nichž se halasně vyhlašuje „absolutní svoboda individua", ale zejména to, že „nic nebo skoro nic nedělají". Z toho vyvozuje, že „slova rozdělují, ale činy spojují. Je čas společně se pustit do práce, abychom zrealizovali skutečný vliv na sociální dění… Snažme se, aby se anarchistická internacionála stala skutečností. Abychom byli schopni rychle vyzvat všechny soudruhy k boji proti reakci, abychom v potřebném okamžiku vykonali čin revoluční iniciativy, je zapotřebí, aby naše internacionála existovala!"

Diskuse se obnovila na sedmém zasedání sjezdu, dopoledne 28. srpna. Různí mluvčí zopakovali a upřesnili některé podrobnosti Malatestova vystoupení, poté přešli k hlasování o Dunoisově návrhu s úpravami Emmy Goldmanové ohledně individuální iniciativy a úpravami Errica Malatesty a Karla Vohryzka k předpokládané organizační formě. Druhý návrh, Ramusův, sehrál v jistém smyslu dvojí úlohu. Dostal pouze 13 hlasů pro a 17 proti, všichni ostatní se zdrželi hlasování. Dunoisův návrh byl přijat 46 hlasy proti jednomu. Bylo to posvěcení anarchismu jako sociální teorie, nikoli jako filozofie individua. Znamenalo důležitou etapu v historii hnutí, proto ho uvedeme v plném znění:

„Anarchisté, kteří se sešli v Amsterdamu 27. srpna 1907, se domnívají: že myšlenky anarchie a organizace vůbec nejsou neslučitelné, jak se občas soudí, navzájem se doplňují a vyjasňují, protože samotný princip anarchie spočívá ve svobodné organizaci výrobců; že individuální konání, ať by bylo sebedůležitější, nemůže nahradit chybějící kolektivní akce koordinovaného hnutí; (doplněk Emmy Goldmanové: ale ani kolektivní akce nemůže nahradit chybějící individuální iniciativu); že organizace bojujících sil zajistí novou vlnu agitace a může urychlit pronikání idejí federalismu a revoluce do třídy pracujících; že dělnická organizace založená na jednotě zájmů nevylučuje organizaci založenou na jednotě tužeb a idejí; a zastávají názor, že soudruzi ze všech zemí musí učinit tématem dne založení anarchistických skupin a federace z už existujících skupin.

(Doplněk Vohryzka a Malatesty:)

Anarchistická federace je asociací skupin a jednotlivců, v níž nikdo nemůže vnucovat svou vůli jiným a omezovat iniciativu jiných. Ve vztahu k současné společnosti má za cíl změnit všechny morální a ekonomické podmínky a v tomto smyslu podporuje boj všemi adekvátními prostředky."

Poslední doplněk nepřinesl nic nového a omezoval se na obecná konstatování, což nebylo pro Malatestu typické. Nejspíš k němu přidal svůj podpis jako laskavost Vohryzkovi a aby dostal diskusi ze slepé uličky.

I tak je rezoluce o anarchistické federaci historickou událostí a jeden z anarchistických textů té doby říká: „Naši protivníci sociální demokraté se více nemohou odvolávat na naši dávnou nenávist k jakémukoli druhu organizace, aby nás vyháněli ze socialismu bez potřeby dalších obvinění. Legendární individualismus anarchistů byl veřejně přemožen v Amsterdamu samotnými anarchisty a veškerá zlomyslnost některých našich nepřátel ho nemůže vzkřísit."

Osmé zasedání, které proběhlo téhož dne odpoledne, bylo uzavřené pro publikum a novináře. Na programu byla otázka praktické organizace internacionály. Po mnoha marných vystoupeních, například Emmy Goldmanové, která navrhla jako jediný způsob kontaktu zpravodaj namísto předpokládaného mezinárodního korespondenčního výboru složeného z pěti členů, se všichni shodli na založení takového výboru. V jeho kompetenci bylo vytvoření mezinárodního archivu dostupného všem soudruhům, podpora vztahů s anarchisty různých zemí pří-

mo nebo prostřednictvím tří soudruhů zvolených federacemi nebo skupinami ze zainteresovaných zemí. Jednotlivci mohli vstupovat do internacionály za podmínky, že to schválí jedna organizace, samotný výbor nebo soudruzi, které výbor zná. Návrh Emmy Goldmanové na založení zpravodaje dostal jen čtyři hlasy. Jako sídlo výboru byl určen Londýn. Zvolenými členy byli Errico Malatesta (bez ohledu na protesty!), Rudolf Rocker a Jean Wilquet (oba z Německa), Alexandr Šapiro a John Turner (který na sjezdu nebyl!).

Podle tohoto konkrétního výsledku organizační hora, tak pracně vybudovaná během sjezdu, porodila myš: daný výbor vypadá čistě formálně a jeho role také. Bude vykonávat nějakou práci do roku 1911 a poté zmizí z politické scény.

Malatesta, patřící mezi nejstarší zastánce organizace a kolektivních aktivit, přivítal založení internacionály „jako potvrzení snahy o solidaritu a společný boj". Vytvoření výboru se mu zdálo „méně důležité". Podle něj bylo nejdůležitější „přání bojovat společně a úmysl podporovat vzájemné vztahy, aby nebylo třeba hledat se navzájem, až nastoupí chvíle činu, protože bychom riskovali, že taková chvíle nastane dříve, než se najdeme".

Po ostrém předkrmu ve formě otázky organizace přistoupil sjezd k hlavnímu chodu dne: vztahům mezi revolučním syndikalismem a anarchismem. Deváté zasedání večer 28. srpna začalo v přeplněném sále. Jako první si vzal slovo člen výboru CGT Pierre Monatte. Bylo mu tehdy 25 let a byl to už zkušený bojovník dělnického hnutí, dobře obeznámený s odborovou činností. Obecně vysvětlil povahu a cíle revolučního syndikalismu, který se upevnil v protikladu k socialismu, a dokonce i anarchismu ani ne tak díky teoriím, jako spíš svými činy a je ho tak „třeba hledat nikoli v knihách, ale v akcích".

Přesto právě anarchismus nejvíc inspiroval odborové hnutí, právě on „nasměroval dělnické hnutí na revoluční cestu a zpopularizoval myšlenku přímé akce". Syndikalismus zároveň „vrátil anarchismu vědomí jeho dělnických kořenů". Tyto dva směry se nejlépe projevily v CGT, což přineslo „ten největší užitek oběma". Monatte obsáhle vysvětlil, co je CGT, v čem spočívá její činnost, její fungování, její zvláštní místo v mezinárodním dělnickém hnutí. Konfederace se dokázala ubránit politickému vměšování i pokusům o zkorumpování ze strany vlády. Její hlavní zbraní je přímá akce, tedy „jednat samostatně, spoléhat jen na sebe", v linii První internacionály. Vyjmenoval různé formy tohoto boje: stávka, sabotáž, bojkot atd. a hlavní revoluční prostředek – generální stávku. Syndikalismus oživil revolučního ducha, který zmizel v řečnění nebo – což je ještě horší – ve vládě a v ministerstvech na straně jedné, a v revolucionaření anarchistů „velkolepě ukrytých se svými filozofickými spekulacemi ve věži ze slonoviny" na straně druhé. „A tak je důležité, aby byla odborová zkušenost francouzského proletariátu k dispozici proletářům všech zemí." Tento úkol podle Monatta přísluší anarchistům všude tam, kde je dělnické hnutí. Právě tak se může třídní boj rozvíjet „v celé své síle a mít maximální účinek". Připomněl známou Amienskou chartu o „soběstačném syndikalismu", někdy nesprávně pochopenou některými anarchisty, jejíž smysl se redukuje na to, že „dělnická třída dospěla, snaží se stát soběstačnou a už na nikoho nedelegovat vlastní osvobození". Který anarchista „by mohl oponovat tak jasně vyjádřené vůli k činu"?

Syndikalismus „se nezastaví u toho, aby sliboval pracujícím ráj na zemi. Navrhuje jim vybojovat tento ráj a ujišťuje je, že jejich akce nikdy nebudou zcela zbytečné. Je školou vůle, energie, užitečných myšlenek. Pro anarchismus, který se dlouho uzavíral do sebe, otevírá nové perspektivy a nové naděje." Monatte tak vyzýval anarchisty, aby se připojili k syndikalismu. Neskrýval, že jsou zde nedokonalosti, které je třeba odstranit, konkrétně tendence jednotlivců „ponechat starost o boj na odborech, na federaci, na konfederaci, požadovat kolektivní sílu ve chvíli, kdy by individuální energie mohla zcela postačovat. My anarchisté neustále zdůrazňujeme svobodu individua, jeho iniciativu a jeho odvahu, a můžeme tak rozhodně reagovat na zhoubnou tendenci neustále používat při řešení malých i velkých problémů kolektivní síly." Odborový byrokratismus se také změnil v problém, ale to vše je možné odstranit nebo napravit „bdělým duchem neustávající kritiky".

Na druhém zasedání dopoledne 29. srpna byly společně posouzeny otázky syndikalismu a generální stávky. Siegfried Nacht vyprovokoval incident, když obvinil individualistu Croiseta z toho, že předchozího večera poskytl buržoazním novinářům z Amsterdamu informaci o neveřejném zasedání, které proběhlo. Účastníky sjezdu to pobouřilo. Croiset si vzal slovo a přiznal tento fakt a vysloužil si výtky kvůli „trestuhodné lehkovážnosti". Většina delegátů čin odsoudila.

Odpolední zasedání začalo diskusí o rezoluci na podporu ruské revoluce, která byla jednohlasně přijata, a pokračovalo se diskusí o Monattově příspěvku. Cornelissen varoval: anarchisté musí podporovat syndikalismus a přímou akci, ale za jedné podmínky – musí být revoluční, pokud jde o jejich cíl, „musí neustále směřovat k přetvoření existující společnosti ve společnost komunistickou a anarchistickou". Na podporu svých tvrzení uvedl příklad amsterdamských a antverpských brusičů diamantů a dělníků v Anglii a USA, kteří používali přímé akce, aby si vybojovali stavovská privilegia. Také vystoupil proti přímé akci namířené vůči modernizaci výrobních prostředků.

Po něm vystoupil na tribunu Errico Malatesta. Za naprostého ticha v sále pokračoval ve sporu s Monattem: řekl, že nesouhlasí s jeho závěrem, podle nějž je „syndikalismus nezbytným a dostatečným prostředkem sociální revoluce", jinými slovy, že „je syndikalismus soběstačný". Je třeba především dělat rozdíl mezi dělnickým hnutím a socialismem: to první je faktem, to druhé doktrínou, systémem. Sám ostatně plně podporuje obojí, na rozdíl od intelektuálních anarchistů, kteří se zavřeli ve zmíněné věži ze slonoviny. Je dokonce pro odbory „široce otevřené pro všechny pracující bez rozdílu názorů, pro absolutně neutrální odbory". Nicméně v nich musí být anarchisté, aby propagovali své ideje a používali je jako prostředek „zjevně nejlepší ze všech prostředků, jimiž disponujeme". Syndikalisté se však snaží změnit tento prostředek v cíl, čímž ohrožují „samotnou existenci anarchismu". A syndikalismus, když se ještě „ozdobí zbytečným přívlastkem revoluční, je a vždy zůstane jen legálním a konzervativním hnutím, které nemá jiný dosažitelný cíl – a to kdoví jestli! – než zlepšení pracovních podmínek". Jako argument pro své tvrzení uvedl příklad velkých severoamerických odborů. Dokud byly slabé, lišily se radikální revolučností. S tím, jak rostl počet jejich členů a jejich bohatství, stali se konzervativními organizacemi, které se starají jen o to, aby jejich členové získali privilegia v továrnách, v dílnách nebo v šachtách, ale mnohem méně o to, aby byli nepřáteli kapitalistických zaměstnavatelů, ne neorganizovaných dělníků", právě těch, které ocejchovali sociální demokraté jako lumpenproletariát a které tím víc bránili anarchisté.

Podle Malatesty je zdrojem chyby Monatta a revolučních syndikalistů „příliš zjednodušená koncepce třídního boje": domnívali se, že se ekonomické zájmy všech pracujících – dělnické třídy – kryjí a že to stačí, aby „pracující vzali do svých rukou obranu vlastních zájmů, čímž budou před zájmy pánů ochráněny zájmy celého proletariátu". Podle něj je to jinak: uvnitř samotné dělnické třídy existuje, tak jako mezi buržoazií, soupeření. Navíc mají někteří pracující blíže k buržoazii než k proletariátu: vedle příkladů, které uvedl Cornelissen, se Malatesta věnoval případu dělníků, kteří užili násilí vůči „žlutým", vystaveným stejnému vykořisťování jako oni! Tady podle nás Malatesta trochu přehání a konkrétně předvádí neznalost třídního boje, ale evidentně chce za každou cenu odsoudit konkurenční aktivity revolučních syndikalistů a každý argument je mu dobrý. Snaží se vyrazit dveře, které ovšem Monatte otevřel, důrazem na nebezpečí placených odborových funkcionářů, jež je srovnatelné s nebezpečím parlamentarismu! Dokonce ani generální stávku nevzal na milost: k ničemu nepovede, pokud nebude provázena povstáním. Ostatně generální stávka je reálná, pouze když je aktivní, tj. když pokračuje práce pro sebe. Na závěr litoval, že mnozí soudruzi se nechají zatáhnout do dělnického hnutí, přestože „ještě jednou – dělnická organizace, stávka, generální stávka, přímá akce, bojkot, sabotáž, a dokonce samotné ozbrojené povstání jsou pouhé prostředky. Cílem je Anarchie!"

Zdá se, že Malatesta buď špatně poslouchal Monattův příspěvek, nebo měl vážné nedostatky ve znalosti skutečného postavení francouzského revolučního syndikalismu, protože jak jím vyjádřená kritika, tak dá se říci neopodstatněná srovnání, která použil, neměla s tématem téměř nic společného. Pustil se do kritiky záměrů pomocí vlastní interpretace tradice internacionalismu i odvoláváním se na velmi abstraktní anarchii. A přesně tak mu odpověděl Henri Fuss, který upřesnil, že „není možné vidět v organizovaném proletariátu pouze úrodnou půdu pro propagandu" a „pouhý prostředek". Teď se třídní boj odehrává na ekonomickém základě a „pryč je doba, kdy spočívala revoluce v tom, aby se obsadilo pár radnic a vyhlásila se z vysokého balkonu nová společnost" (narážka na povstání v Beneventu v roce 1874, kterého se Malatesta účastnil a jež skončilo krachem). „Sociální revoluce, v níž jsme," pokračoval Fuss, „bude spočívat v expropriaci jedné třídy. V takové chvíli jednota bojujících neznamená jako dříve skupinu stejně smýšlejících, ale profesionální skupinu, dělnický svaz nebo odbory. Odbory jsou orgánem nejvíce přizpůsobeným třídnímu boji. Hlavní je nasměrovat je postupně na všeobecnou vyvlastňovací stávku, a přesně k tomu vyzýváme pracující všech zemí."

Francouz Benoît Broutchoux, aktivista dělnického anarchistického hnutí, který prošel tvrdou školou boje horníků na severu, také vystoupil s protestem a kategoricky odmítl Malatestovu teorii.

Pierre Ramus se také k Malatestovým výhradám nepřipojil. Prostředky přímé akce revolučního syndikalismu jsou anarchistické, takže „syndikalismus je obsažen v anarchismu", ne naopak. Nicméně syndikalismus nemůže být soběstačný, anarchismus je povinen mu dát zbraň k boji, dát mu také filozofii a ideál. Pak se sám stane anarchismem a může být soběstačný. Své vystoupení zakončil následujícím vyznáním: „Buďme především a nejvíc ze všeho anarchisty a potom buďme syndikalisty. Ne naopak!"

Monattova odpověď byla jednoznačná: v „tvrdé kritice" od Malatesty, namířené proti novým revolučním koncepcím, „slyšel hlas dávné minulosti". Proti těmto novým koncepcím, „jejichž realismus Malatestu děsí, postavil ve výsledku pouze staré ideje blanquismu, který se utěšoval myšlenkou na obnovu světa prostřednictvím triumfálního ozbrojeného povstání". Odmítl výčitky o revolučním minimalismu a tvrdil: „... náš anarchismus je stejný jako váš, a my se tím spíš nechystáme složit náš prapor." Jestliže praxe syndikalismu v některých zemích vedla k „chybám a vybočením z cesty, poskytla zkušenost, která nám umožní je neopakovat. A jestliže by se namísto povýšené kritiky minulých, současných nebo dokonce budoucích hříchů syndikalismu anarchisté rozhodli pro těsnější spolupráci s ním, nebezpečí, která se v něm skrývají, by byla odstraněna navždy!"

Nicméně kouzlo bylo pryč: vyjádřený nesouhlas zanechal zřejmou stopu na celém hnutí a mezi oběma stranami vznikla hluboká propast. Diskuse byla uzavřena a na třináctém zasedání v pátek 30. srpna proběhlo hlasování ke čtyřem rezolucím, které byly nakonec přijaty naprostou většinou hlasů bez ohledu na některé obsažené rozpory. První byla rezoluce Cornelissena, Vohryzka a Malatesty, kterou podpořili Rogdajev, Emma Goldmanová, Wilquet, de Marmande a Knotek, a byla přijata třiatřiceti hlasy proti deseti. Byla samozřejmě příznivá vůči odborům a současně vůči „bojovým organizacím v třídním boji za zlepšení pracovních podmínek, a vůči svazům výrobců schopným pomáhat věci změny kapitalistické společnosti ve společnost anarchokomunistickou". Omezení přicházelo v souvislosti s „úkolem anarchistů, který spočíval v tom, aby vnášeli do těchto organizací revoluční prvek, propagovali a podporovali jen takové formy a podoby přímé akce (stávky, sabotáže, bojkoty atd.), které mají samy o sobě revoluční charakter a směřují ke společenské změně", a v souvislosti s faktem, že anarchisté „považují odborové hnutí a generální stávku za silné revoluční prostředky, ne za náhradu revoluce", že se domnívají, že „zničení kapitalistické společnosti, postavené na moci, se může uskutečnit jen cestou ozbrojeného povstání a násilnou expropriací, a že kvůli užívání více nebo méně velké stávky a kvůli odborovému hnutí nesmíme zapomínat na přímější prostředky boje proti ozbrojené síle vlád".

Znamenalo to, že velmi těžkému boji, který vedla CGT proti armádě a policii, jež tehdy použila francouzská vláda k rozhánění a krvavému potlačování stávek a hnutí, se tu nepřikládal zvláštní význam. Autoři rezoluce se postavili do role kazatelů a učitelů revoluce vůči proletářům, kteří se zapojili do boje v rámci uvědomělé a aktivní menšiny, jíž byla CGT.

Druhá rezoluce, předložená německým delegátem Friedebergem, byla ještě větším krokem zpět: striktně oddělovala třídní boj a osvobození proletariátu a ideje a touhy anarchismu, který „usiluje přeskočením bezprostředních tužeb tříd o morální a ekonomické osvobození lidské osobnosti, o vytvoření prostředí bez moci, nikoli o novou moc, moc většiny nad menšinou". Je v ní podivný amalgám marxistického socialistického parlamentarismu, korporativního odborového hnutí a stávky za politická práva, bez jakéhokoli vztahu k věci a bez předchozí diskuse. Na konci rezoluce se mluví o anarchistickém duchu, který „může proniknout do odborového hnutí a vést ho ke společnosti zbavené veškeré moci". Byla přijata šestatřiceti hlasy proti šesti.

Rezoluce Amédée Dunoise spolupodepsaná Monattem, Fussem, Nachtem, Fabbrim a K. Walterem připomínala skutečný třídní boj pracujících mas, jehož hlavním a specifickým orgánem byla odborové organizace, která je povolána změnit se ve skupinu výrobců a stát se v „současné společnosti živým výhonkem budoucí společnosti". Rezoluce vyzývala „soudruhy ve všech zemích, aniž by pouštěla ze zřetele, že anarchistický boj neprobíhá pouze v rámci odborů, aby se aktivně zapojovali do nezávislého hnutí dělnické třídy a šířili v odborových organizacích ideje vzpoury, osobní iniciativy a solidarity, které jsou podstatou anarchismu". Byla přijata 28 hlasy proti sedmi a doplněna rezolucí Nachta a Monatta, spolupodepsanou stejnými lidmi, o všeobecné vyvlastňovací stávce, která je chápána jako „skvělý podnětný prostředek pro organizaci ducha vzpoury v současné společnosti a jako forma, jíž se může uskutečnit osvobození proletariátu". Nemá nic společného s politickou stávkou a představuje hlavní cestu vedoucí ke „zničení existující společnosti a k expropriaci výrobních prostředků a produktů". Obsahem tak rezoluce mířila proti Malatestovým varováním, proti jeho povstalecké taktice a požadavku chápat generální stávku jako omezenou pouze na zájmy dělnické třídy. Přesto byla schválena 25 hlasy.

Podle následujícího programu navrhla Emma Goldmanová rezoluci na podporu „aktu vzpoury jak individua, tak masové". Bylo to ovšem možné chápat různě: jako souhlas s individuálními nebo teroristickými atentáty, nebo s povstaleckými vystoupeními, a pochopeno to bylo právě jako obrození zhoubné propagandy činem a neproběhla žádná diskuse, která by tento zmatek objasnila. Rezoluce byla rychle přijata většinou hlasů. Sjezd měl skutečně časové zpoždění oproti původnímu programu a nebyl čas důsledně probírat smysl slov. Bylo přijato rozhodnutí probrat protiválečnou otázku na Antimilitaristickém kongresu, který se měl konat poblíž ve stejné době. K následujícímu tématu o alkoholismu a anarchismu měl referát profesor Van Ree. Ostře vystoupil nejen proti nadměrnému pití alkoholu, ale dokonce i proti mírnému požívání „nezávadných" nápojů. Diskuse byla odložena na pozdější dobu, nejspíš aby se přítomní mohli skleničkou zotavit z tolika emocí a aby lépe promysleli toto téma!

Téma výrobních asociací a anarchismu bylo krátce představeno Holanďanem Samsonem, který mluvil o své podpoře výrobních družstev a anarchistických kolonií, jež mohou být užitečné pro pracující při jejich osvobozování. O problému integrální výchovy dětí pojednal de Marmande a došel k závěru, že burzy práce a dělnické svazy jsou ze všech nejvhodnější k tomu, aby určovaly charakter výchovy dětí pracujících. Protože E. Armand a Mauricius, kteří měli představit téma anarchismu jako života a jako individuální aktivity, nebyli přítomni, ponechalo se stranou. K alkoholismu, výrobním svazům a esperantu nebylo navrženo hlasování pro nedostatek času na jejich prodiskutování. Errico Malatesta pronesl závěrečné slovo na 27. a posledním zasedání tohoto sjezdu v sobotu 31. srpna. Vyjádřil spokojenost z konání sjezdu, který „otevřel cestu k plodnému sjednocení... Jistěže se mezi námi objevily názorové rozdíly, ale ty se týkaly druhořadých otázek. Všichni jsme došli ke shodě při potvrzení hlavních principů." A vyzval soudruhy, aby pracovali na propagaci a organizaci „s ještě větší rozhodností a energií než jindy".

„Tato zvučná slova se setkala" s bouřlivým potleskem. „Tváře zářily radostí" (jak se píše ve zprávě) a všichni vestoje zazpívali Internacionálu.

Revoluční syndikalisté, kteří se účastnili sjezdu, uspořádali dvě setkání, aby vytvořili tiskovou kancelář k propojení různých mezinárodních odborových organizací do doby, než bude fungovat „praktický internacionalismus k podpoře nejužší solidarity" (Dunois).

Tak tedy proběhl důležitý mezinárodní anarchistický sjezd. Důležitý v mnoha ohledech – byl prvním sjezdem po Londýnské konferenci v roce 1881 a umožnil probrat nevyřešené otázky anarchistického hnutí, zejména ty, které se týkaly organizace a revolučního syndikalismu. Určil jeho sociální praxi a ukázal vnitřní diferenciaci. Díky sjezdu se uskutečnilo setkání mezinárodních aktivistů, kteří se dosud znali jen podle jména a kteří tak mohli otevřeně konfrontovat své různé praktické přístupy. Naopak konkrétní výsledky sjezdu zůstaly omezené, protože navázaná spojenectví byla poměrně slabá a žádná z přijatých rezolucí neotevírala společné praktické perspektivy. Tato okolnost vysvětluje, proč se během dlouhých let nepořádaly žádné další sjezdy. V této době před rokem 1914, kdy už začaly být mezinárodní kontakty nezbytné kvůli odvrácení nebezpečí války, jež se rýsovala na horizontu, byly organizace a většina aktivistů pohlceny každodenní prací ve vlastní zemi.

Originál: Alexandre Skirda, Le Congrès anarchiste international d'Amsterdam (1907), in *Autonomie individuelle et force collective: les anarchistes et l'organisation de Proudhon à nos jours*, Spartacus, Paris 1987, s. 79–92. Překlad Modche a Rézi.

ANARCHISMUS A NACIONALISMUS

VADIM DAMIER

Většina současných anarchistů se drží pozice krajního a důsledného internacionalismu. Tvrdě kritizují instituci národního státu a odmítají existenci národních zájmů. Nejčastěji se negativně vztahují také k národně osvobozeneckým hnutím a vidí v nich především tendenci k vytvoření nového státu, tedy dalšího prostředku útlaku obyvatelstva.

Pro anarchistické myšlení lze jako charakteristické chápat následující názory z Deklarace principů anarchosyndikalistické internacionály Mezinárodní asociace pracujících (IWA): „Revoluční syndikalismus odmítá všechny uměle vytvořené politické a národní hranice a prohlašuje, že takzvaný nacionalismus je pouhým náboženstvím současného státu, za nímž se skrývají materiální zájmy bohatých vrstev. Revoluční syndikalismus připouští pouze existenci regionálních a národních odlišností, které mají ekonomický charakter a jejichž produktem se stává hierarchie, privilegia a útlak jakéhokoli druhu (motivovaný sexuální orientací, rasou, pohlavím nebo jakýmikoli jinými domnělými či reálnými rozdíly), a požaduje pro každou skupinu právo na sebeurčení v solidární shodě se všemi jinými asociacemi stejného druhu.“[1]

Pokud bychom ovšem posuzovali anarchistický internacionalismus historicky, znamená to vzít v úvahu, že zdaleka nevznikl najednou a národní otázka byla mezi anarchisty dlouho předmětem sporů.

Lze vycházet z faktu, že chápání internacionalismu v současném smyslu neexistovalo ani v anarchistickém prostředí, ani v obecném povědomí ještě v 19. století. Je známo, že zakladatel anarchismu Michail Bakunin se bez ohledu na negativní vztah k národnímu či jakémukoli jinému státu a ke státnímu vlastenectví zabýval problémem národního osvobození Slovanů, i když vystupoval proti tomu, aby na sebe toto osvobození bralo státní formu. Navíc ve své polemice s Marxem často docházel k úvahám v duchu národní psychologie, což následující generace anarchistů odmítaly.

Anarchisté konce 19. a začátku 20. století se často aktivně účastnili v různých národně osvobozeneckých hnutích. Nemalý počet italských a ruských anarchistů se vydal v letech 1875–1877 na pomoc protiosmanskému povstání v Bosně, přestože je Bakunin odrazoval od „sklonu k Balkánu“ a zdůrazňoval, že „uplatňovat své síly by měli revolucionáři ve vlastní zemi“.[2] V roce 1882 se Errico Malatesta a další italští anarchisté účastnili antiimperialistického povstání Urábího paši v Egyptě.[3] Bulharští anarchisté hráli viditelnou roli v hnutí za osvobození Makedonie z nadvlády Osmanské říše,[4] kubánští anarchisté v boji za nezávislost své země na Španělsku[5] atd.

Motivaci takových angažmá vysvětlil hlavní teoretik anarchismu té doby Petr Kropotkin. „Myslím, že bychom měli,“ psal anarchistce Marii Kornové, „v každém národním hnutí zdůrazňovat otázky lidu spolu s nacionálními. Ale přitom se vyhýbat nacionálním hnutím není nutné. Krátce řečeno je náš názor následující: Chcete svrhnout Rusy, Turky, Angličany? Výborně! Podívejte se na věc obecněji! Mluvte o otázce lidu a vyřešíte tím tu nacionální! I my nenávidíme naše utlačovatele, ale díváme se hlouběji a vidíme utiskovaný lid! Nebudeme vám bránit ani se vám nebudeme vyhýbat, ale zdůrazníme otázku lidu. Ti poctiví z vás nacionalistů budou s námi!“[6]

Je zjevné, že tu nejde o jakoukoli „nacionální ideu“, ale spíš o taktiku účasti v masových společenských hnutích s pokusem dosáhnout radikalizace a jeho sociálně revolučního přesměrování. Protikladnost této pozice se ukázala až později, když v době první světové války Kropotkin a patnáct dalších známých anarchistů z různých zemí podepsalo manifest na podporu Trojdohody. Většina anarchistů světa (Malatesta, Emma Goldmanová a další) reagovali na takové odpadlictví s pohoršením.

Současně s tím mnozí anarchisté už na konci 19. století začali vyjadřovat názory absolutního internacionalismu, odmítat možnost odděleného národního osvobození a vyznávat pouze osvobození sociální. Proto známý kubánský anarchista Enrique Roig San Martín v roce 1890 napsal: „Ano, jsme antipatrioti… Právě proto, že anarchista nemá rád svou vlast, může se považovat za černého, Číňana, Francouze a jakéhokoli obyvatele Země. Právě obyvatelé Země tvoří jeho rodinu, a žádné náboženské nebo jiné rozdíly nemohou ospravedlnit masakry mezi jejími příslušníky.“[7] Trvalá nechuť k jakémukoli nacionalismu včetně nacionalismu utlačovaných národů jindy anarchisty vedla dokonce k neúčasti ve vystoupeních proti šovinistické politice vládnoucích kruhů. Například zdaleka ne všichni francouzští anarchisté se zapojovali do protestů proti Dreyfusovu případu s tím, že je zajímají pouze sociální problémy.

Nezřídka anarchisté stavěli proti nacionálnímu principu spojenému se státem princip regionální, založený na zeměpisných nebo kulturních kritériích. Tak se anarchistické a anarchosyndikalistické organizace Španělska a Latinské Ameriky často označovaly nikoli za národní, ale regionální sekce a Iberská anarchistická federace FAI založená v roce 1927 sjednotila stoupence bezvládí ze Španělska i Portugalska. Na jazykovém principu byla vytvořena Frankofonní anarchistická federace atd.

První světová válka posílila protinacionalistické nálady u většiny anarchistů. Do meziválečného období patří pokusy přívrženců bezvládí založit a rozvíjet vlastní alternativu „národní myšlenky“. Za nejdůkladnější z nich je třeba považovat práce nejznámějšího německého teoretika anarchosyndikalismu Rudolfa Rockera. Texty, které napsal v této době, se staly základem jeho pozdější knihy *Nacionalismus a kultura*. Ta byla přeložena do většiny evropských jazyků a také do japonštiny a byla oceněna takovými osobnostmi, jako byl Albert Einstein, Bertrand Russell, Lewis Mumford a Thomas Mann.

Podle Rockerovy analýzy, založené na bohatém faktografickém materiálu, je národní uvědomění produktem poměrně nedávné doby. Ve středověku, jak autor uvádí, neexistovalo, protože člověk byl těsně spojen se svým bezprostředním sociálním okolím na straně jedné a s univerzální křesťanskou civilizací na straně druhé. Jen ekonomické a politické změny na konci středověku vedly k přísnému rozdělení sebe a druhých, k růstu egoistického individualismu a k oslabení pocitu solidarity. Předchozí kolektivní struktury byly vystřídány národními. Národní státy vytvořené absolutismem za pomoci zbraní vzaly svévolně pod svou ochranu území různorodá z hlediska kulturního, etnického i jazykového a jejich obyvatelstvo prohlásily za své občany. Rocker kategoricky odmítal názor, že národ je přirozená forma, která vznikla během vývoje společnosti „zdola“. Národ nevytváří stát, ale je vytvořen státem a svévolně ho odstřihuje hranicemi, tvrdil Rocker. „Národ je vždy umělým výsledkem mocensko-politických aspirací“ a národní cítění je čistě psychologický fenomén.

Současně v sobě nesla idea národa původně určitý protiabsolutistický zárodek. Ve Francii 18. století se existence národa spojovala s jeho suverenitou, kterou si údajně uzurpovala monarchie. V tomto kontextu se chápání národa stavělo do protikladu k chápání „občana“. Národ jako by znamenal občany, kteří si vzali zpět suverenitu. Po svržení absolutismu a získání národní suverenity se však změnila. Počínaje francouzskou revolucí se národ stal nositelem a zosobněním všeobecné svobody, projev jeho vůle se přirovnával k božskému zjevení. Uctívání vlastního národa jako „velkého“ se logickým způsobem změnilo v odtržení od jiných a pohrdání jimi. Rocker mluvil o národu jako o tyranské absolutní ideji: „Národ je vše a člověk nic.“ To, co v praxi poprvé udělali Francouzi, se pak filozoficky a teoreticky vyložilo a zformulovalo v Německu. Německá klasická filozofie vyhlásila historickou nutnost a celosvětovou misi tak-

zvaného národního nebo nacionálního ducha. Národ se stal náboženstvím moderního státu. Po vyhlášení jednotného národního státu vždy následovala unifikace různorodých skupin, a to často násilná.

Za řečmi o jednotě národních zájmů, dokazoval německý anarchista, se skrývají jen mocensko-politické a ekonomické zájmy privilegovaných menšin. Jejich účelem je skrýt skutečné sociální protiklady uvnitř každého takového národa, které jsou mnohem větší než všechny předpokládané národnostní rozdíly. Rocker také ukazoval, že neexistuje žádná národní kultura, že ve skutečnosti existovaly mnohé teritoriální kulturní a jazykové skupiny vymazané mocnou rukou zaváděného stejnorodého národního státu. Takzvaný kulturní nacionalismus označuje anarchosyndikalistický teoretik za „fíkový list" navlékaný v epoše cizí nadvlády, když se nedaří realizovat vlastní mocensko-politické plány. Připomínání nějaké „kulturní velkoleposti" minulých dob se používá k vytvoření nároku na národní moc ve vlastním státě.

Fašismus vykládal Rocker jako dovedení národní myšlenky k jejímu logickému a neskrývanému završení. Moderní nacionalismus, napsal, je holá touha státu za jakoukoli cenu zcela zrušit člověka ve vyšším zájmu moci. „Pod hávem národa lze skrýt vše, národní prapor zakryje jakoukoli nespravedlnost, jakoukoli nelidskost, jakoukoli lež, jakékoli hanebné jednání, jakýkoli zločin. Kolektivní odpovědnost národa udusí jednotlivcův cit pro spravedlnost…"

Adekvátně s tím Rocker varoval před škodlivostí národně osvobozeneckých hnutí, která jsou schopna jen opakovat celý cyklus unifikace od začátku, pouze na jiné úrovni. „Národy, které ve jménu národního osvobození svrhly nenáviděné cizí jho… tím nic nezískaly," napsal. „Za každým nacionalismem stojí vůle nevelkých menšin k moci a zvláštní zájem privilegovaných kast a tříd ve státě." Sociálně-ekonomické a politické hierarchie se reprodukují v novém státě, což vede k represím a potlačení osobnosti a odlišného názoru.

Alternativu nacionalistické myšlenky viděl Rocker v internacionalismu, místní pospolitosti a kultuře. Především stavěl proti národu a národnímu státu během staletí přirozeně vzniklé vědomí místní sociální jednoty a vzájemných vztahů. Takové „malé vlasti" se podle jeho představ rozvíjely z „pospolitosti materiálních a duchovních podmínek, mravů, zvyklostí a tradic". Jsou založeny výhradně na místním měřítku a lze si je konkrétně představit. Rocker tvrdil, že takové místní cítění není nijak spojeno s nacionalismem nebo patriotismem, protože nemá vztah k vůli k moci a nevyžaduje státy nebo převahu nad jinými, sousedními regiony. Internacionalismus pro něj nepředpokládal stírání místních odlišností, ale naopak jejich osvobození od národního státu.

Proti tezi prosazované nacionalistickými teoretiky, která říkala, že národní idea a národní jednota příznivě ovlivňují kulturní rozvoj, Rocker dokazoval, že v historii tomu nejčastěji bylo naopak: nejpříznivější podmínky kulturního vývoje neexistovaly ve velkých národních státech nebo říších, ale v podmínkách politické roztříštěnosti. Jako klasický příklad uvádí kulturu starého Řecka založenou na nevelkých polis. Proti tomu se myšlenka národa a nacionální unifikace vždy odrazila negativně na kulturním hledání a tvorbě. Detailně zkoumá různé aspekty kultury, jako například jazyk, umění, vědu, duchovní a sociální vazby a ukazuje, že se ve všech historických epochách rozvíjely nezávisle na národních hranicích a rámcích a vyžadovaly vzájemný vliv a vzájemné obohacování. Principiálním základem jeho názorů je odmítnutí samotného konceptu „národní kultury" ve smyslu nějakého uzavřeného celku, nezávislého na jiných kulturách, jako iluzivního. Kultura je ve svém základu internacionální a univerzální, protože vždy potřebuje vzájemnou výměnu idejí a vzájemné ovlivňování čímsi novým, dosud neznámým. Rocker dokonce tvrdil, že kulturní, etnická atd. syntéza hraje nanejvýš pozitivní a oživující roli. Hlavní je, aby byla dobrovolná a přirozená, aby se nerealizovala nuceně shora na základě unifikace.[8]

Právě názory a myšlenky zformulované Rockerem tvoří základ představ většiny současných anarchistů týkajících se národní otázky. Jejich odezvu lze objevit nejen v citované Deklaraci principů IWA, jež byla ostatně z velké části napsána Rockerem, ale i v pozdějších dokumentech anarchistického hnutí včetně odpovídajících rezolucí o nacionalismu a národně osvobozeneckých hnutích, které byly přijaty po druhé světové válce anarchosyndikalistickou internacionálou a internacionálou anarchistických federací. Na jedné straně se v nich mluvilo o právu každé skupiny lidí nezávisle uspořádat svůj život v duchu principu autonomie a federalismu, na straně druhé se v nich kategoricky odmítala idea národních států a boj za jejich vytváření nebo zachovávání.

Obraz nebude úplný, pokud aspoň několika slovy nepřipomeneme anarchistickou menšinu, která v národní otázce zaujala jinou pozici. Především se to týká anarchistů mnoha asijských zemí (Koreje, Indie, Číny, Vietnamu atd.), židovských stoupenců „anarchosionismu" atd. V asijské koloniální a polokoloniální zóně se až do druhé světové války šířily představy o nezbytnosti spojení anarchistického sociálního ideálu s národně osvobozeneckým hnutím. Nejčastěji šlo o účast místních libertinců ve společném národně osvobozeneckém hnutí konkrétní země. V řadě případů byl dokonce učiněn pokus vypracovat jakousi variantu anarchistické národní myšlenky. To platí zejména pro Koreu, kde byli anarchisté jednou z nejsilnějších frakcí v národním protijaponském hnutí 20. let. Hlavní teoretik korejského anarchismu a známý historik Shin Chae-ho přišel s tezí, podle níž je anarchismus, tedy socialistické společenské uspořádání, založené na samosprávných komunách, jedinou možnou cestou k dosažení politické nezávislosti Koreje.[9] Podobné ideje se nicméně nesetkaly s pochopením u většiny anarchistů jiných zemí. V Evropě po druhé světové válce jeden z anarchistických směrů, takzvaní platformisté, stoupenci určitého sblížení s řadou marxistických tezí a představ, především organizačně vystupovali z pozice „kritické podpory" národně osvobozeneckých hnutí v Alžírsku, Vietnamu, Irsku atd.

[1] *Que es la A.I.T.?* Editado por el Secretariado de la Asociacion Internacional de los Trabajadores, s. 31.
[2] В. Я. Гросул, *Международные связи российской политической эмиграции во второй половине XIX века*, Moskva 2001, s. 201.
[3] *Against War and Terrorism*, kap. Towards a History of Anarchist Anti-Imperialism, http://www.struggle.ws/issues/war/afghan/pamwt/antiimp.html; Anarquismo en Egipto, http:// recollectionbooks.com/siml/library/egypt.htm.
[4] Г. Хаджиев, *Националното освобождение и безвластният федерализъм*, Sofie 1992.
[5] Frank Fernandez, *El anarquismo en Cuba*, Madrid 2000, s. 30–46.
[6] *Anarchistes en exil. Correspondance inedite de Pierre Kropotkine a Marie Goldsmith. 1897–1917*, Paříž 1995, s. 77.
[7] Cit. dle *Communisme*, č. 37, prosinec 1992.
[8] Rudolf Rocker, *Nationalismus und Kultur*, sv. 1, 2, Brémy, nedatováno.
[9] J. Michael Allen, Ambivalent Social Darwinism in Korea, *International Journal of Korean History*, 2001, roč. 2, prosinec.

Zdroj: http://www.aitrus.info/node/142, překlad -dm-.

NESEME S SEBOU NOVÝ SVĚT

Běloruský anarchista Mikola Dziadok (Nikolaj Dědok) přijel do Prahy na 5. anarchistický knižní festival, aby nám pověděl o aktuálních událostech v Bělorusku a o své zkušenosti politického vězně: strávil skoro pět let v běloruském lágru a nedávno o tom vydal knihu Paralelní svět v barvě. *Při této příležitosti jsme mu položili několik otázek.*

V čem se současná situace v Bělorusku liší od té, kterou jsme mohli sledovat posledních třiadvacet let? A naopak – v čem zůstává stejná, mluvíme-li o státním represivním mechanismu?

Obecně, v celkové perspektivě se po celou tuto dobu represe zesilovaly. Navíc se rozšiřovaly kategorie lidí, kteří jim byli vystaveni z politických důvodů. Až do konce prvního desetiletí tohoto století se to týkalo prakticky pouze opozičních stran. O anarchisty se policajti nezajímali. V roce 2010 začaly a dosud pokračují represe i vůči anarchistům. Potom se pustili do HC/punk subkultury (opakované zásahy na koncertech, trestní stíhání jednotlivců). V roce 2014, po kyjevském Majdanu, k nim přibyli ještě fotbaloví fanoušci. Takže sféra perzekvovaných se stále rozšiřuje, KGB a ministerstvo vnitra začínají působit s předstihem – pronásledují a potlačují ty sociální skupiny, které nejsou přímo politizované, ale mohou se takovými podle názoru fízlů někdy stát.

Majdan velmi silně ovlivnil jednání represivních složek. Začaly mnohem aktivněji vystupovat proti fotbalovým fanouškům (a to jak antifašistickým, tak ultrapravičáckým) v obavě, že v případě masových protestů můžou fanoušci klást odpor zvláštním policejním jednotkám.

Pokud bychom mluvili konkrétně o represích proti anarchistům, ti byli nějaký čas vystaveni dokonce silnějšímu tlaku než zbytek opozice, a to bez ohledu na to, že opozice měla mnohem větší veřejnou podporu. Začalo se objevovat množství propagandistických textů proti anarchistům ve státních médiích: psalo se v nich o tom, že běloruští anarchisté jsou cvičeni v bojových táborech na Ukrajině, že dostávají 300 až 1000 dolarů za akci, že jsou „pěstí opozice“, že nosí v baťohu trhaviny a tak dál. Je to samozřejmě příznačné a ukazuje to, do jaké míry se moc bojí právě anarchistického hnutí, protože ho nelze dostat pod kontrolu a uklidnit a případně se s ním dohodnout, jak by to bylo možné udělat s opozičními lídry.

Jakou roli mělo anarchistické hnutí při posledních protestech v Bělorusku?

Represe a zastrašování přiměly lidi znova se bát vyjít do ulic, takže se dá zatím říct, že hlavní protesty odezněly.

Role anarchistů v nich byla významná – jednoznačně větší než ve všech ostatních protestech za celou dobu existence anarchistického hnutí v Bělorusku. Zaprvé jsme byli jedinou politickou skupinou, která se účastnila protestních pochodů v Minsku (mám na mysli 17. únor a 15. březen) jako jednotný blok. Všichni komentátoři, analytici, novináři zmiňovali právě naši organizovanost. Zřetelné téma, aktuální hesla, viditelná jednotná skupina s bubny – to všechno budilo pozornost lidí i médií. Novináři doslova obklopili anarchisty ze všech stran. Střety s tajnými fízly, během kterých se nás pokoušeli zatknout a my jsme kladli odpor (a všichni to viděli), vyvolaly obrovské sympatie u obyvatelstva, protože to v Bělorusku už dávno nikdo nedělal. Osobně jsem nemohl uvěřit tomu, že se dožiju chvíle, kdy budou na jednom z hlavních náměstí Běloruska anarchisté skandovat „Černý prapor nechme vlát, hlavní nepřítel je stát!“ a kolem nás budou stát obyčejní lidé a tleskat.

Obecně na sebe anarchisté strhli pozornost občanské společnosti i tisku, kterou měla dříve tradiční liberální a nacionalistická opozice. Někde, jako například v Brestu, dokonce iniciovali protestní pochod městem. Za tohle všechno přišly další represe.

Co se týká našeho postoje při protestech, byl jednoduchý: okamžité zrušení zákona o příživnictví, protože hlavní příživník je stát, a výzva, aby lidé v žádném případě tuto daň neplatili. Obecně sociální a protistátní hesla. Myslím, že vyvolaly velké sympatie také proto, že jsme nepoužívali tradiční opoziční nacionalistickou agendu, která není pro obyčejné lidi zajímavá, tj. proti Rusku, za běloruský jazyk, za integraci do Evropské unie atd.

Jak důležitá je pro běloruské anarchisty mezinárodní solidarita a pomoc?

I když má účinnost mezinárodní solidarity své meze, je rozhodně velmi důležitá, zvláště ve chvílích perzekucí. Je důležité, aby byl na naši vládu vyvíjen nátlak prostřednictvím těch pák v zahraničí, na které je citlivá: tedy diplomatických a ekonomických. Ale i obyčejná piketová solidární akce je velmi důležitá, protože ukazuje čtenářům anarchistických médií (jejichž počet se po protestech výrazně zvýšil), že anarchistické hnutí je internacionální, že nemá hranice, že anarchisté celého světa stojí při sobě. Díky tomu lidé pochopí, že anarchismus představuje sílu.

Kdy ses ty osobně aktivně zapojil do anarchistického hnutí? S čím to souviselo? Jak jsi dospěl k názoru, že anarchismus je ta pravá cesta?

To bylo v roce 2003. Bylo mi patnáct. K anarchismu mě přivedl už v dětství vyvinutý cit pro spravedlnost a zájem o punkovou kulturu. Pak se punk jako vnější atribut dostal na vedlejší kolej a později odpadl úplně. Politické názory naopak vykrystalizovaly s léty ještě víc a časem jsem se stal stoupencem sociálního anarchismu (anarchokomunismu), kterým jsem i teď.

S aktivitami jsme začínali v Gomelu (což je druhé největší město v Bělorusku) spolu s dalšími anarchopunks. Základem pro nás tehdy byl antifašismus, protože bylo hodně problémů s nazi skinheady. Ti hodně často mlátili subkulturní mládež, „neformály“, jak se jim tehdy říkalo. Po přestěhování do Minsku, kde bylo samozřejmě anarchistů mnohem víc, jsem našel kamarády, kteří smýšleli podobně jako já, a začali jsme uvažovat o založení organizace. A tak to šlo pořád dál…

Před deseti lety v Bělorusku vznikl tzv. militantní anarchismus jako reakce na anarchosubkulturu, která vlastně nebyla politickým hnutím. Jak se vyvíjí anarchistické hnutí v Bělorusku dnes? Komplikují vaše aktivity nějaké rozpory uvnitř hnutí? A co si myslíš o tzv. etnoanarchismu?

Militantní anarchismus podle mě splnil svoji roli v hnutí. Pomohl anarchismu vyjít za rámec subkultury, stanovil prioritu sociálního boje, vytvoření pozitivního obrazu anarchisty ve společnosti atd. Dnes už si nikdo nespojuje anarchismus s HC/punkovou subkulturou.

Pokud jde o tzv. etnoanarchisty, osobně je nepovažuji za anarchisty ani za své soudruhy. A je to ustálený názor většiny anarchistických kolektivů v Bělorusku. Dokonce na toto téma vyšlo zvláštní prohlášení. Lidé, kteří si říkají etnoanarchisté, se v Bělorusku objevili v roce 2013 a za těch pár let se stihli dostatečně „projevit“: vyhrožovali našim kamarádům na sociálních sítích; prozrazovali na internetu osobní údaje těch anarchistů, kteří je kritizovali, čímž přímo ohrožovali jejich svobodu; zrazovali se navzájem při vyšetřování (když je soudili za graffiti). A samozřejmě je pro nás naprosto nepřijatelný jejich ideologický postoj: anarchismus je pro uchování národních kultur a pro boj s imperialismem, ale když lidé, kteří si říkají anarchisté, poskytují interview médiím, kde říkají, že „anarchismus měl vždy nacionální základ“ nebo že „náš hlavní úkol je boj proti etnocidě“, jde o podrývání vší práce na vnímání anarchismu ve společnosti, jíž jsme se celé ty roky věnovali.

A za zmínku stojí i to, že ve snaze získat podporu v mezinárodním anarchistickém hnutí etnoanarchisté ze všech sil tají a bagatelizují své nacionalistické myšlenky a zdůrazňují jen ty antiautoritářské. Takže když jednají s někým z jiné země, neříkají si etnoanarchisté, ale jen anarchisté a antifašisté, protože chápou, že v opačném případě můžou dostat nepříjemné otázky.

Ale je tu jeden vážný problém. V Bělorusku určují diskurz a témata občanské společnosti liberálně nacionalistická média. A mnohá aktivně prosazují etnoanarchisty, jako by šlo o „anarchisty obecně", přičemž mlčí o jiných anarchistických iniciativách. Znamená to, že si vybrali své „anarchisty" a dělají jim PR, a ty anarchistické skupiny, které jsou proti nacionalismu (což je absolutní většina jak co do počtu, tak co do aktivit), ignorují nebo kritizují. Etnoanarchisté jako nepatrná skupinka se na tom samozřejmě přiživují.

Když necháme etnoanarchisty stranou, všechny ostatní neshody v našem hnutí měly osobní charakter, ne ideologický – kvůli přestoupení anarchistické a obecně lidské etiky jednotlivci. Ideologické rozpory v běloruském anarchistickém hnutí nikdy nehrály zásadní roli. Jistěže různí lidé přemýšlejí různě, byly tu spory a nedorozumění, frakční boje, ale úplný ideologický rozkol tu nebyl nikdy.

Teď nedávno jsme vydali český překlad *Deníku konfidenta* od Sergeje Gavrilina. Zažili jste i v anarchistickém hnutí případy donašečství, spolupráce s policií?

Copak někdy někde nebyly? Například v roce 2010, když se rozjížděl náš trestní případ, jsme šli sedět právě kvůli svědectví našich bývalých spolubojovníků. Celkem čtyři z nich kývli na spolupráci při vyšetřování, aby se z obviněných mohli stát svědky. Celý případ byl postaven na jejich svědectvích, policajti na nás neměli prakticky nic: ani věcné důkazy, ani otisky prstů, ani videa. Dokonce ani při prohlídkách nic zásadního nenašli. Ale tihle čtyři lidé, vystrašení tím, že by šli sedět, začali podrobně vypovídat o všech akcích (kterých se navíc sami účastnili).

Později bylo z hnutí vyloučeno pár lidí, kteří byli podezřelí ze spolupráce s policií. Jednoznačné důkazy ale chyběly, stejně jako velká odhalení.

Svého času vycházely v Minsku poměrně populární noviny (později časopis) *Navinky*. Jak se anarchisté v dnešním Bělorusku věnují agitaci? Máte nějaká tištěná periodika?

V tuto chvíli žádné anarchistické tiskoviny v Bělorusku nevychází. Internet to všechno zničil. Agitace funguje převážně na sociálních sítích (VKontakte, Facebook). Je tu skupina Prameň (Прамень, běl. Paprsek), která by ráda založila anarchistická média. Na webu a ve skupinách na sociálních sítích jsou každý den zprávy a obecně je webová stránka revbel.org určena obyčejným lidem.

Jsou tu i další skupiny na sociálních sítích a weby řady anarchistických iniciativ, ale ty spíš mluví o sobě a svém pojetí anarchismu a více se orientují na jiné anarchisty než „ven".

Strávil jsi ve vězení pět let a napsal jsi knihu o běloruském penitenciárním systému. Komu je tvoje kniha určena?

V první řadě je pro lidi, kteří se už angažují v politickém boji, pro ty, kterým reálně hrozí, že půjdou sedět. Najdou tam dost užitečných informací, i když samozřejmě cílem knihy není připravit člověka na vězení – myslím, že na svobodě to ani není možné.

Zadruhé je pro příbuzné politických vězňů, pro ty, kteří chtějí mít představu o tom, co prožívají jejich blízcí a jak jim nejlépe pomoci.

Zatřetí je pro samotné fízly. Chtěl bych, aby viděli a jednou provždy si zapamatovali, že veškeré jejich bezpráví a zločiny nezůstanou schované tam ve věznicích, že vyplují na povrch a že nikdo a nic nebude zapomenuto.

A je i pro všechny lidi, které zajímá, čím žije 35 tisíc lidí v uzavřeném trestním systému. Problémy odsouzených se velmi zřídka objevují v médiích, specifika jejich života běžní lidé téměř neznají.

Lukašenkův režim je někdy označován za jakousi „laboratoř", kde se zkouší způsoby manipulace a kde se testuje míra státního tlaku a represí, jakou jsou ochotni obyvatelé snášet. Je zkušenost života v takové zemi přenosná?

Obávám se, že ne. Kdybych vyrostl v zemi, kde funguje liberálně buržoazní demokracie, kde je míra politické svobody, mentalita společnosti a dokonce cesta socializace člověka zcela jiná, taky bych to sotva pochopil. Jako v každé jiné zemi je i u nás určitý kontext a jsou tu určitá specifika. Aby to člověk pochopil, musel by tu nějakou dobu žít.

Momentálně žiješ v Litvě. Jaké dojmy máš z této země, o které se jednu dobu mluvilo jako o „ekonomickém tygrovi" Evropské unie? Jak bys srovnal život v Litvě a v Bělorusku z pohledu anarchistického aktivisty?

Na ekonomického tygra to Litva zjevně nedotáhne, možná v oblasti exportu pracovní síly do zemí západní Evropy. Životní úroveň je tu obecně vyšší než v Bělorusku, ale ne o tolik, aby se nápadně lišila. Litevci jsou nespokojeni s vysokými cenami zboží a služeb, s nízkou úrovní sociálních jistot.

Z pohledu anarchistického aktivisty bije do očí, jak moc lidí tu pociťuje nostalgii po Sovětském svazu, zvlášť starší generace a hlavně ti, jejichž jazykem je ruština. Paralelně s tím jsou proti Evropské unii, proti gay festivalům, skoro vždycky jsou to xenofobové. Takže kdyby se Putin rozhodl rozjet tu nějakou hybridní operaci po vzoru Krymu a Donbasu, tato vrstva bude jeho oporou. A není malá.

Poměrně nečekaná pro mě byla vysoká míra každodenní xenofobie. Ve velkých litevských městech je hodně zahraničních studentů a často jsem viděl, jak někdo na jejich adresu vykřikuje nějaké rasistické komentáře nebo se jim posmívá za zády. Mám pocit, že dokonce ani v Minsku tohle není.

A jestli se mám vyjádřit k represivnímu, konkrétně soudnímu systému, zdá se mi, že se nedostal moc daleko od toho běloruského. Mně už tu stihli soudit za piketovou akci u ruského velvyslanectví (kterou jsme dělali s litevskými anarchisty na podporu ruského politického vězně Ildara Dadina), a bez ohledu na argumenty obhajoby mi soudce stanovil pokutu 140 eur za to, že jsem byl moc blízko u velvyslanectví, blíž, než stanoví zákon. Bylo to déjà vu.

Tématem tohoto čísla *Existence* je potřeba utopie, ideálu spravedlivé společnosti, ke které směřujeme. Co pro tebe znamená utopie?

Na tuhle otázku je těžké odpovědět, aby člověk neříkal banality. Obecně nemám moc rád slovo utopie – používají ho naši protivníci, aby zdůraznili nemožnost a nereálnost anarchistického společenského uspořádání. Myslím, že v našich slovech, v našem jednání, v našich textech a našich heslech musí být anarchistická společnost živou a reálnou alternativou, tím, čeho je možné dosáhnout, když se budeme snažit. Přímá demokracie, zespolečenštění zdrojů, likvidace byrokratických orgánů, v době revoluce vyzbrojení všech neprivilegovaných, to všechno se pro nás musí stát jasným politickým cílem, řekl bych.

Ale v honbě za tímhle cílem bychom neměli zapomínat, jak k němu dospějeme. Hodně anarchistických principů lze uskutečňovat už teď, bez vyčkávání na revoluci. Například ve vzájemných vztazích v našich kruzích, založených na rovnosti a respektu. Přímou demokracii lze praktikovat už teď na anarchistických setkáních. Ani v osvojování si návyků kolektivního používání majetku a respektu ke společnému prostoru nám nikdo nebrání, pokud máme například společně pronajatý dům nebo byt. A můžeme doplnit ekologický způsob života, vegetariánství a další věci. Jdeme k cíli a neseme s sebou nový svět, nečekáme, že se objeví sám od sebe druhý den po revoluci.

A na závěr: jaké dojmy si odnášíš z pražského anarchistického bookfairu?

Můj celkový dojem z bookfairu je pozitivní. Hlavní pozitiva jsou: velká návštěvnost a chutné levné jídlo. Je ovšem minus, že ne všechny přednášky byly tlumočené do angličtiny a že těch přednášek bylo málo: mohlo být víc workshopů a besed, mohly být tematicky pestřejší. Také bylo trochu těsno, ale za to organizátoři nemůžou. Je výborné, že se pořádají takové akce. Bylo vidět, že se pořadatelé zodpovědně zhostili svého úkolu, za což jim patří velký dík.

SAMOTKA

MIKOLA DZIADOK

Nakladatelství Anarchistické federace chystá k vydání překlad knihy Paralelní svět v barvě *od Mikoly Dziadoka, jehož jméno jste mohli v předešlých letech zaznamenat na stránkách* Existence, *když jsme informovali o anarchistech vězněných v Bělorusku. Coby malou ochutnávku přinášíme úryvek z knihy.*

Kdo neseděl v base, ten nebyl na vojně, říkávají bývalí vojáci. Analogicky se dá říct: Kdo nebyl zavřený na samotce, ten jako by ve vězení neseděl.

Bez pochopení toho, co je samovazba (běl., rus. ŠIZO, kázeňský izolátor) – které vězňové říkají *šiza* (schíza) nebo *kiča* –, nelze pochopit podstatu vězeňského systému a kolikrát ani chování vězňů.

Podle Pravidel vnitřního řádu věznic (běl. PUR) a Kodexu výkonu trestu (běl. KVK) je samovazba jedním z nejtvrdších postihů a má se uplatňovat jen v případě hrubého porušování kázně. Jenže co je „hrubé porušování", to není stanoveno: záleží to výhradně na veliteli kolonie (lágru), který tento trest uděluje.

Co je to samotka? Je to stavení, které stojí na jakémsi zvláštním ostrůvku: ten má vlastní ostnatý drát navíc a je oddělen od zbytku teritoria lágru takzvaným kontrolním stopovým pásmem (běl. KSP) vyorané půdy, aby byly vidět stopy. Je to svého druhu vězení uvnitř vězení. V tomto stavení (v případě regulérního vězení se samotka nachází ve sklepě) jsou cely jako v obyčejném vězení. Po skončení takzvaného kázeňského řízení je do jedné z těchto cel zaveden trestaný vězeň.

Představte si prostor dva metry dlouhý a něco přes metr široký. Podlaha je prkenná. V tomto nevelkém prostoru se nachází: železné lůžko, které je přiklopené ke zdi (odklopit ho může jedině dozorce zvenku přes speciální otvor ve zdi), stolička, stolek pro stravování, záchod (bez mísy, je to jen díra v zabetonované části podlahy, oddělená na jedné straně asi metr vysokou zídkou), umyvadlo a několik malých polic na zdech. Často jsou umístěné tak, aby člověk nemohl udělat v cele ani dva kroky, aniž by o něco zavadil. U stropu je žárovka; cela má i okno (dá-li se to tak říct). Od čerstvého vzduchu vás odděluje sklo, mříže zevnitř a železné žaluzie zvenku, to aby vězňové nemohli komunikovat, něco si předávat z cely do cely, ale hlavně je to nástroj psychologického nátlaku, abyste neviděli slunce a nebe. Vedení lágrů často projevuje horlivost a umísťuje na oknech samotek dodatečné mříže. Rekord v tom drželi fízlové z 9. kolonie v Gorkách: ti tam dali čtvery mříže a sklo, takže se sluneční svit do cely skoro vůbec nedostával. Není vyloučené, že si tím vysloužili pochvalu od kontrolorů z Oddělení výkonu trestu (běl. DVP).

Před umístěním na samotku musí vězeň projít osobní prohlídkou (běl., rus. *šmon* z běl. *šmanac*, „všímat si", „dávat bacha"). Základním pravidlem je, že si s sebou nesmí brát skoro nic, až na vězeňský stejnokroj – ale v některých lágrech není povolen ani ten, vězeň tam dostává zvláštní stejnokroj s nápisem ŠIZO přes celá záda. Je povoleno si vzít jen ručník, mýdlo, zubní pastu, zubní kartáček a toaletní papír. Ani holicí strojek vám nepovolí všude. Například v již zmíněných Gorkách je zakázáno se holit během mytí, aby vězeň holicí strojek nerozebral a nepodřezal si žíly. Samozřejmě, nikoho nenapadne zlepšit život muklů tak, aby se nepokoušeli o sebevraždu: zakázat jim holení je přece mnohem jednodušší. V důsledku toho jsou vězňové, když opouštějí samotku, zarostlí jako rumcajsové.

Nic z toho, co byste si rádi vzali s sebou – jídlo, cigarety, papír, propisku, dopisy, noviny, knihy – není na samotce povoleno. Tam musíte zůstat o samotě a „jít do sebe, přemýšlet o svém chování", nějak tak to asi zamýšleli věznitelé.

Mazanější muklové, kteří nechtějí na deset a více dnů zůstat bez cigaret, dělají takzvaná „torpéda": hermeticky zabalují cigarety do igelitu a zastrkávají si je do konečníku. Moc se tam toho nevejde, proto cigarety v „torpédu" musí být co nejblíž k sobě – vyhotovení „torpéda" je úplná věda. Nakonec je „torpédo" 3 až 4 centimetry tlusté a má v sobě 40 cigaret. Většina muklů je s to vzít s sebou maximálně tři „torpéda", ale slyšel jsem i o přebornících, kteří jich do sebe dostali devět. Poté, co je „torpédo" „odstřeleno", tj. vyndáno, je třeba cigarety někde přechovávat, aby je během *šmonu* na cele nenašli. I k tomu potřebují muklové hodně důvtipu a cviku.

Jídlo na samotce dostanete třikrát denně. Lžíci ani talíř mít nesmíte: donesou je a odnesou spolu s jídlem. Před rokem 1998 jste na samotce dostali jeden den snížený příděl jídla, druhý den jen chleba a vodu. Vězňové tomu říkali „letový den" a „neletový den". Většinou byli po patnácti dnech samotky tak zesláblí, že se při odchodu museli opírat o zeď, aby neupadli. V roce 1998 se trestní řád změnil, ale pravidlo o sníženém přídělu jídla pro vězně na samotce bylo zrušeno až v roce 2010. Dnes už muklové dostávají stejné množství jídla na samotce i mimo ni. Humanizace!

Doba jídla je v podstatě tím jediným, podle čeho na samotce víceméně přesně poznáte, kolik je hodin. Hodinky jsou na samotce totiž také zakázané. Stejně jako cokoli, čím byste se mohli rozptylovat, „zabíjet čas". Jsou zakázané návštěvy a telefonní hovory, balíčky a dopisy. Nevyvedou vás ani na dvůr, 24 hodin musíte sedět v betonové komůrce. Vězeň si láme hlavu: co si má počít? Musí něco vymyslet: zaprvé, aby se nezbláznil, a zadruhé, aby mu doba na samotce nepřipadala mučivě dlouhá. Situace se komplikuje tím, že na samotce jste většinou opravdu sám. Fízlové dobře vědí, co činí: vždyť už Dumas si všiml, že „vězení je jen poloviční, pokud ho s někým sdílíte". Vedení lágru vám rádo poskytne příležitost k tomu, abyste se cítili jako vězeň na hradě Château d'If: pustí k vám někoho jen tehdy, budou-li všechny cely samotky obsazené.

Kuřáci tento problém řeší poměrně snadno: než si vyndají z *nyčki* (schovky) cigára, než se dočkají, až se bachař vzdálí od kukátka, než si zapálí u okénka, než rozeženou ručníkem kouř, aby nebyli odhaleni – to vše zabere spoustu času. Dáte si čtyři až pět cigaret denně, a čas vám uteče. Nekuřáci to mají mnohem těžší. V každém případě jakékoli formy „zabíjení času" jsou na samotce zakázané podle PUR. Můžete za to vyfasovat další postih: například prodloužení pobytu na samotce. Zakázáno je povídat si přes zdi, okna nebo potrubí, číst a psát (pokud jste nějakým zázrakem propašovali na samotku nějakou tiskovinu nebo psací potřeby, zabaví vám je hned během prvního *šmonu*), spát ve dne. Pokud jste náhodou ve dvou a uděláte si z chleba kameny, abyste si zahráli dámu, i za to budete potrestáni: „To se nesmí!"

Moc vám toho nezbývá: můžete přecházet celu z rohu do rohu, umožňuje-li vám to „nábytek". Většinou můžete udělat v jednom směru jen pět drobných krůčků. Můžete cvičit (nakolik lze opravdu cvičit v prostoru, kam se skoro nedostane čerstvý vzduch). Můžete jen tak sedět a přemýšlet... Osobně jsem se zachraňoval jógou, meditací, sněním o budoucnu a dlouhými „procházkami" v duchu.

To ovšem ve dne. Avšak to nejzajímavější na samotce začíná v noci. Podle PUR nedostávají vězňové na samotce ani matraci, ani lůžkoviny – jen se ode zdi odklopí lůžko. Na tom vězňové nikdy nespí – spí na podlaze, tam jim není taková zima jako na lůžku. Pokud je venku míň než třicet stupňů nad nulou, čeká na vás v noci dobrodružství s názvem „Zkus usnout". Nejenže musíte spát na prknech, což je skoro nemožné, nejste-li na to zvyklí: k tomu se ještě každých třicet až čtyřicet minut (to záleží na teplotě v cele) budíte zimou. Po takové půlhodince spaní se probudíte kvůli tomu, že „klepete kosu", a pochopíte, že usnout už nedokážete. Teď už je vám jasné, proč vám během *šmonu* sebrali všechny teplé šaty! Pud sebezáchovy vám zcela jistě napoví: nemůžete-li zvednout teplotu v okolí, musíte zvednout teplotu vlastního těla. Začnete cvičit jako ve školních hodinách tělocviku,

abyste aspoň trochu rozproudili krev ve ztuhlých končetinách. Povede-li se vám to, můžete spát další půlhodinu. A tak budete střídat cvičení a spánek až do „budíčku“, kdy vám výdejce jídla přinese teplý (máte-li štěstí) čaj a talíř s kaší.

Po čase získáváte zkušenosti: hned jak se dostanete do cely, zalepíte okno toaletním papírem – nebudete sice mít vůbec žádný čerstvý vzduch, ale bude vám o něco tepleji. Dokážete (aspoň jsem to tak dělal já) najít nejlepší místa na spaní podle stop na prknech: kde je barva nejošoupanější, tam spali všichni před vámi. Abyste uchovali trochu tepla, je třeba zastrčit kalhoty do ponožek. Z bačkor a role toaletního papíru lze udělat výborný polštář.

Jenže člověk se stejně probudí celý rozlámaný a celý den se mu bude chtít spát. Jakmile vás ovšem spánek přemůže a vy si lehnete na podlahu, sepíše váš dozorce protokol o tom, že jste porušili řád. (Nezapomněli jste? Spát ve dne přece nesmíte!) To znamená, že za několik dnů se dveře cely otevřou a uslyšíte: „Toho a toho dne v tolik a tolik hodin vězeň ten a ten spal na podlaze cely číslo to a to, čímž porušil bod ten a ten Pravidel vnitřního řádu.“ A dají vám podepsat papír o tom, že zůstáváte na samotce dalších deset dnů. Za obzvláštní rozkoš považují fízlové, když vám to přijdou oznámit několik hodin nebo i minut před propuštěním ze samotky, kdy už se těšíte, že si dáte na své lágrové ubytovně horkou kávu s kusem čokolády a že budete v noci spát v měkké posteli.

Jak dlouho může být vězeň na samotce držen? Před rokem 2008 to bylo patnáct dnů. Pak proběhla „humanizační vlna“ a délka pobytu na samotce byla snížena na deset dnů. Jenže fakticky to nic nezměnilo: to snížení se týkalo jen délky jednoho trestu za jedno provinění. A takových provinění se na samotce můžete dopustit bezpočet, tedy můžete tam být držen tak dlouho, jak se bachařům zamane.

„Spal na podlaze ve dne“ není jediný důvod prodloužení samovazby. V každém lágru vymýšlí velitelé na toho kterého vězně vlastní záminku, aby ho na ŠIZO nechali. Někde je to „neprovedl úklid“, jinde „měl rozepnutý knoflík“… Nikdy nezapomenu na případ, jenž se stal v lágru č. 17 ve Šklovu, kam jsem byl přeložen. Už dvě hodiny poté, co jsem tam dorazil, mi nařídili samovazbu. Rozhodl jsem se, že jim neposkytnu žádnou záminku k prodloužení samovazby a že budu dělat všechno podle řádu, pak mě budou muset za deset dnů pustit! Vydrhl jsem malinkým hadříkem celou celu: odstranil jsem pavučiny, prach, špínu dokonce tam, kde snad od dob postavení baráku nikdo neuklízel. Přijde čas večerní kontroly. Dveře se otevřou. Do těsné cely doslova vtrhnou tři kontroloři a zodpovědný zástupce velitele lágru (rus. DPNK), zdivočele se vrhají na všechny strany, osahávají police, lůžko, topení, lezou pod stolek, málem se plíží po podlaze, aby našli aspoň drobek špíny. Nic naplat: cela září čistotou. Jeden z kontrolorů přejel dlaní po polici, aby zjistil, zda tam nezbyl prach. Ulpělo mu na ruce trochu staré barvy, jíž byla police natřena. A tak na to přišel: začal mnout rukama, aby rozetřel tu barvu po dlaních.

„Hele, prach! Píšeme na tebe protokol!“

Už ani nevím, co jsem mu tenkrát odpověděl. Ale ten případ definitivně pohřbil mou víru v to, že se politickému vězni v lágru vyplatí řídit se zásadou „žij tak, aby tě nechali být“.

Jiný případ je z lágru č. 9 (Gorki). Kluk, který věděl, že jsou na něj fízlové naštvaní a budou ho chtít nechat na samotce, se schválně choval naprosto vzorně: zapínal všechny knoflíky, nespal přes den atd. Jednoho dne po obědě si vězňové, kteří s ním byli na cele, lehají na podlahu a „dávají si dvacet“. Dveře se otevřou, vejde DPNK. Spících si vůbec nevšímá. Obrátí se na „vzorného vězně“:

„Proč nespíš?“

„Vždyť nic neporušuju!“

„Neporušuješ? Kdepak, sepíšeme s tebou papír…“

Během kázeňského řízení může vězeň dokazovat, jak chce, že nespal ani nic neporušoval, nebude mu to nic platné. Nezažil jsem jediný případ (ani jsem o žádném neslyšel), aby toto dokazování aspoň jednou někomu pomohlo třeba jen zkrátit dobu samovazby, natož se jí vyhnout.

Za starých časů, když se v lágru č. 17 (Šklov) ještě vyskytovaly mobilní telefony, policajti říkali muklům: za použití mobilu dostanete třicet dnů na samotce! Jak to třicet, když zákonem je stanoveno jen patnáct? Člověk se ještě na samotku ani nedostal, zatímco fízlové už dopředu věděli, že tam „poruší řád“ a odsedí patnáct dnů navíc!

Fízlové jsou natolik drzí a muklové jsou natolik zvyklí na jejich zvůli, že to vede až ke komicky absurdním situacím. Jeden z bývalých vězňů lágru č. 8 (Orša) mi vyprávěl, jak tamní bachaři přidávali vězňům dny na samotce. Když přišel do cely na kontrolu DPNK, vždy ověřoval podle seznamu počet vězňů. Pokud ten den zodpovídal za úklid někdo, kdo měl být takzvaně „odstřelen“, pronesl DPNK, aniž by zvedl oči od seznamu: „Ivanove, máš tady pavučinku!“ A šel pryč. To mělo znamenat, že pod stropem cely je údajně pavučina, kterou dotyčný neodstranil – zda tam skutečně byla či nikoliv, vůbec nebylo podstatné.

Tak jako tak na něj sepsali protokol o porušení řádu a ten měl velitel lágru posoudit v kázeňském řízení. V tom se rozhodovalo, má-li být Ivanov potrestán či ne. Žádné, jakkoli dlouhé, vysvětlování mu nepomohlo: slovo „pavučinka“ u jeho příjmení znamenalo jen tolik, že se jeho pobyt na samotce prodlužuje minimálně o deset dnů. Během tohoto divadýlka zvaného „kázeňské řízení“ nikdo ani neklade otázky: mezi fízly a mukly je v tom naprosté vzájemné pochopení!

Dlouho jsem hledal, ale nenašel jsem žádnou právní normu, která by omezovala dobu nepřetržitého pobývání vězně v samovazbě. Nejvíc jsem tam strávil v jednom kuse dvacet dnů, dohromady za celou dobu svého trestu jsem na samotce odseděl půl roku. Bývalý politický vězeň Jauhen Vaskovič jednou strávil v samovazbě mogilevského vězení třicet dnů, celkově za dobu výkonu trestu tam odseděl rok. Já jsem byl svědkem toho, že jednoho vězně drželi na samotce šedesát dnů v kuse – jen za to, že odmítl podepisovat „Slib poslušného chování“. Můj soused z cely v mogilevském vězení strávil na samotce sto osmdesát dnů v kuse! Jednou za patnáct dnů ho přivedli do budovy velitelství, sepsali papír o dalším přestupku a zase ho odvedli zpět na samotku, a takhle dvanáctkrát…

Proto bude-li vám vykládat nějaký fízl (ať už ve službě nebo ve výslužbě), státem placený novinář nebo „ochránce lidských práv“ o tom, že podmínky v běloruských věznicích a lágrech jsou humánní a nejsou horší oproti těm evropským, postačí, když jim řeknete o nočních rozcvičkách, o sto osmdesáti dnech v betonové komůrce a o „pavučince“…

(Červenec 2016)

Přeložil Max Ščur

ANARCHISTICKÁ FEDERACE

Anarchistická federace, která přímo navazuje na Československou anarchistickou federaci (ČSAF), sdružuje od roku 1995 některé lokální anarchistické skupiny a jednotlivce coby organizační platforma pro vzájemnou komunikaci a koordinaci různorodých aktivit a je součástí Internacionály anarchistických federací.

PODPORA STÁVKUJÍCÍM

AF vyjádřila svou podporu stávkujícím řidičům veřejné dopravy a zaměstnancům fabriky Mitas. Před chystanými stávkami vydala na svém webu tematický plakát a ostatní vyzvala k jeho šíření. Na plakátu mj. stálo: „Jedním z projevů kapitalistického pořádku je tzv. pracující chudoba, to znamená, že i když dřete od nevidím do nevidím, stále jste po zajištění životních potřeb sebe a své rodiny na nule nebo se chytáte do dluhových pastí. Pracující jsou nuceni zasvětit své životy tvorbě profitu svých zaměstnavatelů. Chtít důstojnější ohodnocení své dřiny je to nejmenší, co mohou požadovat. A mohou si být jisti, že anarchistky a anarchisté stojí na jejich straně."

Obě stávky byly nakonec poměrně úspěšné. Řidiči 6. dubna v některých krajích nakonec ani nestávkovali, jelikož vedení těchto krajů obrátilo a přislíbilo, že se bude jejich situací zabývat. Zaměstnanci zlínské továrny na pneumatiky Mitas si dvouhodinovou stávkou z 11. dubna vymohli pozornost vedení a posléze vyjednali postupné navýšení mezd.

JARNÍ SJEZD AF

Koncem dubna proběhl ve východních Čechách pravidelný jarní sjezd Anarchistické federace. Popravdě nebyl příliš početný, na druhou stranu o to rychleji jsme si mohli odškrtávat vyřešené body stanovené agendy. Z úvodních zpráv o činnosti jednotlivých místních a regionálních skupin jasně vyplynulo, že i když děláme, co je v našich silách, na nějakou rozsáhlejší a dlouhodobou aktivitu, která by mohla mít reálný dopad, je nás velmi málo. Obecně vyjma Prahy, kde je největší koncentrace aktivistů a aktivistek, kteří z toho důvodu nemají potřebu se organizovat mimo hranice hlavního města, je většina aktivit anarchistického hnutí spíše nahodilá a bez „tahu na branku". Za těchto podmínek vypovídalo shrnutí aktivit, na kterých participovali či které přímo iniciovali členové a členky jednotlivých skupin federace, o vysokém nasazení mnoha z nich, zatímco jak již bývá zvykem, jiní se buď angažují minimálně či jim to neumožňuje vyčerpávající „dobývání denního chleba".

Program sjezdu se od předešlých příliš nelišil. Následovaly zprávy od jednotlivých pracovních skupin a potvrzení jejich delegátů. Mimo jiné se probíralo rozšíření obsahu a funkcí webových stránek federace, rozběhnutí twitterového účtu či obsah dalších dvou čísel anarchistické revue *Existence*. Směrem ven bychom chtěli zajistit lepší komunikaci s ostatními antiautoritářskými kolektivy a nabízet zkušenosti (např. příprava tiskovin, bezpečná komunikace) či zapojení do širších anarchistických aktivit, jako je šíření nástěnných novin *A3* a publikací našeho nakladatelství, participace na konkrétních akcích (aktuálně černo-rudý blok na prvomájové demonstraci) a kampaních.

Zbytek času byl věnován diskusi a organizaci blížících se akcí. Tou první byl letošní První máj. Vše nasvědčovalo tomu, že místní anarchistické hnutí není schopné domluvit nic víc než setkání několika desítek anarchistů a anarchistek u pamětní desky na Střeleckém ostrově, a tak jsme se rozhodli po diskusi, které předcházela několik dní předtím širší interní debata, připojit k návrhu společného prvomájového shromáždění ve spolupráci se socialisty a mladými zelenými. Uznali jsme, že než se v hloučku utvrzovat o svých postojích, bude možná plodnější přijít s naší anarchistickou kritikou systému práce a postavit ji vedle reformních požadavků na zlepšení platů a pracovních podmínek. Můžeme tak zúročit práci, kterou jsme věnovali přípravě zimního čísla anarchistické revue *Existence* na téma „mýtus práce". Také jde o příležitost připomenout na levici, kdo a s jakými postoji stál na začátku prvomájové tradice. Společným požadavkem ať je zlepšení situace pracujících tady a teď, úlohou anarchistů a anarchistek ať je překročit požadavek na zlepšení v rámci stávajícího systému anarchistickou vizí jeho úplného odstranění a nahrazení beztřídní, rovnostářskou, svobodnou a samosprávnou společností.

Další organizační plánování se týkalo blížícího se anarchistického festivalu knihy, na který jsme připravili dvě knižní novinky. Jedna pak bude přímo souviset s částí programu festivalu věnovanou represím v Bělorusku a situaci tamního anarchistického hnutí.

S TISKAŘSKÝM ŠOTKEM O SMYSLU POLICIE

Anarchistická revue *Existence* se snaží být otevřenou publikací, jak obrazně, tak doslova. Proto po každém novém čísle rozevřeme její stránky v žižkovském infocentru Salé a diskutujeme o obsahu textů na nich uveřejněných s čtenáři a příznivci, kteří mají tu možnost se dostavit. Učinili jsme tak i ve středu 26. dubna s jarním číslem našeho časopisu.

Existence je originální tiskovina, o to se jistě nemá cenu přít. Při listování jsme však doznali, že z doneseného balíku jsou velmi originální i jednotlivé kusy, v nichž si zařádil tiskařský šotek. A tak se může stát, že ve výtisku, který jste si pořídili zrovna vy, vám bude jeden dvojlist chybět a další přebývat. Nejsme si úplně jisti, zda taková rarita nabude lety na sběratelské hodnotě, rozhodně se však chceme všem „šťastným" držitelům těchto „originálů" omluvit.

Ale pěkně popořádku, od ekonomické základny ke kulturní nadstavbě, tedy od jídla k myšlenkám. Existenční večírek je také kolektivní vaření a nezávazné žvanění, např. o přípravách prvomájového shromáždění, a zejména pak společná večeře. Nedlouho před sedmou tak byla servírována bohatá, lehce pálivá zeleninová směs s červenou čočkou s výměrem několika příloh v podobě čočky zelené, kuskusu či řádného krajíce chleba. A toho všeho co hrdlo ráčí.

Následná beseda byla započata představením tématu nového čísla – „ochránci pořádku". Z něj bylo vybráno několik základních a zajímavých skutečností – o vzniku prvních policejních sborů; o ulici jako zapovězeném prostoru proletářské politiky; o původu zákonů a jejich legitimizaci kooptováním několika zásadních principů pro fungování společnosti, aby se prosadily a upevnily zájmy a pozice elit; o policii coby udržovateli statu quo a nástroji pro braní chudým, aby mohli být nakrmeni bohatí. Na úvodní slovo navázala debata o pronikání trendů, jako je militarizace policie, represivní politika nulové tolerance, zaměření se na pokutování za nesmysly...

Tradičně dalším bodem bylo představení tématu plánovaného do dalšího čísla, které bude znít „potřebujeme utopie". Mluvilo se tedy o tom, jak neoliberální ideologie zabíjí imaginaci, alternativy a utopie, jak brání lidem chápat jiné způsoby nazírání na svět, mezilidských vztahů, forem sdružování a organizace... Bylo také reflektováno to, že v místním antiautoritářském hnutí chybí diskuse o utopiích. Avšak na druhou stranu lze říci, že autonomní hnutí se spíš než na debaty o možném i nemožném zaměřuje na žité utopie tady a teď. Právě to je příklad pražské Kliniky, která se vymyká chápání mnoha lidí, jejichž představivost byla umrtvena rigidní vládnoucí ideologií. Kdo by ještě před deseti lety snil o projektu, v jaký se Klinika proměnila! Většina z nás samotných by tomu možná ani nevěřila. A také jsme se ptali, proč se v českém kulturním

prostředí, včetně toho subkulturního, nevedou utopické debaty. Dost možná proto, že by se takové pokusy mohly setkat s výsměchem, a kvůli nepřekonatelné obavě z něj.

Na závěr se mluvilo o chystaném klimakempu. Právě ten má potenciál stát se dočasným utopickým prostorem. A mimo jiné i proto je potřeba ho svou účastí a participací podpořit.

PRVOMÁJOVÝ BULLETIN

Podobně jako v některých předešlých letech vydala AF i letos u příležitosti anarchistických akcí, které se konají na Svátek práce, speciální bulletin *První máj anarchistek a anarchistů*.

Protože jsme se letos přidali k organizačně šíře pojatému prvomájovému shromáždění, chtěli jsme, aby na něm dostatečně zazněla anarchistická kritika systému práce, stejně jako připomínka anarchistů, kteří stáli u kořenů Svátku práce, když bojovali v Chicagu za osmihodinovou pracovní dobu. To, že se v polovině 80. let 19. století přidali k reformistickému požadavku zákonného stanovení pracovní doby, však ani v nejmenším neznamenalo, že by jakkoli rezignovali na své revoluční požadavky odstranění státu a kapitalistického pořádku. Stejně je tomu i dnes. Pokud požadujeme spolu s ostatními, aby pracující byli za svou dřinu lépe ohodnoceni a aby se zlepšily jejich pracovní podmínky, neznamená to, že se vzdáváme anarchistické vize svobodné, rovnostářské a samosprávné společnosti.

Bulletin začíná vysvětlením, co pro nás coby anarchistky a anarchisty První máj znamená. Následují texty, které jsme v předchozím týdnu představili na našem webu: „Česká stopa prvomájové tradice v roce 1886“ připomínající angažmá českých imigrantů na chicagských událostech a Mýtus práce, který je úvodem k anarchistické kritice systému a ideologie práce, jak jsme ji prezentovali v zimním čísle *Existence*. Na závěr je stručně představena samotná Anarchistická federace, její publikační činnost a nechybí pozvánka na Anarchistický festival knihy.

SERGEJ GAVRILIN: DENÍK KONFIDENTA

Na letošní anarchistický knižní festival připravilo Nakladatelství Anarchistické federace dva nové knižní tituly: *Deník konfidenta* a *Příběhy Starého Antonia*. Vydání první knihy jsme avizovali zveřejněním ukázky v minulém čísle *Existence*.

V roce 2009 se na webu objevil následující text: „Jmenuji se Sergej Gavrilin. Je mi 26 let. Žiju v Gomelu. Téměř čtyři roky jsem byl tajným spolupracovníkem běloruské KGB. Byl jsem infiltrován do veřejně-politických kruhů Běloruska s cílem získat informace zajímající KGB a také získat vliv na společensko-politické procesy. Během tajné spolupráce jsem si vedl deník o své činnosti. Z tohoto deníku činím veřejný majetek. Samozřejmě to také znamená, že pro KGB dál nechci pracovat. Prosím, aby byl deník šířen všemi možnými způsoby.“

V předmluvě k českému vydání její autor píše: „Když se na *Deník* dívám z čistě osobního hlediska, ještě dnes v něm nacházím důležitý argument ve prospěch toho, že mé již šestnáct let staré rozhodnutí odejít z Běloruska bylo správné. Odjížděl jsem totiž nejen kvůli starosti o vlastní mravní bezúhonnost: už nějakou dobu jsem měl pocit, že s Lukašenkem se nebojuje vážně, že takzvaná demokratická opozice boj proti němu spíše předstírá.

A právě to byl ten nejdůležitější ‚objev‘ *Deníku*. Zatímco o metodách KGB veřejnost jakési povědomí již měla, o stinných stránkách ‚boje za demokracii‘ mohla jen něco tušit – a zde od člověka ‚zevnitř‘ najednou měla informaci o tom, že podstatou politiky jako takové nejsou ‚ideály‘, nýbrž v první řadě peníze a s nimi spojené intriky, a že korupce v řadách opozice není o nic menší než ve státních mocenských strukturách.

Není náhodou, že *Deník* vyvolal u opozičních politiků nevoli a opovržlivé komentáře o jeho autorovi. ‚Nesmíte věřit donašeči‘, ‚Jednou kágébák, vždycky kágébák‘, ‚*Deník* je napsán na zadání KGB, aby zdiskreditoval opozici a upevnil víru ve všemocnost tajných služeb‘, ‚Autorovi šlo jen o to, aby utekl na Západ‘ – to byly typické reakce opozičních politiků na *Deník konfidenta*.

Obzvlášť byli samozřejmě pobouřeni ti, o nichž se v *Deníku* přímo píše, to znamená političtí aktivisté z Gomelu, druhého největšího města Běloruska, z nějž autor pochází. Jako čtenář jsem litoval, že nemám osobní zkušenost s žádným z jmenovaných, abych si je mohl porovnat s jejich popisem u Gavrilina. I když v hloubi duše jsem věděl, že namísto Gomelu by v *Deníku* mohl být uveden Brest, Minsk nebo jakékoli jiné běloruské město. Jména nejsou nakonec až tak důležitá: důležitá je samotná logika jednání postav tohoto smutného příběhu, který je do jisté míry i příběhem mým. Ano, mohlo se to stát mně – kdoví, jestli se něco podobného nemůže stát i tobě, čtenáři.“

Aktuálně i naše BIS hledá „kvalitní a perspektivní studenty“ na vysokých školách. Náborová operace má krycí jméno Stáž. „Podobně se chovají tajné služby i v zahraničí,“ řekl mluvčí BIS. Asi už četl *Deník konfidenta*...

148 stran A6, brožovaná, doporučený příspěvek na pokrytí nákladů 70 Kč

SUBCOMANDANTE INSURGENTE MARCOS: PŘÍBĚHY STARÉHO ANTONIA

Texty Subcomandanta Marcose mají mnoho obdivovatelů a byly jim jednomyslně přiznány literární kvality, ať se jedná o komuniké, poezii nebo prózu mísící a překračující tzv. tradiční žánry. Marcos prostřednictvím svých textů vystupuje jako vizionářský politický analytik a současně jako „interpret“ domorodého myšlení a kultury.

„První vesnice, do níž jsme v roce 1985 vstoupili jako zapatisté, je vesnice Starého Antonia. Zde působil svým způsobem jako překladatel, když nám vysvětloval, čím jsme byli a čím bychom měli být. Současně probíhal proces proměny vlastního nitra zapatismu. Starý Antonio je mostem, který umožňuje partyzánům z hor přijít k lidem. A konečně jeho zásadním přínosem je, že zapatistům zprostředkoval porozumění specifiku domorodé otázky v horách jihovýchodního Mexika... Později jsme se vídali čím dál častěji... vysvětlil nám, kde jsme: Pamatuj, že jsi zde a zde je to, co se děje,“ říká o Starém Antoniovi Marcos v závěru knihy *Příběhy Starého Antonia*, která vyšla v Chiapasu poprvé v roce 1998 a v podstatně rozšířeném vydání znovu v roce 2002.

Teď jsme se dočkali i jejího vydání v češtině a po knize *Nepohodlní mrtví*, kterou Marcos napsal společně s Pacem Ignaciem Taibem II., je to konečně další zprostředkování zapatistického světa zdejším čtenářům.

Subcomandante Insurgente Marcos je mluvčím Zapatovy armády národního osvobození (EZLN) a poradcem zapatistů, domorodého povstaleckého hnutí, které vzniklo v mexickém státě Chiapas. Ke gerilové skupině, z níž později vzniklo zapatistické hnutí, se připojil počátkem 80. let. První vystoupení EZLN proběhlo na Nový rok 1994 a zapatisté bojují „za práci, půdu, jídlo, zdraví, vzdělání, nezávislost, svobodu, demokracii, spravedlnost a mír“. Boj zdaleka není u konce.

120 stran A6, brožovaná, doporučený příspěvek na pokrytí nákladů 60 Kč

A3 je projekt nástěnných novin, které každý měsíc vydává Anarchistická federace a vylepují ho její členové a členky. Přidat se však může každý, kdo má zájem a rád by šířil A3 ve svém okolí. Každé nové číslo je ihned k dispozici ke stažení v tiskové podobě na webu federace.

A3 – DUBEN 2017
NAUČME SE STÁVKOVAT

Stávka je mocnou zbraní v rukou pracujících. Není proto divu, že všechny režimy se stávky snažily zakazovat, pomocí násilí, korupce a stávkokazectví podlamovat a legislativně omezovat, aby je učinily pokud možno zcela bezzubými. Pokud se však všem těm, kteří chtějí mít pracující pod kontrolou coby poslušné a bojácné stádo, něco skutečně povedlo, pak je to vnucení myšlenky, že stávka je něco zcela nepatřičného.

Naopak ekonomické elity si všechny své zbraně ponechávají, zdokonalují je a vymýšlejí nové, aby mohly zvyšovat své zisky tím, že budou šetřit náklady na pracovní sílu. Jenže za tou „pracovní silou", vytěžitelnými „lidskými zdroji", jak se v dehumanizovaném manažersko-kapitalistickém žargonu pracující označují, jsou lidské bytosti se svými potřebami, zájmy a sny. Jako lidské zdroje však na vše toto musí zapomenout a být poslušným kolečkem ve stroji generování zisku ve prospěch velmi uzounké menšiny. A to vše za bedlivého dohledu států, bez ohledu na odstín režimu, který jim vládne.

Pokud někdo veřejně napadá globalizovaný kapitalistický řád, který bez přestání prohlubuje nerovnosti mezi bohatými a chudými až do současného stavu, kdy osm nejbohatších vlastní tolik co celá chudší polovina lidstva, pak se stává nepřítelem státu. O to víc, když stejně tak kritizuje ten samý princip uplatněný na hranice daného státu. My, anarchisté a anarchistky, jsme jeho nepřáteli, jelikož kapitalismus a jemu úslužný stát se všemi svými institucemi fyzického a psychického donucení je pro nás jasně sociálně nespravedlivým, a tudíž něčím nepřijatelným.

Je smutné vidět, jak mnozí lidé, kteří žijí z ruky do huby, potácející se v pracující chudobě a balancující na hranách dluhových pastí, nechtějí vidět, kam se ztrácí bohatství, na němž se svou prací podílejí. Dohlédnout do daňových rájů jistě vyžaduje větší úsilí než si hloupě vybíjet svou frustraci z nespravedlivě nastavené distribuce bohatství na těch nejubožejších a ještě více zkoušených – nezaměstnaných, lidech bez domova, různých menšinách, lidech prchajících před válkami a bídou.

O to radostnější je vidět, když se někdo postaví svévoli průmyslové, finanční a politické moci a zvedne hlas na prosazení svých nároků, i když by ve skutečnosti mohly být vysloveny v mnohem větší šíři a radikálněji. K odmítnutí kapitalismu jako takového musí každý dojít sám. Ale nejen to, musí k tomu dojít zároveň jako součást těch, jejichž zájmy jsou společné. Tedy jako součást pracovního kolektivu, odborové organizace a jednou i jako součást široké vrstvy neprivilegovaných, kde nikdo nerozlišuje, kdo je pracující a kdo nezaměstnaný, studentka či důchodce, místní či zahraniční dělník, manuálně či duševně pracující apod.

Není tedy divu, že jsme vyslovili podporu dvěma dubnovým stávkám za navýšení mezd – řidičům veřejné dopravy a zaměstnancům zlínské fabriky Mitas. Stávka řidičů z šestého dubna byla v některých krajích úspěšná ještě před zahájením, takže nakonec nevyjely autobusy jen v Jihomoravském, Olomouckém a částečně v Pardubickém kraji a na několika dalších místech. Jsou to právě kraje, které tlačily během soutěží o smlouvu dopravce k nejnižší ceně. Oba prvně zmíněné kraje chtějí dopravce za stávku pokutovat a tím ještě zhoršit situaci řidičů, kteří mají jediný profesní zájem – vozit lidi, avšak za důstojnou mzdu a za důstojných podmínek. Politici a šéfové vozící si zadky ve svých či služebních autech toto ale stěží pochopí. Přesto byla stávka či jen její vyhlášení na mnoha místech úspěchem, který vedl k příslibu jednání o zlepšení situace řidičů.

Opatrně (jen na dvě hodiny v době střídání směn), ale přece se stávkovalo ve zlínském Mitasu, jelikož mzdy pracujících kolem 14 tisíc korun jsou neúnosně nízké a vedení podniku je nechce adekvátně zvýšit navzdory ziskům firmy pohybujícím se kolem miliardy korun ročně. Doufejme, že následující vývoj přinese zaměstnancům nějaké výsledky už díky tomu, že se jim prostřednictvím stávky podařilo poukázat na bezohlednou mzdovou politiku vedení podniku. Tato politika se ale jen drží kapitalistické logiky co nejnižších nákladů bez ohledu na to, že zisky vlastníkům pomáhají tvořit právě zaměstnanci.

Stávka není zaručeným návodem na úspěch. Je ale potřeba ji začít více využívat na prosazení svých zájmů. Pokud zaměstnavatelé vědomě a záměrně ochuzují zaměstnance, nebylo by adekvátní odpovědí bránit se stejně? Vždyť vlastníci, šéfové a jim úslužní politici se mohou hřát na výsluní jen díky tomu, že jim to neprivilegovaní umožňují svou prací a žel i svou častou absencí odvahy, solidarity a kolektivní akce.

A3 – KVĚTEN 2017
KAPITALISMUS = OLIGARCHIE

Velkým tématem od posledních voleb do poslanecké sněmovny je osoba Andreje Babiše. Vletěl na českou politickou scénu s myšlenkou, že stát je třeba řídit jako firmu. Je tato myšlenka skutečně tak nová? A co vlastně ve skutečnosti znamená?

Babiš je řazen mezi české miliardáře. Součástí kánonu kapitalistického režimu je, že k bohatství dojdete jen poctivou a tvrdou prací. Že je to jen lživá pohádka pro chudáky, aby své životy zasvětili dřině pro své šéfy, je více než evidentní. Přesto tomuto ideologickému bludu ještě stále spousta lidí podléhá. Babiš tvrdou a poctivou prací k bohatství jistě nedošel, stejně jako další jemu podobní. Jejich bohatství vytvořila práce druhých, práce těch, kteří stále žijí z ruky do huby nebo se řítí dolů po spirále chudoby.

Ponechme stranou Babišovu minulost za vlády bolševika, ta dnes už nehraje klíčovou roli. Podstatné je, že tento člověk stanul v čele korporátního Agrofertu, přičemž jeho aktivity vedly k úmyslné likvidaci menších zemědělců. Samostatnou kapitolou jsou praktiky při výrobě produktů korporace a jejích odnoží, s čímž souvisí šíření nekvalitních potravin, manipulace s nimi, zaplavování polí chemií, likvidace jiných dodavatelů atd.

Aby si pojistil své kšefty, zabránil případným omezením, zajistil další rozvoj svého ekonomického impéria a vytvořil si další příležitosti k akumulaci kapitálu a přelévání veřejných peněz do svých kapes, vstoupil do politiky. Svou partaj nazval Hnutí ANO, i když o žádné hnutí v pravém slova smyslu nejde. Politicky je tato strana vlastně neukotvená, protože její politika se odvíjí jen od výhod, které může přinést svému šéfovi. Není tedy ani divu, že ji naplnilo množství prospěchářů, kteří se chtěli svézt na nové vlně, co by je vynesla do výhodných funkcí, na vlně, která je přísně určována dle profesionální PR strategie.

Dalším důležitým krokem bylo, že Babiš ovládl některá média, a jestli někdo někdy věřil jeho slovům, že neovlivňuje jejich obsah, dokázal tím jen obrovskou míru naivity a nepochopení toho, jak korporátní média fungují. Máme ostatně nahrávky dokládající takové jednání.

Z Babiše se nakonec stal ministr financí, který od ostatních přísně vyžaduje placení daní, sám se tomu však různými způsoby vyhýbá. Finanční úřady se staly jeho nástrojem

na buzeraci konkurentů. Jeho člověk na ministerstvu životního prostředí pak Babišovu impériu umožňuje to, co by jinak nemělo projít.

Heslo řídit stát jako firmu je ústřední. V kapitalistickém režimu je úlohou firmy generovat zisk jejím vlastníkům. Nejde o nic míň ani víc. Kolem tohoto principu se točí celý kapitalismus. Když nemáme přes oči ideologickou pásku nebo jsme se nevžili do role lokajů, můžeme to číst zcela jasně. Vždyť Babiš na rovinu říká, že řízení politické strany, úřadů i společnosti musí vést ke generování zisku vlastníkovi. Nenechme si ale nakukat, že vlastníky státu jsme my, obyčejní lidé. Naopak my jsme jen námezdní síla, která musí ohnout hřbet a makat pro „firmu".

Příkladů, kdy do politiky vstupují přímo miliardáři, je poslední dobou mnoho. Dříve byl ikonou tohoto způsobu vládnutí italský premiér, mediální magnát Silvio Berlusconi. Dnes je to bezesporu Donald Trump na druhé straně Atlantického oceánu. Pro tyto podnikatele-politiky je příznačné, že se rozhodli narušit stávající konsenzus elit. Ten se řídí tím, že pro udržení zdání politické demokracie a suverenity lidu je třeba fungování třídy politiků. Ti se starají o to, aby byla zachována privilegia ekonomických elit, velkých vlastníků, investorů, průmyslníků a finanční oligarchie. Zároveň by měli pro plebs budit zdání, že se starají i o jeho dobro. Jen slepý nevidí, kdo sponzoruje politické strany, s kým se politici schází na rautech, čí zájmy jsou prosazovány, kdo dostává daňové prázdniny a velké zakázky. A jen hluchý neslyší rány policejních obušků, když se někdo tomuto systému vzepře.

Miliardáři, kteří vstupují do politiky, touto politickou třídou pohrdají. Vědí z první ruky, z té co uplácí, že politici jsou úplatní. Vědí, že politici jsou paraziti, i když pro ně užiteční. Smutné je, že pohrdání politiky dokážou umně využít jako jedno z mála pojítek s širokými vrstvami neprivilegovaných.

Kapitalismus vždy bude vládou bohatých. Vládnou nám na pracovištích a vládnou nám i ve veřejném prostoru, jehož poslední kousky jsou privatizovány. Kapitalismus je vláda finanční oligarchie a je úplně jedno, jestli nám vládnou přímo nebo prostřednictvím profesionálních politiků. Pokud máme být důslední, nestačí říci NE Babišovi! Ne ANO! My říkáme: Ne kapitalismu!

A3 – ČERVEN 2017
ZA KLIMATICKOU SPRAVEDLNOST

Existenci změny klimatu známou pod označením globální oteplování, které je způsobeno činností „člověka", popírá už jen málokdo. Popírači jsou trojího druhu. Prvně to jsou velké korporace, průmyslníci, vlastníci uhelných elektráren, uhlobaroni, ropní magnáti a všichni ti, kteří vydělávají na spalování fosilních paliv, například celá mašinerie automobilového průmyslu. Potom je to úzká skupina „vědců", kteří jsou těmi prvními placeni, aby se vyjadřovali v tom smyslu, že „člověk" na klima nemá žádný, nebo naprosto zanedbatelný vliv. Od těch se zbytek vědecké komunity zcela jednoznačně distancuje. A pak tu jsou ideologové kapitalismu, kteří se o výroky těchto „vědců" opírají, aby mohli dál obhajovat svou slepou víru v blahodárnost volného trhu a neomezeného individualismu. Aby ve skutečnosti mohli obhajovat „právo" bohatých vykořisťovat své zaměstnance, poškozovat společnost, znečišťovat přírodu a svým konáním nechat změnit celosvětové klima natolik, že nebude možné zachovat budoucím generacím svět v takové podobě, v jaké jsme ho donedávna znali.

Tito ideologové ruku v ruce s globálními ekonomickými elitami budou vždy bojovat proti spravedlnosti, a to z jednoho prostého důvodu: jedni, aby zabezpečili své zisky, a ti druzí, aby obhájili myšlenku, že ti nejsilnější mají nezpochybnitelné právo vládnout, bohatnout a určovat chod světa. Jenže tato kapitalistická nenasytnost a víra v nadřazenost bohatých vedou ve výsledku ke katastrofě. Jestliže oni dokážou vidět jen své dolary a eura, my jejich optiku rozhodně nesdílíme. Nechceme kořistnickou společnost, kde nepatrná menšina, co si může cokoli a kohokoli koupit, a když to nejde, má tu moc nasměrovat kroky exekutorů a údery policejních obušků, bezohledně zametá se zbytkem lidí.

Chceme spravedlnost ekonomickou – podniky řízené těmi, kdo v nich pracují, a produkující to, co je skutečně potřeba, nikoli spousty konzumních zbytečností na jedno použití.

Chceme spravedlnost sociální – zdola organizované instituce přímé demokracie, kde za nás nebude rozhodovat pár politiků, kteří nám byli předloženi k volbě, aniž by ta volba mohla cokoliv podstatného změnit.

Chceme spravedlnost klimatickou – globální šanci pro příští generace; svět, kde bohaté země netěží z těch chudých; společnost, která se nebude řídit finančními kalkulacemi nepatrné skupiny hrabivců, ale bude mít na zřeteli zdravý a důstojný život všech obyvatel planety.

Je třeba si uvědomit, že obrovské úniky oxidu uhličitého ze spalování fosilních paliv a metanu z průmyslového chovu skotu do atmosféry jsou doprovázeny masivním odlesňováním a devastací oceánů. Pokud k tomu připočítáme globálním oteplováním rozběhnutý proces úniku metanu z dříve zamrzlých oblastí Sibiře a bezprecedentní tání ledovců, ocitáme se uprostřed stále se zrychlující sebevražedné jízdy. Rekordní teploty, dlouhá období sucha, záplavy a extrémní projevy počasí, vymírání druhů, zvedání hladiny oceánů, rozšiřování pouští, zánik zdrojů pitné vody, migrace, války… to vše už je reálná situace, která se bude zřejmě jen zhoršovat. A oni stále vidí jen ty dolary.

S velkou pravděpodobností prohlásí, že naše požadavky jsou nerealistické. Ale pokud chceme planetu, na které budou moci žít naše děti a děti jejich dětí, pak je nerealistické pokračovat dál s klapkami na očích v byznysu, který nebere ohled na nic a na nikoho. Nám jsou ale ukradené jejich zisky, stejně jako jim je ukradená nějaká spravedlnost, rovnost a důstojnost pro všechny lidi světa. Neuchlácholí nás ani natírání problémů nazeleno. Dokud totiž nebude odstraněna ideologie kapitalismu, v které jsou člověk, společnost i příroda jen zdroji pro obohacení těch, kteří už bohatí jsou, nic se doopravdy nezmění. Dokud si sami lidé nebudou určovat své priority a nechají si je nutit reklamou, korporátními médii a zkorumpovanými politiky, nemůže být o nějaké svobodné volbě ani řeči. Dokud budou ti, kteří vydělávají, a ti, kteří na ně pracují, a dokud bude nějaký kus Země někomu říkat pane, nebude žádná spravedlnost.

To jsou naše důvody, proč se stavíme (nejen) za klimatickou spravedlnost. To jsou důvody, proč anarchisté a anarchistky podporují letošní Klimakemp, který ve dnech 21.–25. června pod heslem „Změňme systém, ne klima!" pořádá v mosteckém uhelném revíru iniciativa Limity jsme my. A je to tak, limity jsme my. Dokud jim dovolíme vydělávat na naší práci, dokud jim dovolíme řídit a kontrolovat naše životy, potřeby a touhy, dokud jim dovolíme ničit planetu a klima, nepřestanou.

Nedovolme jim to!

A-KONTRA

Aby nebyl pátý ročník anarchistického knižního festivalu tak chudý na novinky, čekalo jeho návštěvníky milé překvapení – po dlouhé době se objevilo nové číslo kdysi zavedeného anarchistického časopisu *A-kontra*. Neváhal jsem ani chvíli a onu změť zdvižených pěstiček na obálce jsem si ve vestibulu Kliniky, kde se nacházel ákontří stánek, pořídil. Pro tenhle titul mám už od začátku 90. let slabost, takže nebylo co řešit.

Když jsem přemýšlel, jak se k novému číslu postavit, došlo mi, že to, co mě na něm dráždí, mi na druhou stranu vlastně přijde fajn a naopak. Jeho hlavním tématem je „anarchismus všedního dne". Kdybych si to ale nepřečetl v úvodu, asi bych to nepoznal. Spojnicí by mohla být spíš roztříštěnost, v které svým způsobem souzní obsah i forma. Grafické provedení má na jednu stranu své neodolatelné kouzlo, na druhou trýzní čtenáře při hledání začátků a konců odstavců, domýšlení si písmen a slov pod nánosem výtvarného zašpinění a pátrání, co je v rozhovorech otázka a co už odpověď. Je to změna oproti vizuálně strohé a přímočaré *Existenci*. Ta sice informuje, klade otázky, hledá odpovědi, rozebírá konkrétní témata z různých úhlů, ale chybí jí trochu onen osobnější rozměr, který dýchá z nové *Kontry*, i když je to jen zakašlání tvora, který se uložil na dlouhou dobu k zimnímu spánku.

Ale vezměme to popořadě. Bohumil se zpovídá z toho, že pracuje v korporaci. Ano, je to práce na hovno, ale každý se kurvíme s kapitalismem, protože nám, dokud tady bude, nic jiného nezbývá. Možná to ani není třeba omlouvat tím, že „na chodu korporací se podílíme už jenom tím, že užíváme její zboží". Cesta ven podle Bohumila vede přes výčitky, bez nichž jsme zatraceni, a „naše svoboda [je možná] ukrytá ve vědomém prožívání všedního dne se všemi jeho důsledky". Je to ale fakt svoboda, „že opravdoví kámoši tu budou vždycky", nebo jen jedna z variací na téma, kam utéct po osmi a více hodinách v korporaci. Jestli má být takto pojatá „svoboda a výčitky svědomí" rozhřešením, není divu, že dělný člověk prodírající se sračkama všedního dne raději zvolí variantu ‚bez výčitek'.

Příspěvek o konsenzu vhodně kombinuje trochu té teorie (k čemu a kdy je taková forma rozhodování dobrá, jaká jsou její úskalí) se zcela konkrétními zkušenostmi z plén na Klinice. Ty pak ústí v řadu neformálních rad. Rozhodně si nechte poradit. Kamarád Igor Ševcov tematizuje otázku veganství za mřížemi. Přibližuje své zkušenosti se stravováním během své vazby a nabízí různá provizorní řešení. A s otevřeností sobě vlastní konstatuje, že cílem není dostat veganskou stravu za zdi věznic, ale ty zdi strhnout. Báseň „Malej černej kluk" úžasně dokumentuje fungování globalizovaného kapitalismu a vykořisťování rozvojového světa. Když však vyprchá opojení verši, zbude zase jen dovolávání se svědomí spokojeného západního konzumenta, zatímco je poeta či poetka napsal/a zřejmě na svém notebooku, z kterého odkapávala krev ‚malého černého kluka'.

Komentovat rozhovor s mladými křesťany raději nebudu. Prostě kde stojí na stráži víra, tam zůstává stát rozum před branami. Anarchie určitě není „Království boží", protože to není ani ‚království' a není ani ‚boží'. Následný rozhovor s kolektivem Zádruha, který se zajímá o historii českého anarchistického hnutí, to sice výslovně nezmínil, ale naši soudruzi z přelomu 19. a 20. století by ve svých bezvěreckých spolcích asi kroutili hlavami, proč někdo vykopává mrtvolu boha, místo aby se snažil vedle něj zakopat mrtvolu kapitálu. Třetí rozhovor čísla je veden s bývalou redaktorkou časopisu a současnou zastupitelkou na Praze 7, která jako překážky pro úspěšné boje definuje rezignovanost a kulturu oběti.

Úvaha, že teknaři jsou dnes něco jako kdysi cikáni, se jeví trochu zastaralá vzhledem k tomu, že jeden ročník DIY karnevalu nesl motto „Všichni jsme cikáni!". Do tekno scény nevidím, ale zřejmě je to třeba některým jejím příznivcům stále připomínat. Vždyť subkultury jsou chtě nechtě jen odrazem kultury, jejíž podmnožinu tvoří. A pokud se stává ‚každodenní autoritářství' normou, pak se nějakým těm průsakům nelze vlastně ani divit. Právě tomuto tématu se věnuje kratší teoretický text, jenž ukazuje fašismus „jako rakovinové bujení, jež se odehrává v tom nejmenším měřítku, tedy na úrovni rodin, škol, komunit i jednotlivců". Závěr je logický, nejenže na jedné straně musíme být schopni se fašismu postavit, zároveň se musíme zabývat i „vytvářením vlastního svébytného prostředí a sociálních vztahů, v nichž se autoritářství nedaří usídlit".

Nakonec si můžete přečíst recenzi na kapitoly o anarchismu a squatingu z knihy *Kmeny 90*. Snad jediná výtka padla směrem ke sponzorství knihy Budvarem. Je to ale problém? Není snad pro subkultury dneška charakteristické, že se z valné části nechaly kooptovat kapitalismem? Osobně bych problematizoval spíš klasifikaci anarchismu a squatingu coby subkultury už proto, že okruh aktivistů a aktivistek se rekrutoval z různých subkultur a občas i mimo ně, ale žádnou specifickou subkulturu netvořili, prostě je jen spojoval určitý politický postoj, ať už deklarovaný nebo praktikovaný.

Vždycky jsem po přečtení *A-kontry*, když nepočítám plakátová vydání, věděl, že k některému z textů se dříve či později vrátím. To se mi tentokrát nestalo. Z toho ale neplyne, že by nové číslo nebylo přínosem, jen to odráží různá očekávání. A vzhledem k tomu, že zrovna moc anarchistických časopisů nevychází, nepochybuji, že si bez problému široký okruh spokojených čtenářů najde.

32 stran A5, 23 Kč. K sehnání na obvyklých distribučních místech, nebo se ptejte na e-mailu anna.kontra[a]safe-mail.net. (-JK-)

DRZOST

Na knižním festivalu se představil také jeden zcela nový titul, feministický zin *Drzost*. Hned na začátek musím přiznat, že jeho vydání považuji za velmi osvěžující počin. Už dlouho mi v antiautoritářských distrech chybělo něco, jako býval svého času riot grrrl zin *Bloody Mary*, který svéráznou, přímočarou a mnohdy i velmi vtipnou a ironickou formou vnášel do nehybných subkulturních vod vlny plné ženského pohledu, feministických postojů a nelítostného tepání přetrvávajících genderových stereotypů a sexistického chování.

Podobně do našeho rybníka vpadává *Drzost*, z které čiší na jedné straně naštvanost a na té druhé odhodlání se s problémy poprat. Nejde tedy o žádné stýskání si na úděl obětí, ale o přesvědčení, že pokud se ženám děje něco špatného, nemají kvůli tomu vinit samy sebe, nýbrž naopak razit cesty k nalezení své osobní i kolektivní síly. Tento zin může být pro ženy silnou vzpruhou, protože budou vědět, že i někdo další řeší podobné problémy, štvou ho podobné věci a má podobné sny. Zároveň zjistí, že jsou kolektivy žen, které se organizují, aby pomohly samy sobě, jiným ženám nebo aby se zapojily do emancipačních snah proměňujících společnost v bezpečnější a svobodnější místo.

Stejně tak ale tuhle *Drzost* doporučuji mužům. Ať už si v hnutí o sobě myslíme cokoliv, je pravda, že některé problémy nejsou příliš akcentovány nebo se považují za příliš osobní, než aby bylo potřeba je nějakým způsobem kolektivně vnímat. Jenže pokud chceme, aby naše komunity byly předzvěstí a experimentálním polem budoucí společnosti, musíme si naslouchat. A muži obecně (mě nevyjímaje) spíše mluví, než naslouchají, a to i v případě, že sami sebe považují za feministy. Právě otázka mužů feministů je zde podrobena velmi zajímavému kritickému pohledu. „Jak známo, nadvláda je často neviditelná těm, kdo ji mají. Muži musí pracovat na tom, aby své výsadní postavení byli schopni vidět", a vyvodit z toho odpovídající závěry.

Když pominu poslední tři texty, které mi nebyly zcela srozumitelné, feministická *Drzost* mě skutečně oslovila a donutila zamyslet se nad pocity druhých, sám nad sebou, nad vztahy v našem hnutí a stereotypy, které s sebou přinášíme ze silně patriarchální výchovy a společenské reality.

Pokud nejsme nemyslící indoktrinované ovce (ovce prominou), pak nás musí srát objektivizace ženského těla, které je spoutáno konvenčními a mnohdy nesplnitelnými očekáváními. Proč je třeba kladen takový důraz na absenci ženského ochlupení? A je jedno, zda se takové objektivizace dopouští ožrala v tramvaji, reklama na zastávce nebo ve smokingu navlečený Marek Eben. Že je sexismus všudypřítomný, dokazují i popsané zkušenosti z akademického prostředí. Odzbrojující sexistická stupidita je pak demonstrována výstřižky z facebookových debat o feministkách. A proč sakra mají znásilněné ženy cítit vinu, když vinen je pachatel?

Bojovat s tím není jednoduché, ale také ne nemožné. Jasmína popisuje svou dlouhou cestu k vyrovnání se se znásilněním: „Dnes jsem silnější než včera a tuto sílu předávám všem, kteří to potřebují." „Manifest za svobodu tloušťky" z roku 1973 se staví diskriminaci kvůli vzhledu. Recenze na film *Divošky měsíčního cyklu* seznamuje se svépomocnou posilující komunitou hispánských cyklistek z východní části Los Angeles. Ženy bojující v minulosti v *Drzosti* zastupuje Karla Máchová (1853–1920) či ženy, které se v roce 1915 sešly na Ženské mírové konferenci v Haagu. Seznámíte se s emigrantkami z Filipín, Sýrie a Eritreje. A v neposlední řadě tu najdete přehled aktivních ženských kolektivů a stručné vyjádření jejich postojů a aktivit. Nechybí mezi nimi Čtvrtá vlna, RFK, Ženy 365, Konsent, Jako doma ani NemrAF-Ky, dalším zajímavým projektem, jenž je tu popsán, je Genderman, který se snaží vytvořit „prostor, kde se muži ve spolupráci se ženami mohou učit být vidět, vidět sebe a vidět ostatní".

Drzost je zapotřebí, tak ji neváhejte podpořit.

70 stran A5, 100 Kč. K dostání na obvyklých distribučních místech. (-JK-)

UTOPIE PRAVIDEL

Anarchista a antropolog David Graeber je akademik, pro nějž je zcela přirozené sladit antiautoritářský postoj s předmětem svého výzkumu. Díky tomu pak také může přicházet s množstvím zajímavých a obecně přínosných postřehů a myšlenek. Jde bezpochyby o jednoho z celosvětově nejznámějších anarchistických myslitelů současnosti. Bylo ho slyšet v souvislosti s hnutím za globální spravedlnost na přelomu milénia stejně jako později s nástupem hnutí Occupy. Ještě více asi proslul díky knize *Dluh. Prvních 5000 let*. Nepřipadalo tedy v úvahu, abych nesáhl po letos vydaném českém překladu jeho práce *Utopie pravidel*, která nese podtitul *O technologii, stupiditě a skryté přitažlivosti byrokracie*. V originále vyšla kniha před dvěma lety.

Rozhodně se nenechte mýlit, nejde o žádné nudné akademické traktáty plné cizích slov a teoretických abstrakcí. Kniha se čte takřka sama, jelikož Graeber nešetří osobními příhodami, jako jsou zkušenosti s byrokracií v souvislosti se smrtí jeho matky, prostoupení úřednické mentality akademickým prostředím nebo vzpomínky na výzkum na Madagaskaru. Vydává se do různých etap lidských dějin a provádí literární a filmové exkurzy do světa detektivek, bondovek, sci-fi, fantasy či komiksových superhrdinů. Odkazuje na revoltu roku 1968, feministické práce, Kropotkina, Hollowaye či anarchistický kolektiv CrimethInc.

Graeber začíná politickou reakcí na byrokracii a poukazuje na proměnu, kdy si jazyk individualistického boje proti byrokracii začala přivlastňovat pravice, podle které vše nejlépe vyřeší jedině ničím neomezovaný trh. Není divu, že současné společenské krize jsou doprovázeny úspěchem pravicových sil. Levice tápe a de facto žádnou kritiku byrokracie nenabízí. Trhy jsou přitom s vládou přímo spjaté a vždy také byly. Navíc všemožné „deregulace" vždy přinášejí ještě větší administrativní zátěž. Graeber tento zdánlivý paradox popisuje v „železném zákoně liberalismu", jenž říká, že „každá reforma trhu, každá vládní iniciativa určená k omezení byrokracie a podpoře tržních mechanismů má v konečném důsledku za následek nárůst pravidel, papírování a počtu byrokratů, které vláda zaměstnává". Politické snahy podpořit „trh" vedle stále většího počtu těch, kteří na věci dohlíží z kanceláří, přináší vztahy, jež jsou regulovány hrozbou násilí. To vše nejdrastičtěji dopadá na chudé. „Všechny bohaté země v současné době zaměstnávají armádu úředníků, jejichž hlavním účelem je vyvolávat v chudých lidech pocit viny."

Spojené státy popisuje jako „už víc jak století hluboce byrokratickou společnost", přičemž většina byrokratických tendencí má kořeny v soukromém sektoru. Byrokraty nejsou jen státní úředníci, ale i ti vojenští, střední management firem či policisté. Odtud postupně Graeber přechází k definici věku „totální byrokratizace", což je „proces, v němž se veřejná a soukromá moc postupně prolínají do jedné entity plné pravidel a omezení, jejímž hlavním cílem je dobývat bohatství ve formě zisku". Zisky korporací se už tolik neodvíjejí od obchodování či výroby, ale od financí. Znamená to, že pramení z dluhů, které jsou převážně uměle vytvořené, a to právě prolnutím veřejné a soukromé moci.

Graeber předkládá tři tematické okruhy, na které by se mohla zaměřit levicová kritika byrokracie. Jde o otázky násilí, technologie a racionality a hodnoty. Navíc poukazuje na fakt, že jazyk, kterým bychom o těchto věcech mohli mluvit, je „žalostně nepřiměřený".

Denně přicházíme do styku s institucemi zapojenými do rozdělování zdrojů v rámci soustavy vlastnických práv zaručovaných vládami v systému založeném na hrozbě silou. Což je „eufemismus pro násilí, tedy pro schopnost povolat lidi oblečené v uniformách a připravené vyhrožovat jiným lidem, že jim dají holí přes hlavu". Strukturální násilí tedy umožňuje udržovat struktury „jen pod pohrůžkou násilí, přestože pro jejich normální, každodenní fungování vlastně není žádného násilí zapotřebí". Stát se svými byrokratickými strukturami je založen právě na takovém násilí, které umožňuje činit svévolná rozhodnutí a vyhýbat se dialogu, vysvětlování a dohodám typickým pro rovnostářštější sociální vztahy. Není tedy divu, že oběti násilí vnímají procedury násilí jako idiotské a nesmyslné.

Násilí je snad jedinou formou lidské činnosti, která může mít společenský dopad, a přitom nebýt komunikativní (i když jde o určitou formu sdělení). Takový svévolný přístup se vyhýbá tzv. interpretační práci, která spočívá ve snaze odhalit motivy a pocity těch druhých. Násilí umožňuje docílit poměrně očekávaný vliv na osoby, kterým jeho nositelé nemusí nikterak rozumět. Jinak byste se totiž museli namáhat zjistit, co je ten druhý zač, jaké má potřeby, záliby a přání. Když ho vezmete po hlavě, na ničem z toho nesejde. Násilí přináší schematický přístup, který arogantně říká, že když neposlechneš, bude tě to bolet. Proto je oblíbenou zbraní hloupých, mezi něž lze zařadit státy, jejich instituce, policii a další byrokratické struktury.

Interpretační práci ve vztazích nerovnosti odvádějí vždy ti podřízení, tedy ženy, menšiny, zaměstnanci… Tedy ti, kteří zpravidla odvádějí i skutečnou fyzickou práci. Ti musí vždy nejlépe chápat, jak dotyčné společenské vztahy fungují, co si asi myslí a chtějí jejich muži, majorita, šéfové… „Oběti strukturálního násilí mají sklon starat se o ty, kteří násilí působí, mnohem víc, než je tomu v opačném směru. Dost možná, že je to vedle samotného násilí nejmocnější síla, která tyto vztahy udržuje."

Zákonné uplatňování násilí se změnilo v cosi, čemu se eufemisticky říká „prosazování práva". Tento termín s oblibou používají policisté. Přitom jen zlomek toho, co dělají, opravdu nějak souvisí s prosazováním práva nebo s bojem proti zločinnosti. Většina policejní práce se ve skutečnosti točí kolem vynucování pravidel – „technicky řečeno, vědeckého uplatňování fyzické síly či pohrůžky fyzickou silou s cílem napomáhat řešení administrativních problémů". Policisté jsou vlastně ozbrojení byrokrati. Zpravidla mají lidé za to, že policie bojuje se zločinem, čímž myslí násilný zločin. Policie ale většinou dělá úplně opačnou věc, tedy vnáší hrozbu násilí do situací, které by jinak s násilím neměly nic společného. Jediné rvačky a projevy mezilidského násilí, kterými se policie bude zabývat, jsou ty, jejichž výstupem je nutně nějaké papírování. Zkuste se ale třeba projet bez poznávací značky na autě. Na scéně se ihned objeví ochránci pořádku „ozbrojení obušky, pistolemi a tasery, a pokud se odmítnete podřídit jejich pokynům, s jistotou dojde na použití násilí". Proč máme tak pomýlenou představu o tom, co policie opravdu dělá? Důvodem je mimo jiné to, že populární kultura nám už padesát let cpe policisty (tedy ty imaginární, kteří věnují všechen čas boji s násilným zločinem) jako objekty imaginativní identifikace, abychom se do nich vžili. Graeber odkazuje na sociologa Jima Coopera, který býval policistou a který dospěl k názoru, že naprostá většina lidí, které policisté ztlučou nebo jinak ztýrají, je zcela nevinná, a že policisty nejsnáze vyprovokuje k násilné reakci, když se někdo nechce podřídit jejich právu kontrolovat situaci. „Policejní obušek je přesně tím nástrojem, v němž se stýká imperativ státní byrokracie vynucovat jednoduché administrativní schéma a státní monopol na použití donucovací síly. Proto je zcela pochopitelné, že byrokratické násilí je zaměřeno především na všechny, kteří chtějí prosazovat odlišná schémata či interpretace."

Dalším zajímavým tematizováním role představivosti se Graeber dostává k otázce, proč lidé provádí v různých etapách dějin zcela odlišné volby. „Pokud bude nějaká skupina občanů rozhodovat o otázkách ovlivňujících jejich komunitu, nejspíš dospěje ke zcela odlišným odpovědím v závislosti na tom, zda je organizována jako parlamentní systém, systém automatizovaných plebiscitů nebo síť veřejných shromáždění. Na předpokladu, že tato představa je pravdivá, je vlastně založena celá anarchistická představa znovuzavedení přímé demokracie." To je i důvod, proč jsou revoluční chvíle tak odlišné. Jde totiž o moment, kdy je byrokratický aparát neutralizován a jsou tak odstaveny nástroje na rozbíjení lidské představivosti. „Je samozřejmě otázkou, jak zajistit, aby lidé zažívající tuto zkušenost nebyli hned přeorganizováni do nějakých nových množin, jako jsou masy, proletariát, dav, národ, obce věřících či cokoliv jiného." Revoluční změna může znamenat pochopení, že zdánlivě nemožné věci vůbec nemožné nejsou, ale také to znamená, že velká část lidí „bude muset do nějaké míry překonat hluboce vžitou lenost a zapojit se na dlouhý čas do interpretační (imaginativní) práce, aby nová realita vydržela".

V druhé kapitole Graeber rozebírá, jak bojácný byrokratický přístup dusí všechny projevy intelektu, a jak neoliberální reformy zabrzdily technický pokrok, přičemž však byly ukázkově efektivní v odpolitizování pracovního trhu a přinesly éru rozkvětu armádám, policii a soukromým bezpečnostním službám. V kapitole třetí si autor klade otázku jak to, že velké části z nás vlastně skrytě vyhovuje žít v systému formalizovaných pravidel a předpisů a hierarchii neosobních úředníků. Je to mimo jiné tím, že „byrokracie nám dává alespoň určitou možnost jednat s ostatními lidskými bytostmi způsobem, který nevyžaduje po žádné ze stran všechny ty složité a vyčerpávající formy interpretační práce". Svou roli v tom hraje i „strach z hraní si" a snaha osvobodit se od svévolné moci, což ale ve skutečnosti vede k vytvoření ještě svévolnější moci. „Následkem toho veškerý život dusí předpisy, všude hlídají uniformovaní strážci a průmyslové kamery, věda a kreativita skomírá a všichni si uvědomujeme, že větší a větší kus našich dnů ukusuje vyplňování formulářů."

284 stran. Vydalo nakladatelství Prostor, 2017.

(-JK-)

NAKLADATELSTVÍ ANARCHISTICKÉ FEDERACE
ANARCHISTICKÁ REVUE EXISTENCE

2/2017 OCHRÁNCI POŘÁDKU
Počátky policie • O původu zákonů • Sedm mýtů o policii • Rozhovor s Igorem Ševcovem • Gladio • Kriminalizace života v USA • Pryč s narkostátem! • John Olday • Anarchisté za Pinochetovy diktatury • Zelení • Francie: prohráli všichni • Běloruští anarchisté • Konspirace piva …

1/2017 MÝTUS PRÁCE
Deset dogmat o práci • Management otročiny • Uberizace • Mytologie práce • Práce v historických proměnách • Tyranie hodin • Chvála zahálky • Stojící skála • Bez šéfů • Anarchismus v NDR • Alternativa kibuců • Jak pomáhat vězněným …

4/2016 ANARCHISTICKÝ BULVÁR
Class War • Trochu srandy do tý anarchie • Staronové Navinky • V Oaxace • Ztracená Existence • Anarchistische Sommercamp • Anarchismus v poválečném Bulharsku • Kongres IFA • Anarchisté v Kurdistánu …

3/2016 STOP TTIP
Rok Fénixu • Anarchistický knižní festival • Náboženský mor • Jak jsme se postavili globálnímu kapitálu • Voltairine de Cleyre • Nuit debout • Španělští anarchisté 1936–39 • Michal Kohout …

KOMIKSOVÁ EDICE
SV. 2 ANARCHIX
SV. 3 CLASS WAR COMIX
SV. 4 KDYŽ ZAČALA NOC
SV. 5 LIKVIDÁTOR

SABATÉ — MĚSTSKÁ GUERILLA VE ŠPANĚLSKU
MARIKANSKÝ MASAKR
JEDU DO MAGADANU
ANARCHISTICKÁ PUBLICISTIKA 1990 — 2013
TÁBOR SMRTI LETY
BŮH A STÁT
DĚJINY ANARCHOSYNDIKALISMU
VLASTENECTVÍ JAKO DIAGNÓZA
NEVIDITELNÉ VRAŽDY
HISTORIE ANARCHISMU NA KAVKAZE
MICHAEL KÁCHA 1874 — 1940
SOCIÁLNÍ PROTESTNÍ HNUTÍ V 21. STOLETÍ
UKRAJINA 2013 — 14: POHLED ANARCHISTŮ
ŽIDOVŠTÍ ANARCHISTÉ V NEW YORK CITY
ZÁPISKY ANTIGLOBALISTY
ŠPANĚLSKÁ IDEA SVOBODY
PO STOPÁCH ADAMITŮ
ANARCHISMUS V PALESTINĚ A IZRAELI
DENÍK KONFIDENTA
PŘÍBĚHY STARÉHO ANTONIA

AKTUÁLNÍ PŘEHLED O VŠECH VYDANÝCH PUBLIKACÍCH A DALŠÍCH MATERIÁLECH, STEJNĚ JAKO SEZNAM DISTRIBUČNÍCH MÍST NALEZNETE NA WEBOVÉ STRÁNCE NAKLADATELSTVI.AFED.CZ